

METHODVS MEDENDI FRANCISCI VALLESII, COVARRVBIANI,

Philippi Secundi Hisp. Regis, Medici primi,

In quatuor Libros diuisa ;

Quorum

I. Continet victum ægrotantium.
II. Rationem curandi per indicationes simplices.
III. Per compositas, & cùm aliquid eorum, quæ indicare possunt nos latet.
IV. Occasiones curandi, & abstinendi à curationibus.

Cum Indice duplici, vno Capitum, altero Rerum copiosissimo.

PARISIIS,
Apud HIEREMIAM BOÜILLEROT, in vico dicto *de la Drappiere*, sub signo Cancri, ante portam Palatij.

M. DC. LI.

ERVDITISSIMO, CLARISSIMO,

T OMNIVM ELEGANTIVM LITERARVM cognitione Illustrissimo viro,

). D. GVIDONI PATINO,

BELLOVACO, DOCTORI Medico Parisiensi, S. P. D.

Ecce tandem fidem meam libero, vir clarissime, *Vallesiúmq;* tuum, licèt quodammodo alium, Tibi reddo tque restituo, quem ex amplissima & ıstructissima tua *Bibliotheca*, tam coıiter, tam humanè, & vt in singulis soes, beneuolè admodum mihi legen.um ante annum exhibuisti. Legi qui.em & perlegi, imò pluries in manibus ıeis Libellum planè aureum resumpsi, deovt de noua eius editione procu-

manda ſeriò cogitarim, quo priuatus ille Theſaurus operâ meâ in lucem emiſſus, publicus tandem fieret, ac Philiatrorum legitimæ, dogmaticæ ſanctiorisque Medicinæ ſtudioſorum manibus teri poſſet, ex quo ſinceram illam & puriſſimam bene medendi methodum ab *Hippocrate*, ſummo rei Medicæ Dictatore olim traditam, & multis libris diffuſam, à fido eiuſdem Interprete *Claudio Galeno*, eruditè & ingenioſè explanatam, hîc vnico paruæ molis libello comprehenſam, ac dilucidè expoſitam, feliciter haurirent atque deſumerent. Nec aureum illum libellum, propriè loquendo, aliter quàm Theſaurum appello & nuncupo, quem *Franciſcus Valleſius*, Hiſpanus ſcriptor, publicus Medicinæ profeſſor in Academia Complutenſi, tandémque ſummo ſuo merito, *Philippi Secundi*, potentiſſimi *Hiſpaniarum* Regis Medicus primarius ante annos LX.

exarauit: verè enim Thesaurus est, vtpote qui singula bene medendi præcepta exactè & abunde contineat, sine vllo fuco, impostura & veneno, quod hodie faciunt tam multi nebulones, ignari & ignaui tenebriones, misellique ciniflones, quibus irritata & humanæ genti irata genuit Natura, ex fornacibus, ne dicam ex hara & inquinatissimo stabulo perditissimi impostoris publicique tortoris *Cacophrasti Paracelsi*, cruce laqueóque dum miseram vitam olim traheret, hodie verò infamiâ perpetuâ dignissimi,

Cuius ad exitium non debuit vna parari
Simia, non serpens vnus, non culeus vnus:

Cuius sectarij in hoc vnum intendere videntur, vt suo funesto illaudandóque *Laudano*, mortifero *Mercurio*, diabolicóque suo *Stibio* ad inferos vsque, cum profligatissimis suis exhibi-

toribus relegando, alijsque suis eiusdem farinæ venenatissimis mercibus, miserrimis & durissimis hisce temporibus, ne dicam in hac omnium sæculorum fæce, obuios quosque varijs morbis laborantes, tum phthisicos & cachecticos, tum acutè febricitantes, vt & ipsas puerperas, pessimo rei publicæ fato, miserè necent atque iugulent, nimiâ profectò & planè vituperandâ sacræ *Themidis* indulgentiâ: quas quidem horrendas strages & repetita homicidia cùm adeo frequenter vident homines cordati & sapientes, nihil aliud possunt quàm exclament cum Propheta, aduersus antimonialem illam & monstrosam Chymistarum carnificinam: *Vsquequo Domine clamabo, & non exaudies? Vociferabor ad Te vim patiens, & non saluabis? Quare ostendisti mihi iniquitatem & laborem, videre prædam & iniustitiam contra me? Propter hoc lacerata est lex, & non peruenit vsque*

ad finem iudicium? quia impius præualet aduersus iustum, &c. Sed hæc obiter dicta sint aduersus maleferiatum hominum genus, *Chymistas* intelligo, væsanos & fanaticos decoctores, qui sui antimonij vim deleteriam probaturi, ciuium nostrorum periculis discunt, & experimenta per mortes agunt etiam magnatum & illustrissimorum virorũ.

Ad *Vallesium* redeo, virum multa laude & perpetua gloria dignissimum, cuius *Opusculum Therapeuticum* auro contrà charum ecce Tibi defero. Scripsit quidem summus ille Vir alia quàm multa, eáque optima, qualia sunt *Controuersiarum medicarum & philosophicarum libros decem*: magnum certè Opus, multarum vigiliarum, & diffusæ eruditionis, nisi quid iuuenile saperet, vtpote quod ab Authore fuit conscriptum ætatis anno 28. Sequentibus verò annis, & confirmata ætate, alia elaborauit castigatissima, nempe

librum *de sacra Philosophia, siue de ijs quæ Physicè scripta sunt in Sacris Literis*, omnibus non solùm Medicis, sed etiã Philosophis ac Theologis probatissimum: vt & *Comment. in libros Epidemicós Hippocratis*, quibus certè nihil melius aut præstantius in arte medica scriptum habetur, si trium Scholæ vestræ *Parisiensis* eximiorum Doctorum scripta excipiam, nempe *Ioannis Fernelij, Iacobi Hollerij, & Ludouici Dureti*, qui sanè tres Semones tanti fuere, adeóque insignes & illustres in arte medendi, vt quemadmodum olim *Græcia*, bonarum literarum parens, de *Homero* ingeniorum fonte potuit superbire, sic quoque iure meritò tres veteris Orbis partes de trium illorum Virorum Incomparabilium natalibus potuissent illustrari: adeo toti *Europæ* fructuosi ac vtiles fuerunt libri de re medica à præstantissimis illis tribus *Parisinis* Doctoribus exarati.

Alia quoque *Franciscus Vallesius* edidit elimatissima & castigatissima Opuscula, vt Comment. *in Aphorismos Hippocratis* : in libros *de Alimento* : in libros *Prænotionum* : in libros *de ratione victus in morbis acutis* : vt & de *Vrinis*, *pulsibus ac febribus* libellos, sæpius atque sæpius varijs in locis typis mandatos. Accedunt eiusdem Authoris *Commentaria* illustria in libros *Galeni* sequentes : nempe in *Artem medicinalem*, & *de inæquali intemperie*: (de quibus ambobus vt liberè dicam quod sentio, post eruditissimum & grauissimi iudicij virum *Casp. Hofmannum*, τὸν μακαρίτην, non puto esse *Galeni* : quamuis hactenus à singulis Interpretibus tales habiti sint :) in libr. 3. *de Temperamentis* : in quinque priores *de simpl. medicamentorum facultatib. libros* : in duos *de differentijs febrium* : in libros sex *de locis affectis*, quibus reuera nihil vnquam melius, nihil doctius

ſcripſiſſe videtur noſter *Galenus*. Sed ſuper hæc omnia, hancce *generalem medendi Methodum*, à ſingulis rei medicæ peritiſſimis probatiſſimam, Tibi verò vt ſæpius audiuiſſe memini laudatiſſimam, publici iuris facio, Tibique tanquam Herculi monſtrorum domitori fortiſſimo, ac ſtrenuiſſimo malorum depulſori, aduerſus virulentos *Zoïlorum* morſus conſecro atque inſcribo. Quod quidem conſilium meum ſi Tibi gratum eſſe intellexero (quod certè facies, idque cum multo candore, ſi generoſam tuam indolem bene noui, præſtantiſſime *Patine*,) aliud non de alieno penu, verùm de meo, priuatiſque vigilijs & elucubrationibus, donarium in poſterum, ſi vitam & otium Deus conceſſerit, nempe *aduerſus Chymicorum prauas artes, technas, offucias & impoſturas* duplicem tractatum habebis.

Nunc te marmoreum pro tempore fecimus; at Tu
Si fœtura gregem suppleuerit, aureus esto.

Interea verò, viue & vale, sapientissime *Patine*, méque veterem clientem tuum agnosce, & amare ne desine.

Parisijs 9. Octob. 1650.

Tuus ex animo & officio plusquam suus, I. S. A. D. M.

LARISSIMO
ET ERVDITISSIMO VIRO
LEXANDRO MASSARIÆ,
n Patauino Gymnaſio primas Medicinæ partes profitenti,

NTONIVS BARDESIVS S. P. D.

VM Franciſci Valleſij Couarrubienſis Methodus Medendi proximis his diebus, in meas manus fortè fortuna perueniſ-, & à compluribus accepiſſem, omnia us viri ſcripta ſummopere laudari, rem nè Medicis omnibus gratam me factum arbitratus ſum, ſi Libellum hunc primendum curarem. Id verò cum æſtitiſſem, vna reliqua erat illa cura, i potiſsimum id opus dicarem. Qua in gitatione, tu mihi præter cæteros is eſſe iſus es, cui munuſculum hoc elargirer,

postulabat enim id mea in te vetus obseruantia, vt quidquid edidissem, tua verò excellens doctrina, vt eximij Medici opus, eximio tibi, ac præstantissimo in arte medica viro, præberem; cum præsertim scirem te omnia huius Auctoris scripta vehementer probare solere, præcipuoque Methodi huius desiderio teneri. Itaque non mediocrem ab ipso Vallesio hac in re me initurum gratiam existimaui, non eo solum nomine, quod libellum hunc penè intermortuum diuulgarim, quod quidem omnibus facile fuisset, sed multo magis quod fidei, & auctoritati tuæ eius memoriam commendassem, id quod paucis contingere solet, vt talium virorum patrocinium nanciscantur. Accipe igitur ad te venientem eruditissimum virum; & interea plura tu quidem à me, & ab alijs, haud tamen fortasse meliora, expectabis. Vale.

Hæc epistola fuit præfixa editioni Venetæ, anni 1589.

'ETRVS ALFONSVS AB ARZE MEDICVS, LECTORI S.

ABES candide Lector celeberrimi Medici Francisci Vallesij breuiculam, sed doctrina & eruditione refertam Medendi Methodum, in qua tradenda elegantissima, & plusquam dici potest artificiosa etiam Methodo est vsus. Inuenies autem (modò am attento legas ac relegas animo.) sub ɪcili ac laconico stylo, quidquid longissima Galeni Methodus continet, atque ɪulta alia, ad medicinam faciendam omino necessaria, quæ & tempus, & huius 'iri prudentia insignis inuenere. Hæc vero culatius introspecta, ac repetita decies, abit doctis quod discant, quod exosculenur, quod admirentur denique, & stupeant.

Hanc ergo, ſingulas ſententias expendens, diurna nocturnaque manu verſa, & præter alia poteris, nulla in re ab ſcopo aberrans, ſpeciales quaſcumque Methodos (quas vocant practicas) euoluere: ex quibus aliàs non leue periculum inſtat. Eademque Socratem, & alium, ſinguloſque alios tutò & citò curabis. Quod ſi exempla deſideras, habes libros omnes Hippocratis de morbis vulgaribus, etiam doctiſsimis huius viri commentarijs illuſtratos. Nam medica praxis Methodo & ſingulorum exemplis traditur melius quam (vt fit) per morborum ſpecies. Adiecimus tui gratia copioſum Indicem, & Adnotationes marginales, vt tibi ſit non abſconditus theſaurus. Vale.

DEX CAPITVM.

LIBER PRIMVS.

LIBER SECVNDVS.

LIBER TERTIVS.

LIBER QVARTVS.

Finis Indicis Capitum.

METHODI MEDENDI

FRANCISCI VALLESII COVARRVBIANI,

Philippi Secundi, Medici primi,

LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

CVRANDI Methodus seu ratio, generatim tradi potest, & speciatim. Sunt enim quædam præceptiones, quæ spectant, morbi simpliciter, curationem: quædam quæ ad singulos: atque illæ quidem communes sunt morbis omnibus: hæ suo quæque propriæ. Constat verò has non posse Singulorũ

curationes sua cõmuni methodo continentur. illis esse contrarias, sed aliquid præterea adijcere, communi methodo semper salua: quia illud ipsum quod adijcitur in ratione communi continetur. Nam & ipsæ morborum species, phrenitis, pleuritis, & podagra, differentias proprias adhibent ad morbi genus. Ipsa verò morbi ratio eadem est in omnibus. Velut igitur genus non nisi in speciebus existit: neque in ipsis speciebus quidquam est extra genus: ita neque communis methodus exerceri potest, nisi in singulorum curationibus: neque in his est quod non contineatur in ipsa methodo: hæc verò in illis exercetur, & fidem habet. Primum igitur expedit rationem medendi discere vniuersim, idque maximi momenti in arte esse, putare: deinde ad singulorum descendere curationes: quod erit facillimum ei, qui quam nunc instituimus doctrinam rectè tenuerit. Ea incipit à cognitione finis, vt omnis alia ars factiua, aut actiua, atque adeo om-

Ratio medendi primum discenda vniuersim.

Omnis prudentia incipit à finis

nis prudentia. Eius enim cognitio ducit ad inuentionem mediorum. Nam cùm finis cuiuscunque artis it bonum aliquod, & eius cognitio sui contrarij præstet notitiam, elut rectum obliqui : & eius boni, quod in fine est, fruitio, eiusem auctione & contrarij demolione comparetur, ipsum bonum : malum, & ea quibus constat, aut ueturvtrumque, rectè perspecta, dicationem faciunt eorum, quæ ta sunt, illud seruare, & hoc corpere : velut nunc, quia finis edici sanitas est, huicque contram est morbus, perquirit ea quis sanitas constat, & ea quæ mor m inferunt, ac conseruant: hæce illi per suas ipsorum notiones licant, quibus agendis sanitas iari, & morbus tolli possit. Ea ur in quæ oculos mentis intenius, scopos: ipsas verò insinuaies agendorum, indicationes: utem quæ agenda sunt, vocaauxilia, quæ ægrotis auxiliari sint, atque adeo, cum & vt

cognitione.

Finis artiũ semper est bonum aliquod.

Finis medici sanitas.

Scopus quid, & indicatio.

Auxilia quæ sint.

oportet adhibita auxilientur. En igitur via, cui incipimus insistere: accessi verò ad scribendum hunc librum, non quod sperem, eum cum Galeni methodo certare posse, sed vt suo quisque prosit modo, & suo seruiat tempori. Nam cùm quæuis ætas nouas afferat dubitationes, nouis etiam ratiocinationibus opus habet: præterquam quod ille suo more dedit prolixiorem, ego meo contractiorem dabo. Neque sane in cuiusquam odium, aut aliquos refutandi cupiditate, (vt fortè non deerunt qui suspicentur,) sed bono animo, & in gratiam atque vtilitatem omnium, eorum verò maximè, quos non obstrinxit vlla dogmatica proteruia. Constat verò, me etiam id tacente, neminem posse ad hanc tractationem vtiliter accedere, qui non antea nouerit, quæ ad hominis naturam spectant: elementa dico, & temperamenta, & partium structuram: virtutes quoque quibus corpora reguntur: succorum

Qua causa scripta sic hæc meth.

Ante tractationem methodi noscendas esse res naturales non naturales & præter naturam.

ſpirituum vim. Quid etiam &
uotuplex ſit morbus, cauſa mor-
, & ſymptoma, & quæ hæc circũ-
ant. Sufficientem etiam notitiam
ibuerit materiæ medicinalis, lon-
è verò maiorem facultatum illius.
s ergo quæ à me alibi, & à Galeno
riùs ac exactiùs, monſtrata ſunt,
unc petitis, compendiatiam me-
hodi medendi tractationẽ aggre-
iar. Quâ qui inſtructus ſatis ſit,
ectè, ac citra erroris periculum,
oterit per quaſcunque practicas
ractationes decurrere: ipſeque
uaſi peritus conſtruendi, ex qua-
umque ſilua materiam deligere ac
lecidere.

Methodo inſtructus nõ decipietur à communibus practicis.

CAPVT II.

OMnis curatio, & quidquid medicus circa ægrotantem molitur, conſtat victu & auxilijs: voco enim nunc auxilia, quæcunque præter victum, ob morbos præſentes aut imminentes, auxiliandi gratia adhibentur: victum verò moderationem earum rerum, quibus ſani & ęgroti æquè vtun-

Victu & auxilijs omnis curatio conſtat.

tur. Auxilia verò partim consistunt in medicamentis, partim in chirurgia, seu manuum opera: Vnde fiunt tres partes practicæ, diætetica, pharmaceutica, & chirurgica. Sanitatis tutela, quæ optima medicinæ pars est, solius est diæteticæ: si quid enim aliud nondum ægrotantibus consulitur, ad præcautionem spectat magis, quàm sanitatis custodiam. Præcautio verò medium quid est inter conseruationem & curationem, ac proinde cum vtraque se inserit: nam & qui tuetur sanitatem, & qui morbos curat, crebra vtitur præcautione.

Auxilia quæ dicantur, & quid victus.

Tres partes practicæ.

Sanitas sola diæta conseruatur.

Præcautio quid.

Morborum autem curatio, de qua nunc agere incipimus, dictas omnes partes coniungit: quæ non ita separatæ sunt, vt non sit vtendum omnibus ad eosdem morbos, sed singulis ad quosdam. Nam recta victus institutio ad morbum omnem est necessaria, vtcumque curetur: pharmaca & chirurgiam vix est vlla curatio, quæ non coniungat; nam & vlcera, quæ maximè

Victu, pharmacis, & chirurgia vtimur in curandis morbis.

irurgica sunt, ceratis & empla-
is, quin & corporis expurgatio-
indigent: & raræ febres sunt,
æ non aut secari venam, aut sca-
icari cutem, aut incidi absces-
n, si quis fortè fiat, postulent:
æ omnia sunt chirurgica. Itaque
rtes hæ practicæ ita sunt coniun-
e, vt simul morborum plurimo-
n: curationes compleant. Ha-
m præstantissima est victus insti-
io, quia sine ea curari nullus
rbus potest, ad multorum verò
rationem ea sola sufficit, atque
m sufficit, cum minimo naturæ
pendio sanat. Proinde, etsi dictæ
s partes diuersæ sunt, & diuer-
de illis grauissimi auctores insti-
erunt tractationes, nos de solo
ctu ægrotantium quædam præli-
ntes per capita, omnia deinceps
nnectemus, quæ ad peculiariter
catam curationem spectant, hoc
medicamenta & manuum ope-
n. Quia quod ad methodum, &
antis intentiones attinet, eadem
orsus pars est. Quæ enim eas ma-

Victus præstantissima practicæ pars.

ximè separat manualis industria, vsu magis comparatur, quàm præceptionibus vniuersalibus discitur.

CAPVT III.

Victus institutio sex rebus non naturalibus constat.

VIctus itaque institutio, est moderatio earum rerum, quibus necessario vtimur ad vitæ custodiam, maximè quidem cibi & potus, cum quibus & odores intelliguntur, nutrientes, qui ciborum sunt, & sapores indicant. Post hæc autem & motus ac quietis, aeris nos ambientis, passionum animi, & eorum quæ excernuntur ac retinentur. His enim sex generibus continentur res omnes, quas non possumus effugere, quin ab eis necessariò ac semper patiamur sic, aut aliter. Quapropter eis vti (etsi non eodem modo) commune sanis & ægrotis est. Consueuimus verò illud quod ægrotantium solum gratia agitur, peculiariter curationem appellare. Ita igitur nuncupata curatio agitur medicamentis, sectione, aut vstione. Nam, vt in aphorismo dicitur, quæ non sanant

Peculiariter dicta curatio quibus rebus agatur.

ıedicamenta, ſanat ferrum, quæ
ɔn ſanat ferrum ſanat ignis. Porro
.edicamenta, aut interiùs acci-
untur, infunduntur, aut immit-
.ntur. Accipiuntur potiones,
:legmata, boli, trochiſci, cata-
ɔtia, & condîta. Infunduntur,
yſteres ſeu ani, ſeu vteri, ſeu
:ſicæ. Immittuntur peſſi & glan-
:s. Exteriùs admouentur, balnea,
nbrocæ, ſeu irrigationes, illitio-
:s, cerata, vnguenta, cataplaſ-
.ata, emplaſtra, ſparadrapi, la-
inæ, ferulæ, lintea, & ſi quæ ſunt
ia. Sectiones ſunt partium præci-
ɔnes, vt digiti, aut præputij, aut
percreſcentis, vel emorientis
ɔivbi carnis. Aut inciſiones: hæ-
ıe vel ventrium, vt veſicæ aut
:eri: vel vaſorum, vt venarum
ıt arteriarum: vel abſceſſuum
ɔicunque conſiſtant: vel cutis,
ıiuſque ſolius, aut cum ſubiecta
.rne, velut quæ vocātur ſcarifica-
ɔnes, quæ profundæ eſſe poſſunt,
ıt ſublimes. Aut transfixiones, vt
ıæ aguntur acubus ad conſuen-

dum, aut laqueandum. Vstiones, aut sunt penetrãtes, vt cùm abscessus alti rumpuntur igne, aut ipsa ossa vruntur: aut inustiones solum, vt quibus fiunt cutanea vlcera, aut vstione dissipatur tantum superstans caro. Ratio faciendi hæc omnia, & parandi, ac componendi medicamenta, demandata est chirurgis, & seplasiarijs, & familiaribus ministris. Spectat verò ad medicum rectè imperare, atque agnoscere, an illi rectè exequãtur: quare nisi eas, quæ de singulis sunt apud graues auctores, peculiares tractationes perlegerit, & administrationibus interfuerit, methodo, quam instituimus, vti non poterit exactè. Intentiones enim agẽdorum, quas scopi indicabunt, rectè tenens, deficiet in singularibus, quorum notitiam, experimentis & vsu, necesse est comparari. Methodus enim intentiones curantis solum dirigere promittit. Non sunt autem hæc, quæ ante methodum disci, velut quæ nuper

Medici est rectè imperare, & quæ imperarit an rectè fiant agnoscere.

ximus, oportet. Quinimo huius
artis præceptis imbutum, ad
pera artis accedere, est maximè
pediens, vt quis summus in arte
iadat. Methodus autem, seu via
gendorum indicatur, vt dictum
t, à fine. Is enim est cuius gratia
uenta sunt omnia artis opera, &
strumenta. Ab illo igitur rursus
rmonem exordiamur.

CAPVT IV.

DIcta omnia moliuntur medici circa ægrotantes, non aliorum, quàm vt eos à morbis liberét, ad sanitatem reducant: non possint autem liberare, nisi vires servent: tum quia si facultas deficit, morietur homo, antequam extinuatur morbus: tum quia facultas st, quæ præcipuè morbos curat, vtitur medicamentis: medicus erò illi seruit, subministrans uxilia. Igitur medico duplex est ropositus finis, seruare facultaem, & tollere morbum. Seruatur acultas, seruatis, retentisque rebus, quæ sunt homini secundum

Facultas seruatur, seruatis rebus natura-

libus, hæ verò ex idoneo vsu rerum nō naturalium.

naturam, hoc est, temperamento, partibus, succis & spiritibus. Hæc verò refectione, quæ accedit ex idoneis, cibo & potu, & commodo vsu rerum omnium necessariarum. Ita. n. appello eas, quas nulla ratio vitādi est, quas iam numerauimus.

Morbus quomodo extinguatur.

Symptoma quomodo curetur.

Morbus extinguitur, per se, aut ablatione morbi. Symptomata enim, quæ pathognomonica non sunt, seu propria atque inseparabilia, tolli possunt manente morbo. Nam & vmbra tollitur manente corpore, cùm ex aduerso objicitur lumen. Vt autem vmbra manere non potest eleuato corpore, ita neque symptomata sine morbo.

Causæ morbi quomodo auferantur.

Causæ quoque tolli possunt per se, aut ablatione priorum. Nam plerisque morbis sunt causæ plures, aliæ alijs priores. Habent ergo hac in re posteriores ad priores, vt ad ipsas morbi, & symptomata ad morbos. Tollentur ergo illæ cum his, vt cum illis morbi, & cum morbis symptomata. In ipsis etiam symptomatis aliquando idem ordo

, pendetque aliud ex alio, atque
m illo tollitur, vt cum dolore
r uigilium, quod ab eo nascitur.
er se autem tollitur horum quod-
nque, obiectione contrarij, velut
nbra obiectu luminis. Itaque tota
ethodus curandi redigitur in
ud axioma, contraria contrario-
um sunt remedia Siue enim mor-
um, siue causam, siue symptoma,
er se impugnas, contrarium illi
bijcis. Sin autem moliris, vt cum
io cadat, velut symptoma cum
riori, aut cum morbo, aut hic
um causa, aut hæc cum alia priori,
li alteri obijcis contrarium. Ita-
ue huc redit tota medendi ars,
ua aduersus res noxias, & quæ
ræter naturam sunt, pugnamus.
Quoniam verò deficiente vita,
ullus curationi locus est, & eo-
um quæ circa corpora vtiliter
guntur, præcipua causa est ipsa
iatura, & vt efficiens, & vt finis,
ecesse est, dum res quæ præter
iaturam sunt tollimus, naturales
eruare, studeamus. Vt autem illæ

Contraria contrarijs curantur.

Naturalia

tolluntur contrarijs, ita hæ seruantur similibus: quia vt contrariorum est corrumpere, ita similium seruare. Petit autem natura, non minus quàm quæ similia, immò plus etiam, quæ consueta. Nihil enim fert grauiùs, quàm consuetudinis mutationem: ac tanto magis, quanto magis fit repentina. Cuius rei exempla, ex vulgo cognitis experimentis congerentes, Hippocrates & Galenus integros cõsumpsere libros. Morbi contra, vt contraria sibi, ita petunt homini desueta. Quo fit, vt quæ morbos curant, raro non sint molesta, vt pharmaca, & alia per bonam valetudinem insolita: quæ sanitatem seruant, suauia, vt boni consuetique cibi, & victus totus ad normam, & consuetudinem sanorum comparatus, & nihil extremum repente adijciens.

Seruantur similibus & consuetis.

Quæ morbos curant molesta, quoniam desueta.

CAPVT V.

CVm igitur res quæ in medici considerationem veniunt, sint triplices; naturales, non naturales,

præter naturam : Naturales
onseruat medicus: contrarias,qua
les, semper vellet extinguere;
on naturalibus vtitur ; indeque
cipit materiam agedorum. Cùm
go conseruatio omnis à simili-
us, & corruptio fit à contrarijs;
es naturales seruat vsu similium,
es præter naturam, curat con-
arijs, ex non naturalibus verò
ccipit similia illa & contraria.
Nam cum res non naturales, id est; uæ neque naturæ nostræ coniun- tæ sunt, vt nostri partes, earum- ue idonea compositio, ac conti- uitas: & virtutes, atque vnde hæ nascuntur, temperamenta: & qui hæc seruant succi & spiritus: neque omnino præter naturam, vt morbi, & eorum causæ, atque accidentia: sed externa quædam, sint duplices: liæ quæ perpetuo nos alterant, ac necessario, quarum antea non semel meminimus: sex, inquam, lla genera quibus constat victus: liæ quæ neque necessario, neque semper, sed aliquando, & casu

Res non naturales duplicis sunt differentiæ.

quodam, vt gladius, ignis, lapis, aut pharmacum, & quæcumque percellere possunt sensus, vt clamores ferientes, aut demulcentes: odores iucundi aut graues: colores extremi aut mediocres, ac reliquæ patibiles qualitates (his enim omnibus vtimur ad quædam, & ab eis euenit pati corpora) primo quidem genere vtimur solo ad tuendam valetudinem, (quia ea cum omnis morbus abest, sola moderatione illarum rerum seruatur) vtroque autem ad curandos morbos, quia & victum moderamur, & pharmaca adhibemus, & causas violentas arcere curamus, atque cum res fert, his ipsis pro auxilijs vtimur, vt ferro & igne. Itaque materiam omnium agendorum suppeditant nobis res externæ.

Sanitas seruatur sola moderatione rerum non naturalium quæ perpetuo nos alterant.

Morbi verò curantur his & aliis quæ non semper sed aliquando nos alterāt.

CAPVT VI.

Faculias, & morbus duo primi

DVo ergo primi scopi sunt, in quos curantis oculi intenduntur, facultas & morbus: illa petit se seruari: hic tolli. Cum facultate intelligimus res omnes na-

rales, & inter has consuetudi-
:m, quia eodem modo indicant,
ita seruari se. Cùm morbo res
nnes præter naturam, quia vt
.e, indicant, se scilicet tolli.
imirum, quia illa sunt per se, ac
mper bona, hæc contrà, mala
mper. Res externæ, quia neu-
um sunt per se, non habent cer-
is indicationes, ac perpetuas,
d indicant vt illæ quarum condi-
onem sequuntur, bonæ scilicet,
ut malæ existentes, vt procedente
rmone patebit. Proinde quidam
olunt eas in indicantibus pone-
e: distinguuntque indicantia à
oindicantibus, & hæc vtraque à
ontraindicantibus. Mihi non vi-
etur ea arguties necessaria. Nam
oindicare, & contraindicare, in-
icare est. Non placet eorum in-
enium, qui immutantes verba,
loriantur, quasi aliquid arti vtile
diecerint. Sed nihil interest, lo-
uantur vt lubet, modo res nobis
naneat integra. Facultas itaque
st quæ petit cibum, non morbus:

scopi. Consuetudo seruanda vt res naturales.

Res externæ non habent certas indicationes.

Coindicantia & contraindicantia sunt indicantia.

Facultas petit cibum.

non morbus.

quia facultas seruatur cibo, morbus augetur (si quando enim cibus morbo occurrit, rationem habet medicamenti alterantis, aut replentis.) contrà, morbus petit auxilia, non facultas. Quia ille curatur auxiliis, hæc debilitatur eorum vsu. Verùm, quia res non potest transigi sine vtrisque, cibis inquam, & auxiliis, neque propter morbum omnino abstinemus à cibo, neque propter facultatem ab auxiliis: sed vtimur quam pauco cibo, per facultatem, & quam paucis auxiliis per morbum licet: Neque cibi itaque plus quam necesse sit, quo facultas bene ac sine periculo duret, donec morbus concoquatur, & corpus expurgetur dabimus: neque auxiliis vtemur pluribus quam opus sit, vt homo liberetur, & quam facultas ferre possit. Hocque est, quod quantitatem vtrorumque definit. Si enim res tota posset transigi sine vllo cibo; & sine vllis remediis, id esset quam maximè optandum.

Morbus petit auxilia, non facultas.

Facultas & morbus cibi & auxiliorum quantitatem definiunt.

ed quia id fieri non poteſt, me-
odo quadam tradi oportet mo-
um inueniendi victum cum quo
grotus durare poſſit, donec mor-
us iudicetur, ne priùs deficiat.
onſtat verò tanto minus poſſe
ominem ſuſtinere cibi detractio-
em, quanto indiget pluri. Vt au-
m pluri cibo quis indigeat quam
ius, aut ex morbo euenit, aut ex
ſo homine, aut ab externis: &
ipſo quidem morbo, aut ex con-
itutione, aut ex ſpecie. Ex con-
itutione, quia quo is futurus eſt
ngior, eo craſſiori victu eſt opus,
ſcilicet in dies plures poſſit ſuffi-
re. Ergo neceſſe eſt eum qui
grotantibus rectè inſtituturus vi-
um ſit, artem præноſcendi, cu-
ſque morbi conſtitutionem, ex
iis tractationibus didiciſſe: mox
oſſe, tanto indulgentius agen-
um à principio eſſe, quanto mor-
s videatur futurus longior. Cõ-
à ac imperiti & improuidi facere
lent: qui cùm futurorum nul-
m habeant prouidentiam, & in

Methodus cibandi in morbis.

Conſtitutio morbi cognoſcenda ad cibum.

In longis morbis plus cibi dandum à principio.

acutis, citiùs ac plus videant facultatem affici, & multis ac crebris symptomatis vrgeri, facultati timentes, ægrotos incipiunt mox ingurgitare: contrà per initia longorum, nullis symptomatis territi, & vires omnes parum sentientes suo cassas robore, victum audent nimis extenuare: postea, cùm longiùs quàm putauerant, vident morbos protrahi, inediæ longitudinem timentes, coguntur augere cibos: primùm quidem subtractione vires ante tempus debilitari sinentes: deinde adiectione, obstantes succorum concoctioni: cum tamen contrà oporteret facere: in principio, inquam, morbi, dare cibi plus, procedente autem concoctione, & eunte in iudicationem morbo, sensim detrahere, ea celeritate, qua morbi ipsius duratio contrahitur. Non quod ipsum morbi tempus per se poscat cibum vllum: si enim verè dictum est, morbum nullum cibum petere, & morbi tempora ipsæ morbi par-

Morbi tempus per se nullum poscit cibum.

s sunt, seu ipse morbus, incres-
ens, stans, aut decrescens, con-
at neque tempus eius vllum, ci-
um vllum petere posse. Morbus.
. totus, & omnes eius partes ci-
um omnem prohibent dari. Ve-
ùm & si totus morbus prohibet,
on omnes eius partes prohibent
què, sed eæ in quibus concoctio-
es naturam magis occupant, pro-
ibent magis: in quibus verò ad-
uc à concoctionibus natura va-
at, prohibent minus. Quæ verò
minus prohibent, magis permit-
unt. Ob succorum ergo altera-
tiones permittunt morborum
principia, cum nondum natura
concoctionem aggressa est, dari
plus cibi, quam incrementa, &
hæc, quam summi vigores. Nam
morborum qui ex materia pendēt,
tempora, concoctione & crudi-
tate præcipuè distingui, & cum
venosi generis sunt, eas alteratio-
nes spectari in vrina, esseque prin-
cipium, cum nulla concoctio est
manifesta: statum in quo maximè

Non omnes morbi partes prohibēt æquè cibum.

Plus cibi dandum in principio omnium morborum: & plus incremento quā summo vigore, & qua causa.

ea viget: incrementum, in quo ipsa quoque increscit, ex prioribus tractationibus nosse oportet. Neque verò solùm ob concoctionem succorum agendum est vt diximus, dandum scilicet in principio plus, in vigore minus, in incremento detrahendum, sed ob ipsam facultatem: quia hæc tanto magis periclitatur detracto cibo in principio quàm posteriùs, quan o plus superest transigendum. Cibum ergo dari sola facultas petit, tamen eius quantitatem simul cum facultate indicat morbi tempus, non quidem per se, ac petens, sed propter facultatem, & permittens. An nondum ob hæc indicent vllo modo morbi tempora cibi quantitatem, illi disputent, qui in ludo tempus ludunt: mihi res ipsa dicta est, dari debere plus cibi in principio, quam sequentibus temporibus, atque eo plus quo morbus futurus est longior, atque detrahendum cibo, vt morbus crescit. Ex specie etiam morbi

Facultas, & morbi tempus cibi quãtitatem definiunt

Ex specie

ıantitatis cibi indicatio quædam
t. Nam cùm cibi dentur ob fa-
ıltatem per se, vt explicatum est,
uo morbi suapte natura fortio-
:m facultatem desiderant vt vin-
ıntur, eo plus cibi dari postulant,
ıt cogunt, aut permittunt, deni-
ue eo plus dari in illis debet.
Nam de nominibus non conten-
o) & quo partes affectæ minùs
ibum sustinere possunt, eo minus
ermittunt dari. Igitur in iis mor-
is, quorum materia intra thora-
em consistit, lautius aliquanto
gendum est, quam cum naturalia
ıstrumenta excrementis obsiden-
ır: quia cum neutri solui possint
ne concoctione & expulsione, &
oncoctio in vtrisque solas desi-
eret vires naturales, expulsio in
lis naturales & animales deside-
ıt, in his naturales solas Nam quæ
ıtra thoracem sunt, non aliter quã
ıssiendo reijci possunt Tussis verò
er vehemẽtem expirationem agi-
ur, & magna musculorũ apposita
i. Si igitur eos qui ita laborãt, finas

morbi cibi quantitas indicatur quodammodo.

Partes affectæ quantitatem cibi definiũt.

Agendum lautius in morbis thoracis quam cum naturalia instrumenta laborant, & qua causa.

plus satis per cibi detractionem languescere, eueniet, vt cocta materia, sola impotentia exscreandi moriantur. Quod non raro euenit, aut ob sanguinem improbè missum, aut victum extremè extenuatum. Cùm itaque per alios morbos solum sit opus naturalibus viribus, animalibus verò minimè, nec nisi ad facilem solum respirationem: per hos autem animales etiam opus sit seruari, ad tussis vehementiam, constat hac causa dandum esse his cibi plus: laborantibus verô hypochondriorum, atque aliarum partium morbis, minus. Porrò inter hos dandum est minimum, quibus affectio est in ventriculo: quia cum ipsa affecta pars primam ac maximam cibi cōmutationem sit effectura, & cum crudissimo colluctatura, constat eam maximè à cibo læsum iri, atque ideo, cum morbum cibum minimè permittere, eaque causa dandum minimè, nisi aliunde orta necessitas cogat illius noxę obliuisci.

Minus cibi dandum cum laborat ventriculus, quã cum alia naturalia membra, & qua ratione.

i. Ex morbo igitur hæ sunt indiationes. In ipso homine duo sunt, uæ quantitatem indicant: natura, & consuetudo. Nam quibus pluimum est calidi, siue id ætatis, iue innatæ temperiei est, plurimo a causa indigent alimento, quia à pauco exoluuntur, ideoque minus est per morbos illis detrahendum, contrariis plus. Differunt verò haud dubiè temperamentum ætatis & innatum, tametsi id quibusdam amicis persuadere non possum, siquidem sunt eadem ætate homines, longè diuersis temperamentis, & eodem temperamento longè diuersis ætatibus. Illi fortasse putant, me dicere, habere hominem duo illa temperamenta, vt duo crura, aut duos oculos. Didicisse oportet ex prima philosophia modos eiusdem & diuersi. Cur autem quibus calidi est plurimum, & facultas commutandi fortis dato pauco cibo exoluantur, causa est, quod cum ea facultas naturalis sit, neque possit præsente materia cessare

Hominis natura & consuetudo quantitatem cibi indicant.

Qua causa exsoluantur multum quibus facultas commutandi est fortis &

calidi plurimum dato pauco cibo.

ſare, oblato exiguo cibo, exurit excrementa, quæ in officinis neceſſario ſunt aliqua, à quibus noſtra mox ſubſtantia exuritur, ac liquefit: & ipſum cibum adeo exiguum, pro concoctione corrumpit, ac vitiat. Nimirum ratio quædam eſſe debet efficientis cauſæ & materiæ. Nam quæcunque ad ignem lentum denſata coquuntur & dulceſcunt, ad ardentiorem vitiantur, fiuntque amara & fumida. Hæ noxæ accidunt ex cibo omnino exiguo, aut tenui omnibus qui calore abundant, ſiue ex natura, ſiue ex anni tempore. Quibus verò id calidum innatum eſt, vt puerulis, accedit alia, diſſipatio ſcilicet facilis ab externis cauſis, ob ſubſtantiæ molliciem. Ob hæc & externarum cauſarum diximus eſſe hic quādam conſiderationem, vt temporis, cui ſimilis etiam eſt regionis differentia. Hyems enim & ver ventres hominum facit eſſe calidiores, ac proinde pluri cibo indigere, vt puerorum, ſcilicet,

Temporis & regionis ratio habenda ad cibi quantitatem.

& adoleſcentium, æſtas & autumnus, vt iuuenum & ſenum, quorum hi jeiunium ferunt facillimè: illi melius quàm qui creſcunt, etſi non vt quorum corpora iam deferuent, & incrementa conſiſtunt. Itaque in definienda cibi quãtitate magna ratio haberi debet naturæ. Non minor autem, imò verò & maior & prior conſuetudinis. Quia hæc omnium rerum eſt naturæ gratiſſima, neque vnquam per morbos mutanda: neque per bonam valetudinem, niſi paulatim, & cum homo à negotiis vacat ſibi. Quia repentinæ mutationes ſunt nocentiſſimæ. Vt igitur in alia omni victus parte ſeruanda per morbos conſuetudo eſt in ſomno, inquam, & motu & aere, & euacuationibus, & ſi quæ ſunt alia: ita vel maximè in cibi quantitate, de qua nunc agimus. Quod vulgus medicorum non conſiderans, ægrotis omnibus eoſdem cibos tribuit, pullorum gallinaceorum carnes, aut recentia oua: cum ma-

Conſuetudo cibi quantitatem indicat, & qua cauſa.

gis extenuat, olera cocta, aut fructus autumnales assos, aut lotum panem, aut iusculum gallinæ. Et eorum quidam hæc, alij alia semper præbent: quidam semper vituperant. Quidam sunt Sarcophobi, quidam Sarcophili: cum nihil horum, neque verò aliud quidpiam in arte debeat esse perpetuum, sed quiduis agi opportunè, velut nunc, si duo febricitare incipiant, alter assuetus vesci duabus libris arietinæ quotidie, aut singulis arietinæ & bouinæ, aut denique cibis cum his conferendis, alius verò sola libra arietinæ, aut pro hac gallina non veteri, aut ex vtriusque cibo cum libra conferendo: certè perinde sit illi incipiente morbo dare arietinæ coctæ libram, atque huic selibram, aut pro ea pullum non exiguum. Detrahendus ergo cum sit cibus in omnibus morbis, qui cum corporis impuritate consistunt, in diuturnioribus futuris detrahendum minus, in acutis multò plus, in

Cibus in morbis detrahendus habita consuetudinis ratione.

ıediocribus mediocriter, in omibus verò ad proportionem, ex o quod consuetum. Velut in ıorbo futuro lōgo satis sit partem lteram detrahere: in futuro acuto mpliciter, qui tres septimanas, ut quatuor non sit superaturus, uas tertias: in acutissimo, quique t intra hebdomadam finiendus, ec sextam quidem partem fortas- : relinques. Constat verò victui etrahi, aut quantitate imminuta, ut, hac manente, mutata sub- :antia cibi in tenuiorem, aut vtro- ue. Velut si ei qui vescebatur rietinæ libra, eiusdē des selibram ut tertiam: consueto verò vesci accina, aut caprina salita, des ıntundem arietinæ, neque recens ıactatæ, neque siccatæ sale: aut uius etiam aliquanto minus quam arnium duriorum accipere sole- at: aut pro modico carnis arie- ınæ des tantundem pulli, aut pro uobus vitellis ouorum, olerum ıanipulum. Studendum itaque ıuic detractioni, præter consue-

Victui detrahēd. aut quantitate imminuta, aut mutata substantia, aut vtroque.

In detrahendo cibo

habenda ratio est consuetudinis, ætatis, naturæ, regionis, temporis, & aliorum.

tudinem, quæ maximi hac in parte momenti est, consideratione ætatis, naturæ, temporis, & aliorum omnium, quæ etsi ad victum beneualentium magis videantur pertinere, in victu etiam ægrotantium animaduerti, & in consolationem vocari debent, vt nuper dictum est. Non igitur certi aliqui esse debent cibi ægrotantium, neque crassus à tenui victu distingui, certa eorum substantia, aut quantitate, sed relatione ad id quod consuetum, & naturæ, tempori, ac regioni congruens, detractione maiori aut minori facta, vt morbus præiudicabitur futurus longior aut breuior, secundum quantitatem aut substantiam seu qualitatem. Extenuatur enim victus, imminuta quantitate, aut qualitate mutata, vt explicatum est. Sed de qualitate seorsum iam dicamus.

CAPVT VII.

Cibi qualitas, opportunitas, &

QVandoquidem in cibis non solum quantitas spectanda est, sed qualitas etiam, & quando

1 opportunitas, & vtendi mo-
is, quæ ad hæc pertinent adij-
enda sunt. Quantitas (vt dictum
:) definitur à facultate & morbo,
a petente, hoc permittente.
ualitates cibi duplices sunt,
iædam. n. illi vt cibo insunt
ero: quædam vt habet aliquid
edicamentosi. Cibo namque
ua tali, accidit esse coctu facili
it difficili: tenuis aut crassi: boni
it mali succi: multi aut pauci nu-
imenti: facilis aut difficilis des-
:nsus: quà medicamentoso autem
:cidit esse calido aut frigido, hu-
iido aut sicco, adstringenti aut
xanti, extenuanti, aperienti, aut
.cienti contraria. Nam priora illa
:cidunt illi, quà aliquid patitur:
osteriora, quà aliquid facit. Est
item alimenti pati: medicamenti,
.cere aliquid. Cui naturæ quæuis
ictarum qualitatum aptetur, qua-
:s singuli cibi sint, non est præ-
ntis tractationis, sed ex aliis,
uæ de alimentorum ac medica-
ientorum facultate sunt, & ex

vtendi modus.

Cibi qualitates duplices quædam, vt cibo, quædam vt medicamento insunt.

Ante medendi method. noscendæ sunt facultates alimentorũ & medicamentorum.

eorum historia oportet didicisse, nunc quibus quales dandi sint, docemus. Imprimis, qui boni succi, ijs qui mali, semper sunt præferendi: neque enim ex bono succo vlla noxa esse potest. Faciles concoctu, & tenuis succi, & facilis descensus, plerumque præstant contrarijs. In his tamen, animaduersionibus quibusdam opus est. Nam consueti vesci concoctu durioribus, & alioqui robusto calidoque ventriculo hominibus, non sine noxa datur concoctu valde facilis, quia vitiatur (qua causa dictum antea est) & ventriculus citius quam expedit inanitus, excrementa vndique trahit, quæ multorum malignorũque symptomatum causa fiunt. Talibus ergo, si non qualis per bonam valetudinem, tamen detur crassiusculus cibus, ac nõnumquam etiam satis crassus, vt res petet. Iam verò qui ob tenuitatem succorum exoluuntur, aut laborãt tenuissimis fluxionibus, vt ad thoracem quidam, alij ad ventrem

Calidis ventriculis non sine noxa datur cibus valde facilis concoctu.

Qui sint qui non gaudent cibis tenuis succi.

ıperiorem, aut etiam inferiorem: ij ad oculum, atque nonnumuam ad articulos, non gaudent bis tenuis ſucci, ſed craſſi, ſuilla, rietum, aut etiam ſuum pedibus, orcellorum cerebro, & amilo. Quibus aluus plus ſatis laxa eſt, ırdi deſcenſus debere eſſe cibos, t vitella ouorum dura, ſorba, & otoneorum carnes, notum eſt ſas. Cibus multi alimenti tunc dai debet, cum corpus deſiderat plus ıuam venter poteſt conficere, vt uibus eſt concoctrix debilis, & limenti indigentia multa. His nim vt exiguum ſufficiat, valde utriens cibus dari debet, vt vitelı ouorum ſorbilia, piſtillo tuſæ arnes caponum, aut gallinarum ıcte nutritarum, & gallinaceorum eſticuli. Contrà, quibus venter nultis aſſuetus, aut robuſtus mula petit, corpus verò exigua nutriione indiget, dari debet multum x quo accedat alimenti exiguum, t magna copia olerum. In his dixit Hippocrates, meliorem eſſe mo-

Ijs quialuo laxa sũt qui cibi cõueniant.

Cibus multi alimenti quibus conueniat.

Multum cibi ex quo exiguum accedat alimenti quibus conueniat.

Libr. de aliment.

Demedicamentosis cibi qualitatibus.

lem, quam virtutem. De his itaque qualitatibus hactenus. De medicamentosis, & primis, scias qualitatem cibi, vt & aeris, & aliarum omnium rerum non naturalium, esse debere temperamento ægroti (cum quo & consuetudinem intelligimus) similem, & morbo contrariam. Nam febricitantibus cibus humidus & frigidus conuenit: hydropicis siccus & calidus, tanto plus, quanto contigerit hos esse calidiores & sicciores, illos frigidiores & humidiores: tanto minùs, quanto ad contraria inclinauerint, febricitantes, dico, ad calorem & siccitatem, hydropici ad frigus & humiditatem. Contrà ac vulgus medicorum consueuit facere, qui quasi naturas curent, non morbos, calidis augent frigida, frigidis calida, ea solùm causa non insigniter lædentes, quod consuetudo, quæ seruanda ante omnia est, plerunque est contraria naturæ. Raro enim non assuescunt sua sponte frigidi calidis, & calidi fri-

Calidiora alimēta calidioribus naturis ĩ affectu frigido, frigidiora verò frigidioribus naturis calido affectu conueniūt.

Minus frigida alimenta calidioribus naturis in affectu calido, minus verò calida frigidioribus naturis in affectu frigido cō-

dis. Si autem eueniat (euenit item aliquando) febricitantem ıtura calidum calidis assuetum ſe, vt meri potui, alijs. & condientis cum aromatum copia, eleıntis medici eſt, & qui methoım veram curandi callet. hunc nto minus frigidis alere, quanto calidior, & calidioribus assueıs; quia tanto minor eſt is exceſıs, quàm apparet, quanto plus abet naturalis. Eadem ratio eſt iorum morborum, qui in intemerie habent eſſentiam. Sed de hoc xactiùs procedente ſermone dietur, vt & de alijs qualitatibus uæ vocantur ſecundæ, cum ad inicationes curatorias peruenerinus. Nunc enim obiter quod conınctum eſt cum victus inſtitutioıe, tetigimus.

ueniunt. Cum naturas curamus, non morbos, calidiora frigidioribus, frigidiora vero calidioribus conueniūt.

Libro 3. Cap. 4.

CAPVT VIII.

QVod ad modum vtendi attinet: imprimis quoad fieri ollit, ſeruanda eſt conſuetudo: leinde videndum, vt cibus morıum minimè augeat, & à facultate

Quis modus in cibis.

meliùs superetur. Cum enim cibi non seipsos commutent, indigent facultate, à qua commutentur. Proinde cùm facultas ob debilitatem quidem petit cibum, sed ob hanc ipsam non potest sustinere, datur minori quantitate pluries. Contra, vbi facultas est valida, datur maiori quantitate rariùs. Maiori quidem quantitate, quia vt indicatum antea est, ratio quædam esse debet cibi ad facultatem, vt neque debili detur multum, neque forti exiguum nimis. Illud. n. cruditatem, hoc corruptionem malam facit. Multum ergo datur talibus, vt rectè conficiant. Rarius verò, quia possunt etiam sustinere ieiunium. Itaque, vt morbo fiat satis, & quod ob robur adiectum est, raritate compensetur. Vtcumque autem, bono ordine offerantur, si varietas ciborum vitari non potest, aut alioqui vtilis est, velut ad appetentiam sæpe, & vt suauiùs recepta melius concoquantur. Is autem ordo est, vt cibi tenues, &

Quãdo pluries & minori quantitate datur cibus.

Quando rarius & maiori quãtitate.

Aliquando varietas ciborum vitari non potest.

Cibi facilis

cilis descensus antecedant, nisi paucis quibusdam morbis, in quibus retentioni magis studere opus.

descensus & tenues antecedãt.

CAPVT IX.

TEmporis autem duplex est consideratio, vniuersalis, scilicet, & horæ diei. De vniuersali quidem tempore morbi disputantes de quantitate, diximus, in summo vigore abstinendum maximè, in principio minimè, & detrahendum paulatim. Id quod in omnibus morbis, qui à materia pendent, agendum est, præterquam in ijs, quos excitant fluxiones (huiusmodi sunt phlegmones, & harum timore vlcera, & omnes catarrhi) aut incipiunt à satietate: in quibus tenuissimè est agendum initio, vt, scilicet ita soluatur satietas, & sistatur fluxio, quæ morborum sunt causæ. Quo pacto autem morbi tempora cibum petant, cum id Galenus neget, explicatum priùs est. In hora verò cibi, seruanda, si possit, consuetudo est, capiendusque

S. cap. 6.

Qando tenuissimo cibo sit vtendum à principio.

Cap. 6. De hora cibi.

que qua per sanitatem consueuit. Sin autem figura morbi id prohibeat, cauenda est hora exacerbationis. Nam Hippocrate autore, in accessionibus cibum dare, noxium est. Totam ergo accessionem, si fieri potest, cauebimus, sin minus, vsque ad inclinationem. Quod si ne id quidem licet, saltem accessionis vitabimus initium, & tres ante illud horas, nisi in picrocholis, qui animo linquuntur, ob acrem bilem ea hora affatim in os ventriculi concurrentem, nisi quid cibi recentis ibi sit, à quo, commista hebetetur, in his enim dilatus, vt in alijs febricitantib. solet, cibus, sæpe pro intermittente continuam, & pro febre simplici atque cum sudore, si daretur cibus in initio soluenda, syncopalem: & pro salutari lethalem febrem fecit. Datus verò in ipsa accessionis hora aliquando non solum hæc pericula prohibet, sed ipsam etiam febrem anteuertit. Hoc autem fit, vt dixi maximè in picrocholis, quod no-

1. aph. 11.

Initium deterius accessionis tempus ad cibum.

Cibi dilatio in picrocholis quas noxas afferat.

n ijs præcipuè tribuitur, qui-
; os ventriculi à bile mordetur.
d & in aliis, quibus moueri in-
it bilis, non tam multa crassa &
tris, quàm pauca tenuis & val-
vsta ac fumosa: qua mordere in-
iente partes sentientes, multi
ngi & horrere incipiunt: & ea-
m, cibo aliquo mox oblato, vt
rte pane ex vino diluto, attem-
rata, horrere desinunt, atque
nnino febricitare. Quid mirum,
m & ab epilepsia præseruari eue-
at, dato cibo, eos, qui oris ven-
iculi consensu corripiuntur, sæ-
us verò cephalea. In his igitur
on est seruandus ille solemnis
odus cibandi: immo dandum
itequam ingruat accessio, quod si
m ingruerit, in ipsa inuasione, at-
ue ea elapsa, iuxta summum vi-
orem, qui vt inclinet, sæpe ne-
essarius est cibus, atque si quam
naximè inclinare cœperit, tamen
t soluatur febris, est non rarò ne-
essarius in talibus. Constat verò
oc raro ac vix vnquam, nisi natura

Cibationis dilatio aliquando in alijs, qui picrocholi non sunt est noxia.

valde calidis & siccis accidere, quia huic solum naturæ videtur esse congruens. Cum tamen non semper laboretur morbis naturæ congruentibus, sed aliquando etiam valde incongruentibus, & tunc quidem grauiùs, constat non esse solum hoc agendum in calidissimis ac siccissimis naturis, ita affectis, vt plerumque autores incautè definiunt, sed in ijs etiam qui natura sũt moderatiori, si præter naturam ita affectos esse contigerit. Nam hæc cibandi forma curationem continet. Curatio verò indicatur ab eo, quod præter naturam quis habet, non ab eo, quod naturaliter. Esse autem non pro cibo solo, sed & pro medicamento, constat, cum non detur in ea occasione, gratia reficiendi solum vires, sed retundendi acrimoniam succorum. Petitur ergo ab eorum acrimonia, quam vbivbi contigerit esse tantam, ac talem, maximè cum sensus ventriculi acuties perinde indicabit, etsi totus homo,

Aliquando nocet cibi dilatio in his qui non sunt natura calidissimi & siccissimi.

1 adeo ſiccus & calidus, & gra-
s natura ſit. Cibi itaque exhi-
1di hæ ſunt regulæ.

CAPVT X.

DE Potu dicamus. Eius per ſe duo vſus ſunt, vehere alimen-
u, & ſolari ſitim: quæ cum ap-
titus frigidi & humidi ſit, con-
: potum debere eſſe frigidum &
midum: tenuem verò & fluxi-
n, vt deducat alimenta. Alere
rò, aut aliter corpus afficere,
r ſe non eſt potus, etſi aliquibus
:idit potabilibus, non quà tali-
s. Nam quæ alunt, fami occur-
nt potius quam ſiti, aut non huic
li. Quæ alios vſus exhibent, me-
:amenta ſunt. Igitur verè potus,
nihil aliud quam potus, ſola
ua frigida eſt: quia tenuis, flu-
lis, frigida & humida, & nihil
itriens, neque præter dictos
ios, & quæ inde ſequuntur, vl-
m vſum corpori præſtans. Alia
nnia quæ potantur, aut potiones
edicinales ſunt, vt decocta, &
cci, ſiue expreſſi ſiue ſtillatitij,

Potus vehit alimentum & ſolatur ſitim.

Alere non poteſt per ſe potus.

Sola aqua frigida eſt verè potus.

& quæ nunc vocantur serapia: vt cibi simul atque potus, seu, vt Hippocrates alicubi dicit, alimenta humida, vt vinum, lac, & iuscula. Atqui, quoniam non omnium naturæ ferunt aquam solam, & multi capiuntur vini suauitate, plerique vtuntur eius potu, plus aut minus diluti, vt cuiusque sunt natura & mores. Sũt etiam qui solius aquæ cruditatem, & vini, quæ neque pauca sunt, neque exigua, incommoda timentes, decocto aliquo vti consueuerunt, vt fortè cassiæligneæ, anisi, aut feniculi. Itaque hæ potiones sunt in vsu frequenti (solo. n. lacte, non nisi barbaræ quædam gentes, vti perhibentur) aqua sola, aut medicata, vinum, merum aut dilutum. Atque hæc prima differentia consueti potus est, quæ accipitur ab illius substantia. Hic igitur sit primus delectus potionis, quæ propinanda ægrotanti est. Videndum. n. primum cui aquam solam & inalteratam, cui medicatam des, &

Aqua sola, aut medicata vinum merum, aut dilutũ potiones sunt in frequenti vsu.

ım cui vinum & quàm dilutum. inde consideranda quantitas: largum, cui parcum: mox ılitas, cui gelidum, atque, si ›ia sit, admotum niui, cui cali- .n, cui subfrigidum, ac medio- : mox dandi tempus, ante, an er, an post cibos, an longè ab s. In his omnibus magnam vim ›et consuetudo, quia inuetera- a permutare, præcipuè repentè, ue semper est facultati. Proinde dicus prudens consuetudinem quirit hominis cuiusque, & fa- iæ, & gentis. Est enim cum :isdem æqualibus que morbis, umque eisdem temporibus, & iuis temperamentis haud apertè ersis, alteri aqua sola, alteri um, alteri medicata aliqua :io rectè propinetur, ob diffe- tiam solius consuetudinis: vbi, icet, aliæ indicationes non ma- adeo momenti sunt. Quæ sint o illæ, nos possunt adducere permutandam consuetudinem, ›rtet dicamus, & quomodo

Cõsuetudo magnã vim habet in potu vt in alijs.

Quæ nos cogant mutare potus consuetudinem.

illis in consultationem vocatis, variare debeamus. Imprimis morbi species, & materia attendenda, deinde tempus, postremò accidentia. Non possis autem videre, quid quidque horum petat, (nolo enim mihi simpliciter ac sine monstratione dicenti, fidem adhiberi) nisi perspectum habeas, quid quæque dictarum potionum possit facere, vtile, aut noxium. Hæc igitur seorsum perquiramus.

CAPVT XI.

Aquæ commoda.

AQua calorem extinguit: siccitatem morbosam moderatur: fumos in caput euntes reprimit, & succos omnes in quiete continet, fluxiones propterea cohibet: hæcque gelida magis facit quam calida (præter humectationem, hæc enim tepidæ magis est) tamen concoctiones, & ciborum, & morborum tardat; in hypochondrijs moratur, nisi sit optima: in flatus soluitur: ventrem distendit, neque vrinas, neque sudores promouet facultate

Aquæ incõmoda.

ı medicinali,neque aliter,quàm substantia, quæ fluendo vehit cibos, & eorum reliquias, aut accidenti aliquando extincta ›re. Vinum contrà, conco- onesiuuat, facile præterit, vri- s & sudores promouet, & in- ısibiles euaporationes: reficit am breuissimè vires, solatur ex- laratque cor. Calfacit tamen, & mos emittit in caput, fluxiones- ıe omnes commouet, & auget, ıare & phlegmonas, & dolores nnes qui ex illis nascuntur. Po- ɔnes medicatæ, & decocta varios :æstare vsus possunt, pro natura us quod incoctum est, aut admi- um, siue, eius quod incoctum est, ilicet refrigerat, & humectat, & xterget, vt ptisana, & decoctum ordei, siue diureticum est, vt apij, ıt feniculi: siue aromaticum est, ratumque ventriculo, coctionem ıuat, & putredinem emendat, vt assiæ vel cinnamomi, siue quid liud facit. Omnino autem elixa- io aquam, si quid vitij habet,

Vini commoda.

Vini incõmoda.

Potionis medicatæ vsus.

Aquæ elixatio quid faciat.

emendat (præterquam si sit salsa, aut amara) nam tenuiorem facit, cum aqua coctilis propriè non sit, vt possit crassescere) & minus flatuosam , resoluens insensibiliter partes, in flatus crassos abire paratas. Largus potus fluxiones auget , sero replet venas , extenuat succos , ac proinde concoctionem impedit : ventriculum & hypochondria distendit : tamen euacuationes per vrinas & sudorem, ac nonnunquam per aluum promouet, & exscreationẽ crassorum faciliorem reddit, atque abundantius humectat corpora. Parcus contra , siccat , incrassat , retentionem iuuat , flatus minuit : tamen euacuationes omnes detinet, bilem reddit acriorem, & minus solatur sitim. Gelidus potus magis attemperat, proinde siti, & excrementorum acrimoniæ melius occurrit : tamen concoctiones magis impedit (nisi ex accidenti in quibus igneum extinguit calorem. In talibus enim nihil ad concoctio-

Largus potus quas noxas faciat.

Largus potus qua vtilitates adducat.

Parcus potus qui boni maliue pariat.

Gelidus potus quid boni ualive adducat.

m vtilius, quam gelidâ pran-
um claudere) euacuationes mi-
is promouet, exangues partes, vt
testina, neruos, dentes, spinalem
edullam, & articulos, quin &
oracem lædit. Inflammationes,
quæ sunt internæ, magis incru-
.t. Ante cibos potus inutilis est,
ro tamen, & ob æstum ventricu-
, qui fastidium affert, necessarius:
ter cibos est vtilis ad idoneam
ermistionem: post cibum ad des-
:nsum in ventriculi fundum: ijs
aximè, quibus œsophagus est
igustus. Quibusdam verò facere
let intempestiuum descensum ad
itestina, aut vomitum. His dari
ebet multo post cibos (cum scili-
et iam descẽsus erit tempestiuus)
ullus autem in ipso prandio.

Cui ante cibum vel inter cibos, vel post, fit vtilis aut noxius potus.

CAPVT XII.

IGitur indicatione morbi neque febricitantibus, neque inflam-
iatione laborantibus, aut alioqui
alida intemperie partis insignis,
.eque catarrhosis, neque articula-
ibus morbis, neque ardore vrinæ

Vinum quibus noceat & qua potione loco eius vtendũ indicatione morbi.

affectis, vinum dari debet: sed, si ventriculus meram aquam ferre non possit, decoctum aliquod illi gratum, & accommodatum morbo. Ijs verò qui pluri quam opus est, vtuntur cibo: refectionem autem & vires non adeo sentiunt, siue id intemperie ventriculi, vt per vocatam bulimiam, siue cum nondum malum adeo creuerit, intemperantia hominis, fiat, potu vini vti consultum est. Aqua enim, quia nihil nutrit corpora, & ventriculum refrigerat, vorax est: vinum contra nutriens, & calfaciens, voracitatem minuit. Frigus enim ventriculi, accedente præcipuè (vt solet) aciditate crudorum, quæ ibi per eam intemperiem congeruntur: & alimenti defectum causas esse famis minimè, alibi demonstratum est. Indicatione causæ, qui bile sincera laborant, vinum non sustinent. Quod si his aqua ingrata est, ob oris amaritudinem, vt solet, infundi in eam aceti tantillum debet.

Quibus vinum conueniat indicatione morbi.

Quibus vinum non dandum indicatione causæ.

et. Quia amaritudini resistit aci-
itas. Porrò talibus, si nullum
abent membrum insigniter læ-
um, seu debile, dari debet frigi-
ior & copiosior, contra ac pitui-
osis. Indicatione temporis, quod
t diximus, materiæ alteratione
ræcipuè definitur, per morbo-
um initia, & cum adhuc materia
ruda est, maximè est abstinendum
vino, & vtendum paruo potu,
oque non frigido. Procedente
utem iam morbo, & materiæ
oncoctione, minùs habet noxæ,
inum aliquod concedere, & lar-
iori potu, eoque frigidiore, vti.
Nam in initio maximum fluxionis
st periculum, & incertum quo
ucci decumbant, quod à vino ma-
imè deterret, & à largo potu. Pe-
iculum etiam est incrudationis
hlegmones, si quis subest, & suf-
ocationis naturalis caloris, sub
rudis adhuc excrementis, quod
leterret à frigido. Minime verò
unc opus est vrinas mouere, aut
udorem, aut euacuationem vllam

Indicatione temporis morbi quando vinum conueniat, aut non, & qua causa.

aliam, nisi fortè per ventrem, materia turgente, aut per eas quæ postea dicentur definitiones. In ventrem verò vinum non dirigit, neque vbi turgentia est, quidquam sit periculosius, quam illud. Igitur potus principij esse debet aqua, eaque pauca, neque gelida: procedente autem morbo & concoctione, inclinare iam incipit intentio medici ad laxationem corporum, concoctionis maturationem, euacuationem, & attemperationem. Quare licet sensim transire ad vinum, & potum largiorem & frigidiorem: in inclinatione autem maximè tali potu vtendum. Eadem quoque ratio est, temporum particularium cuiusque accessionis: in inuasione. n. maximè, in inclinatione minimè, mediis temporibus mediocriter, abstinendum est à potu. Nimirum in accessionis initio adstringuntur omnia, in inclinatione laxantur. Symptomata verò poterunt dictas indicationes interturbare. Nam

In morbi principio potus sit aqua, & quanta ac qualis.

In augmento & statu quo potu vtendū, ac declinatione.

In accessionibus quando abstinendum à potu, & quādo non.

Indicatione sympto-

olor capitis, & cruditas acida, uocumque morbi tempore vi- um dari prohibebit: deliquium nimi, quocumque coget. Hæque mnes indicationes, etsi specu- inti, seorsum considerandæ, per- endendæque sunt, tamen cu- inti simul occurrunt, suntque onsiderandæ simul, dandumque iquid cuiuis: plus autem maiori, isi fortè aliqua vrgeat summè: ita iim reliquæ, vel contemnuntur. a videri contraria non debent, bricitantibus vinum denegari, & iclinantibus febribus concedi osse, alterum enim febris, alte- im temporis indicatio est. Ità iam etsi dictum est, in morbis ex iateria pendentibus, cum ea iam icipit apparere cocta, transeun- um esse ad potum largiorem & igidiorem, si tamen intra thora- m sit, copia quidem augebitur lusquam si esset in venis & arte- js, frigus verò multo minus, aut iam nihil, idque indicatione artis, quia, scilicet pectus lædi-

matū quando vino vtendum, vel non.

Indicatione partis quo potu & quomodo sit vtendum, exemplo morborum thoracis.

tur facile à frigidis: indigent verò quæ in eo congesta sunt, multa humiditate, quia non nisi tussiendo reijci possunt, qua propter dilui postulant. Tamen hac eadem parte affecta, & concoctione nondum apparente, vtendum est potu, calido quidem semper, tunc tamen calidiori, pauciori verò, etiam quam in morbis venarum, quia pars ea magis exposita est fluxionibus, & protractione incoctionis maius affert periculum: exscreandi verò nondum est tempus. Ita sunt omnia perpendenda, conferendaque: augenda aut minuenda quantitas, aut qualitas, mutandumque tempus, aut vtendi modus: vel alterum pro altero accipiendum in vsum. Velut in diabete, qui ex siccitate renum cum calore nascitur, vtẽdum potu perpauco, frigido tamen: ne copia retentionem prohibeat: qualitas verò renes, heparque cõtemperet. Verum hæc peculiares iam methodos attingunt, vt & alia omnia

Exemplum potus in diabete.

xempla. Quæ proinde in alias
actationes dimittantur, nunc de
tione potandi ægrotos hæc sint
eneratim dicta. Nam neque de
otu bene valentium, neque de eo
ui loco medicamenti suscipitur,
cum vino curantur dolores ocu-
rum, aut copioso potu gelidæ,
bres, nunc sermo est, sed de eo
lum qui ægrotantibus propina-
ır, vt sedet sitim, & cibos defe-
t, quòd potus propriè esse dixi-
us: aut vt celerius reficiat, quòd
bi humidi est. Vt autem potus
cilius replet, hoc est citius nutrit
uam cibus: ita odores quam po-
ıs, vt multis in locis dixit Hipp.
um tamen sint odores duplices,
uidam ciborum proprij, & sapo-
ım indices, velut carnium, panis,
ctis, iusculorum & vini: quidam
rum aliarum, vt rosæ, sambuci,
usci, & ambræ. Vtrique sane
ati, aut ingrati sunt. Grati enim
rnium assarum aut elixarum, cum
lhuc integræ sunt: ingrati verò
ım putrefactæ fætent. Grati etiam

Odor citius nutrit quã potus.

Odores duplices.

galciæ & thymiamatis : ingrati sagapeni, & lanæ vstæ. Et hi quidem delectant magis aut offendunt cerebrum, & cor & respirationis caua instrumenta : illi verò palatum & gulam, atque adeo ipsum ventriculum, vt videantur re vera esse ipsimet sapores, in tenuiori substantia, vapore scilicet, qui est ipse succus extenuatus. Quo fit, vt boni suauesque appetentiam excitent, & ventriculum nauseabundum sedent, mali verò vomitum cieant. Proinde illos ego ad aeris qualitates refero, vt & sonos, agamque de illis posterius : hi ad ciborum genus referuntur meliùs, vt sit iam triplex cibus, siccus, humidus, & vaporosus. Vtemur ergo primo, cum facultas potest expectare tardiusculam refectionem, vt trium quatuorve horarum : cum verò intra horam refici petit, iusculo: cùm statim, vt cùm in deliquium fertur homo præ inanitione, potu vini (potionum enim hæc nutrit celerrimè) & odore eiusdem, & recens

Cibus triplex, siccus, humidus, & vaporosus, & quãdo vtendum vnoquoque horum.

:tracti furno panis, & porcinæ
[æ calentis. Quoniam autem quo-
m refectio celeris est, est etiam
firma, opus erit, hæc continen-
r agere, vsque dum reparentur
onnihil vires, & parentur cibi
utrientiores, potiones quidem
:imùm, deinde & solidi cibi.
[actenus de cibo & potu.

CAPVT XIII.

Omnus & vigilia, etsi minus in potestate nostra sunt, quàm bus & potus, motus & quies, t tamen etiam modus aliquis mni procurandi, & arcendi. uare eius quoque ægrotis insti- iendi, sunt aliquæ præceptiones, t deligendi aeris aut parandi: mo- isque animi prouocandi, aut cō- escendi, & excretiones omnes aturales (in quibus præcipuè ve- us est) vitandi, aut mouendi. omnus igitur in lethargo, & aliis porosis affectionibus, & insudo- osis semper vitandus, quia sem- er lædit: in phrenitide & dolo- osis, & quæ cum alui profluuio

De somno, & vigilia.

In quibus affectibus vitandus, aut conciliādus somnus, & qua hora.

vexant, ſemper conciliandus, quia ſemper confert. Sed quia neutrum poteſt æquè ſemper agi, neque ægroti ſuſtinent tam aſſiduam curationem, tunc eſt procurandus his ſomnus, cum vigilia maximè lædit: & permittendus illis, cùm excitatio maximè fatigat, hoc eſt, noctu, atque ſi aliqua diei hora conſueuit homo per ſanitatem dormire. Nam magnum momentum habet conſuetudo eo tempore dormiendi, quò vigilia plus, & ſomnus minus lædat. Atque ideo in morbis, per quos neque ſopor, neque peruigilium premit, neque alioqui circuitus exacerbationum, quales febres continentes ſunt, ſomni longitudo & tempus, ſecundum ægrotantis conſuetudinem expetuntur. In quibus autem morbis ſunt acceſſiones, cum intermiſſione, aut ſine illa: intermiſſionis, aut pro ea, remiſſionis tempus, eſt ſomno opportuniſſimum: inuaſionis verò maximè importunum: mediocria vero tempora habent mediocriter:

Conſuetudo quomodo ſeruanda in ſomno.

In morbis in quibus ſunt acceſſiones quo tempore dormiendum.

quod ad horas accessionis atti-
:t, eædem sint occasiones somno
potui, & eædem incommodi-
tes. In morbis præterea, quibus
m capitis grauitate, aut fluxione
nsistunt, aut cum viscerum in-
mmatione: aut cum copia succo-
m suffocante innatum calidum:
t vtcumque refrigeratio extre-
orum adest, abstinendum à som-
, quoad fieri potest, neque per-
ittendum dormire, nisi quantum
mma cogit necessitas. Nam sonus
a omnia auget, grauans caput, ad
scera reuocans, calidum suffo-
ns, & effundi per artus prohi-
:ns. Contraria facit vigilia. Por-
in febribus sudorosis malignis,
ıelodes vocabāt veteres) in qui-
ıs vires sudando exoluuntur,
mnus vitandus, vt qui sudorem
ıget, cùm sit in causis humectan-
bus: in omnibus verò alui pro-
uuijs procurandus, quia deiectio-
es cohibet: idque siue profluuium
t spontaneum, siue à pharmaco:
tamen iam sistere velis: velut, si

Quibus morbis nocet somnus.

In alui profluuiis somnus procurandus, & qua ratione.

magis ducere, motus imperandus. Contrarius enim quodammodo motus somno est, & similis vigiliæ: non tamen omnino. Non enim eisdem semper conueniunt quies & somnus, neque vigilia & motus: neque semper quibus quiescendum, dormiendum, neque quibus vigilandum, mouendum est. Nam omnes capitis fluxiones & grauitates: & febrium inuasiones amant quietem sine somno. Sed neque semper (tametsi id maximè videri possit necessarium) somnus quietem desiderat. Cum multis conciliet somnum quædam motitatio lecti pensilis, aut crepundiorum, qui sola quiete excitantur. Quod in pusillis quidem frequens est, in adultis verò ægrotantibus aliquando est consultum experiri. Quando igitur etsi valde videantur similes, neque somnus cum quiete, neque vigilia cum motu semper congruit, necesse est, motus etiam & quies habeant proprias præceptiones: quæ ab vtriusque

Motus non omnino est contrarius somno, & vigiliæ similis.

Somnus nõ semper desiderat quietem.

litatibus, & noxis melius, quam unde capi possunt.

CAPVT XIV.

Quies concoctionem iuuat, & lassitudinem soluit, distribu-
nem verò & dissipationem per
tem, & reliquas omnes euacua-
nes retinet: ventilationem na-
ralis calidi minuit. Motus cōtra,
uat distributionem, & euacua-
nes, ventilatque calidum: ta-
en fluxiones mouet, & spiritus
imales absumit. Igitur iniun-
nda quies est, vbi lassari seu de-
tigari cœperit corpus, & vbi
ncoquere expedit, & vbi fluxio
partem quampiam fieri incipit,
it timetur: maximè si in eam quam
iotus ille exercet, vt si in crus à
ambulatione, si in brachium, à
igladiatione, si in pectus à clamo-
bus, cessandum. Mouendum
erò vbi euacuationes aliquas est
pus ducere: velut cum dato phar-
aco, expurgatio non satis proce-
it: atque cùm valenter elicere su-
orem expedit, vt in quibusdam

Quietis & motus cō, moda & ie commoda.

Quibus iniungenda quies.

Motus quibus est imperandus.

Italica lue laborantium, qui post expurgationes per pharmaca, vehementibus exercitationibus, vt ludo pilæ, aut cursu, aut iactu lapidum, sudando persanantur. Est verò iis qui toto corpore æquè ægrotant, vtilissima exercitatio, quæ totum corpus æquè mouet (vt & bene valentibus) quo in genere maxime probatur ludus pilæ. Cum alicuius membri causa suscipitur, in morbi principio, quæ contrariam partem, in fine quæ eandem maximè mouet: velut initio podagræ mouendæ manus, in fine crura, ob chiragram contrà.

Motus vehemens cõfert laborãtibus obstructione viscerum.

Confert etiam motus vehemens, cùm obstructa sunt viscera, & grauata crudis, vt hydropicis, & qui in malum habitum periclitantur incidere præ multitudine excrementorum, & obstructionibus viscerum. Quod viris quidem aliquando, mulieribus verò plerumque euenit, tum aliàs, tum maximè, cùm menstruorum est tempus, male autem, aut omnino non

fluunt. Hæc corpora oportet, vt Hippocrates auctor est, defatigari & sudare. Hinc natum est illud, nullo minus præsentaneum auxilium, dandi multis ordine diebus, cum motu multo & concitato, puluerem ferri defæcati, arte præparati. Limaturæ ferri laus.

CAPVT XV.

Moderandi etiam animi motus, est ars quædam. Quæ non minima pars institutionis victus censeri debet, sed vt quibusdam visum est, maxima, quod nouandi & augendi morbos sit causa frequentissima, cum male suscipiuntur ij motus, prodesse autem etiam possit, cum bene. Nimirum in causis non naturalibus sunt, quæ vt eis quis vtitur ita prodesse aut obesse possunt. Nihil autem firmius hæret corpori, quã quod venit ab animo: & hominibus quidem obest plurimum sua solicitudo, qua quia vacant bruta, magna ex parte sunt incolumiora. Motus verò hi etsi aliquando aliis

Animi motus.

Solicitudo multũ obest hominibus.

Bruta solicitudine vacant, ob

id magna ex parte sunt incolumiora.

machinamentis cientur, aut sedantur ægrotantibus (vt certe musicis sonis, & cantilenis, quibus præstantissimi philosophi, non ad sedandum solum præsentes affectus, sed ad formandum etiam & componendum mores, vti præceperunt) maximè autem sermonibus, qui coram ipsis habentur, aut non habentur. Quæ res omnium maximè facit, rhetoricam esse medicinæ partem quandam, seu illius ministram. Huius enim artis est, dicendo animum audientis, quò vult trahere, siue amorem, siue timorem, siue pudorem incutere, siue animum facere vult, siue hilaritatem afferre, siue contristare, siue prouocare ad iracundiam, siue placare. Facit verò hæc omnia Medicus suo tempore, vocatque hanc Hippocrates œconomiam circa ægrotantes. Seruit mouendis affectibus etiam musica, vt dixi, aliquando paulo minus quam poetica, & rhetorica, atque in aliquibus hominibus, æquè, aut

Animi affectus ægrotantibus mouentur maximè sermonibus, ob id rhetorica medicinæ est ministra.

6. Epid. sec. 2. 36.

Musica affectus mouet.

etiam plus, vt cuiusque est ingenium. Mouemus verò hos affectus ægrotantibus, sæpe quidem ob aliud quidpiam, non rarò etiam propter sese. Ob aliud quidpiam, vt cum timorem mortis incutimus, ne audeant in victu delinquere, vel vt medico durius aliquid imperanti pareant. Cum, scilicet ob intemperantiam prauo victu vtuntur, vel ob imprudentiam, aut mollitiem, curationem recusant. Pudore etiam ipsos aliquando ad meliorem victum, & obedientiam reuocamus: obiectantes illa animi vitia, & aliorum exempla proponentes, aut indignationem alicuius præstantioris. Propter sese, vt timor incutitur repentinus singultientibus, quo ille celer ad viscera spirituum recursus, flatum oris ventriculi discutiat, & singultum soluat. Qua eadem ratione quidam tentauerunt, imminentem quartanæ accessionem prohibere. Confert quoque cum effluentem sangui-

Mortis timorem incutit ægrotis medicus ne in victu delinquant, aut vt aliàs medico pareant.

Pudore reuocatur ægri ad medici obedientiam.

Timor incutitur ægris, & quibus de causis.

Ob singultum.

Ob quartanam.

nem, & spiritum, opus est introrsum reuocare, atque reuocata retinere, vt per hæmorrhagias, & animi deliquia. Neque minus confert, ad refringendam iram, vbi ea ægrotos lædit. Quod in furentibus sæpe vsu venit. Tristitia rarò vtilis est ægrotantibus, neque nisi quibus ex repentino aliquo gaudio periculum imminet deliquij animi. Aut quibus ex gaudio nonnumquam succedit peruigilium: iis enim tristitia somnum conciliat, exoluens gaudium, quod euigilare facit. Lætitia semper (paucis exceptis) procuranda est, quia nisi cum nimia est, & repentina, vires omnes reddit vegetiores: vitales quidem primum, cor dilatans, & ventilans: naturales verò & animales per sympathiam. Motus ergo voluntarios facit alacriores, & nutritionem partium feliciorem. Maximè autem procuranda lætitia est, in melancholicis passionibus, quia earum symptomatis proprijs est contraria. Ira

Ob hæmorrhagias, & animi deliquia & ad iram refringendam.

Tristitia quando vtilis ægrotantibus.

Lætitia, quæ non nimia est, semper procurāda, & quare.

Ira quando

uoque vtiliter prouocatur, quo-
es calor exiguus sub multis cru-
is succis periclitatur suffocari.
Amori etiam quum quis præ illo
nsanit prudenter obiicitur, si qua
atione in eam quam amat, possit
oncitari odium. Nam sine odio
ra parum confert: aliquando
etiam augendæ passionis occasio
est.

vtiliter prouocatur.

Amori odium concitatur.

CAPVT XVI.

VEnus in sanitatis tutela sæpe vtilis, in curandis morbis raro, quia vires plurimum exoluit. Vtilis tamen ea quoque est in morbis pendentibus ex suppressione seminis, qui mulieres sæpius afficiunt, quam viros, sed hos quoque aliquando. Vtilis etiam nonnumquam in aliis morbis ex multa pituita, quia siccat valenter. Rarissimè tamen hæc curatio tentanda, quia vix in adeo excrementosis possunt ita constare vires.

Venus quibus morbis vtilis.

CAPVT XVII.

Aeris qui nos ambit differentiæ.

Aeris impuritas quæ dicatur & ex quibus causis nascitur.

AEris, qui nos ambit differentiæ sunt in calore, frigore, humore, aut siccitate: lumine aut tenebra, puritate aut impuritate. Voco impuritatem aeris, malignam illam affectionem, per quam insalubrior, quā pro manifesta intemperie aliquando esse deprehēditur, plus aut minus, ac nonnumquam pestilens. Quod aliquando ex manifesta causa nascitur, vt ex putridarum lacunarum vicinia aut multitudine cadauerum, aut sordium colluuione: aliquando ex occultiori causa, siue cælesti, siue aerea, ex antecedentibus orta intemperiebus. Primæ quidem differentiæ consistunt in tempore & loco, & artificioso apparatu. Nam in æstate aer calidus est cum siccitate: in hyeme frigidus cum humore, medijs temporibus, mediocris. Non solum autem hanc aut illam esse anni partem refert, sed etiam multo magis, qualis contingat tempestas, quod in pluuijs &

s. frigoris aut caloris, humidi, aut sicci.

Tempestas

ventis præcipuè consideratur, vt pluat an non, sint flatus, an tranquillitas: perfletur terra Boreâ, qui frigidus & siccus, atque tenuis est, an Austro, qui calidus & humidus & crassus: an mediocrium aliquo, qui vt ab his dissident, ita ad mediocritatem accedunt. Loci differentia est similis tempori. Nam in Lybia est vt in æstate, vt in hyeme Scythia: Vt autem in adeo dissidentibus terræ tractibus maxima differentia est, vt in vrbibus, oppidis, & vicis non longè distantibus est sæpe insignis differentia, quod montana & sublimis, aut humilis & campestris terra sit, huic aut illi flatui exposita. Quin & in eodem oppido domus à domo, & in eadem domo cubiculum à cubiculo differt temperie non ineuidenter. Quin & in eodem cubiculo, cubile positum, siue ad ianuam, siue ad hanc aut illam fenestram, siue ad angulum spectet, differentiam facit non contemnendam. Sunt qui caput

vehementer murat aeris intemperiem.

Loci differentia variatur aer.

Etiam cum non longa est distantia.

Caput ca-

ad orientem spectare, vtile, ad occidentem verò noxium esse putent, quod succi in nostris corporibus cum Sole voluantur, periculosum verò sit à pedibus eos agi in caput. Sed ista vertigo rerum omnium cum Sole, in ijs quæ iuxta terram sunt, haudquaquam sentitur. Et cùm causam non referant ad temperiem ambientis, non est id de quo nunc agimus, neque, vt ego censeo, momenti vllius. Apparatus artificiosus est, vt porta & fenestræ clausæ aut apertæ sint, omnes aut quædam, quæ ad hunc flatum spectant, aut illum. Rigatum sit pauimentum aut aridum, tecti aut nudi parietes. Lectus quoque sub papilione, cortinis & tapetibus, aut patens vndique. Ipsum quoque corpus ægroti pluribus aut paucioribus, tenuioribus aut crassioribus stragulis contegatur. Suffiatur aer calidis, aut alteretur dispersis frigidis herbis, floribus, aut ramis, vnde temperiem, quam volumus, obtineat, & vtilem spi-

bantis ad orientem aut occidétem spectare non est alicuius momenti.

Cubiculi artificiosus apparatus.

Gratus o-

odorem, quod nos ad aeris ılitatem referimus. Dixi autem .em, quia non semper qui gra- r, est etiam vtilior, potest enim : vehementior, quàm ægroti ut ferat, vel calidior (ita enim o eum qui effertur ex re calida) ım præsens postulet affectio, vel culiari hominis naturæ aduer. . Est enim hac in re mira varie- . Idem odor hunc recreat, & ım strangulat, alium quasi dis- uit, nulla euidenti causa, sed oprietate. Paretur ergo aer cui- e, pro sua natura, & præsenti positione. Alij rosas sparge aut olas, alij folia vitis, alij thymum, t libanotim, vt secundum di. s considerationes res exiget. mporis differentia non in medi- electione. Neque enim possis o tuo arbitratu facere, vt quis ate aut hyeme febricitet, aut ca- rho laboret: neque vt pluat aut enet: hic aut ille ventus perflet. d neque regio, neque oppidum i quis præuentus morbo acuto

dor, & vtilis differunt.

Varij odorũ effectus, ac admirãdi pro peculiari hominum natura.

Temporis differentia non est in medici electione.

Loci & oppidi mutãdi regulæ.

est, mutari facile potest, sed ferenda conditio loci in quo quis cœpit acutè ægrotare. Multis enim ita affectorum occasio moriendi, trãslatio fuit, qui alioqui cum quiete curati, liberarentur: tamen horum etiam quibusdam productio dispositionis neutræ, aut lentus morbi, alioqui futuri acuti, ingressus, deligendi oppidi in quo decumberent, potestatem fecit: neque sane tunc agitur imprudenter, cùm ad nullam rem magis quàm ad ægrotandum oporteat omnia esse accommodatissima, quæ ad ægrotum, assidentes attinent, & externa. In longis morbis & qui deciderunt ex acutis, si qua ratione aduersus esse sentiatur, mutari potest, & debet, cum commodiori. Sed & ob solam morbi prolixitatem, etsi in loco morbi causa apertè non sit, meritò tentatur eius mutatio cum alio, si fieri possit, salubriori, sin minus, gratiori, vt forte patrio, quo hilaritas inde accedens, morbi molestiam leuet. Vnde nonnum-

Dispositio neutra lõga, & lentus morbi ingressus mutãdi loci causæ sunt & quando.

Ad perferendam ægritudinem omnia debent esse accommodatissima.

In longis morbis mutatio loci vtilis, & quando.

n via ad salutem videtur ape-
Atque adeo, quia aliquando
a aeris, in quo ægrotatur, non
apparet, quàm est reuera, in
n etsi melior esse non videa-
, salubris mutatio est. Non ta-
 proinde in eum etiam qui na-
 peior, vt Celsus vult, quod
imum (inquit) semper cælum
quod ægrum fecit: neque enim
bi causa bene semper in cælum
sens reijcitur, cum ea vnica sit
nultis, quæ nos possunt lædere.
omo in domũ transferre ægro-
tes non est difficile, faciendum-
, sæpe etiam si quis acute febri-
t, si alia longe commodior se
ibeat. Tamen tunc quoque
sulendæ vires sunt: quærenda-
 hora maxime opportuna, quæ
icet sit ægro leuissima. Et ipsa
 se minime intempesta. In ea-
n domo, qua quis ægrotare in-
it, optimum deligere cubicu-
n, & lectum accommodatissima
te collocare, parareque omnia,
naxime expedit, consultissimum

Noxa aëris aliquando nõ tam apparet quàm reuera est.

Cœlum vnica est ex multis causis quæ nos possunt lædere.

Trãsferendi sunt ægrotantes de domo in domũ sæpe & è cubiculo incubiculum, & qua causa, & qua hora.

& facillimum est. Ergo tempus anni, & conditionem tempestatis, quæ tunc est, & regionem & vrbem, per morbos acutos, non considerat medicus, vt eligat: considerare verò nihilominus debet, vt ijs quæ necessario fiunt aliter quam vellet, ipse alias causas, quæ in sua electione sunt, opponat. Vt si æstas est, & regio calida, vellet autem frigidas, alia omnia ad conciliandum frigus comparentur: si autem hyems & frigida regio, ad calorem: quantum scilicet, illa, quam morbus & natura ægrotantis vellent, sunt frigidiora aut calidiora. Itaque ea omnia, quorum est electio, ad indigentiam ægroti componet: reliqua horum oppositione temperabit, vt ex omnibus is qui expetitur, temperiei aeris modus, quoad fieri possit nascatur. Quid autem horum velle medicus debeat, aut nolle, & qui eius deliberationis sint scopi, nondum diximus. Imprimis, saluberrimum esse aerem, limpidum, minimeque putrefactum,

Qua ratione considerat medicus tempus anni, cōditionem præsentis tempestatis, regionem, & vrbem in acutis morbis.

Qualis debeat esse aer.

factum, ſemper expedit: inſa-
rem, putridum, peſtilentem,
nper auerſatur. Proinde conſulit
nnibus, decedere à regione, ab
oe, à vico, à domo peſtilente, &
os ægrotantes, ſi poteſt, trans-
t in aerem puriorem & ab alio-
n conſortio, ſui & illorum cau-
ſeparat, in domum ſolam, pa-
am, & perflabilem, ſuffitibus &
igationibus putreſcentiam cohi-
ıtibus vtitur. Neque tamen ſo-
n in peſtilentibus puritatis aeris
oenda eſt cura, ſed & in aliis om-
ous morbis putridis, ſemper ali-
a. Cõſultiſſimum enim eſt ægro-
ıtium cubicula, non ſemper
dequaque concluſa ſinere, etſi
am maxime id morbus petat, ſed
quantiſper aperta aliqua fene-
ı ventilare, vt aer aere expurge-
:. Quod ſemper quidem ægrotis
gratum & vtile: aliquando verò
am neceſſarium, ne plurimum
cta putredo, maligna fiat. Quam-
am autem purus aer ſemper ex-
titur, neque calidus, neque fri-

Puritatis aeris habenda eſt cura in omnibus morbis putridis

Aegrotantium cubicula non ſemper ſint vndequaque concluſi.

gidus, neque humidus, neque siccus, semper, sed pro medici intentione. Nam in quo morbo, & occasione animus est temperando curare, debet aerem trahere in contrarium, vt pro calidis affectibus frigidus, pro frigidis calidus, pro humidis siccus, pro siccis humidus fiat. Cum animus est coquere, aut per insensilem halitum, aut sudorem vacuare, calidum: cum densare corpora vel spiritus, aut sistere sanguinis fluxiones, vt in ijs qui linquuntur animo, frigidum facere. Subuenit enim tunc aer, vt potus frigidus. Ergo vbi febris vehementia plurimum vrget, omnia debent transferri ad frigidum. Sed in ijs ipsis febribus, cum inuadunt, abstinendum à refrigeratione est, & calfaciendum pro indigentia: & in vniuersali morborum principio, studendum calefactioni, abstinendumque ab apparatu frigido, multo magis, quàm euntibus febribus in iudicationem, idque etsi febres in ardentibus sint. Itaque vt est ad

Pro calido affectu fit aer frigidus & pro frigido calidus, &cæ. & pro quouis alio fine qualis.

nuadentiusfebribus & alijs quibusuismorbis abstinendum ab aeris refrigeratione, & calfa-

nc rem magna differentia morbi
norbo, ita temporis à tempore,
vniuersalis & particularis. Nas-
turque hic quoque, vt in aliis
nnibus artis operibus, quod op-
nũ, faciendumque est, ex colla-
one omnium indicationum quæ
nueniunt. Quod non tantum
rmutat id, quod faciendũm, se-
ndum magis & minus, sed & se-
ndum modum. Velut si quis an-
itur febris vehementia, tamen
um corporis densitate, & poro-
m adstrictione ægrotare cœpit,
rabis vt aer circumstans frigidus
t, tamen interim corpus pannis
ontegatur, vt feruorem viscerum
mperet aer inspiratus, & vestium
lor poros cutis laxet. Quæ ea-
em cautio cum febricitans dor-
nit, esset debet autore Hippocra-
e, ne intro collecto calido, nuda
utis densetur, aut calore gemina-
to viscera inflammentur. Sed &
hanc ipsam ob causam, cùm à prin-
cipio febris vsque ad crisim aeris
attemperatio ad frigidiorem de-

ctioni stu-
dendum: &
aliis tem-
poribus
quid fa-
ciendum.

Quãdo aer
frigidus, &
corpus pan-
nis conte-
ctus & qua-
re.

beat procedere, vtpote intemperie crescente, & decrescente cruditate, tamen stragulorum depositio lentius multò debet procedere, quàm reliqua refrigeratio. Quia contectio non solùm concoctionem, sed euacuationem etiam per cutem, iuuat, cuius indigentia non decrescit crescente morbo, sed crescit etiam. Itaque, quia contectio in initijs ad concoctionem vtilis est, postea ad euacuationem, suadeo ad omnem aliam attemperationem audaciores esse medicos, quàm ad stragulorum reiectionem. Quamquam huius quoque rei debet esse modus, pro ratione virium: is autem erit, ne angantur ægroti. Hoc enim etiam modo, non minus, quàm alio quouis, possunt ægroti suffocari. Luminis & tenebræ, quæ qualitates etiam aeris sunt, & causæ non raro salubres aut insalubres, aliæ indicationes sunt. Nam cum hæ non sint in qualitatibus elementorum, nihil faciunt ad temperiem. Cum verò sint aspecta-

Stragulorũ depositio multo lentiùs debet procedere quam reliqua refrigeratio.

In stragulis quismodus.

Luminis & tenebræque sint indicationes.

iles, possunt plurimum afficere culos, & permutare primum sentiuum, ad quod prçcipuè spectant omnus & vigilia, mentis constana & desipientia. Quibus igitur ebilis est videndi facultas, detraendus est fulgor, quia dissipat: uinetiam multò magis, si tota anialis facultas languet: quia videno, excellentiæ præcipuè sensibilia, nagna animalium spirituum dissiatio fit, & quibus somno est opus, st etiam & tenebra, quibus vigia, lumine. Porrò delirantibus enebra est vtilis (nisi rarò cum ea psa est terrori) nam splendore, & ntuitu rerum maximè commoventur. De victu ægrotantium generatim, ac de conseruatione reum naturalium in illis, & modo tendi non naturalibus, hactenus. le peculiariter vocata curatione, & rerum præter naturam indicaionibus, secundum instituemus ermonem.

Detrahendus fulgor quibus debilis est videndi facultas, & quibus tota animalis facultas languet, & quibus somno est opus, & delirantib.

METHODI MEDENDI FRANCISCI VALLESII COVARRVBIANI,

LIBER SECVNDVS.

CAPVT PRIMVM.

VRATIO, vt superiori sermone diximus, agitur ablatione contrarij: cùm verò sint triplices res præter naturam, morbus, causa morbi, & symptoma, curatio propriè solius morbi est: causa tollitur, vt cum ea recedat morbus: symptoma, quà tale numquam curatur per se, sed cum morbo. Quodcumque autem horum curetur, curari debet contrarijs,

Curatio propriè solius morbi est.

Curatio omnis con-

ue æqualibus : ita , vt quanto
rbus sit maior, tanto agatur au-
o valentiori , & quanto morbi
usa , & quanto symptoma maius.
quanto febris sit intensior, tan-
detur frigidior aqua , & purga-
tanta sit , quanta cacochymia, &
ssio sanguinis quanta plethora:
quanto maius peruigilium, tan-
perueniatur ad valentius somni-
rum. Nam si agitur minoribus,
ratio erit tardior quam par sit,
maioribus , periculosior : atque
roque modo subibit periculum:
lo , moræ : hoc contrarij lapsus.
lediocris ergo festinatio est , æ-
ualibus contrarijs agere. Constat
erò huius præcepti causam ad
ontrarij naturam redigi , quod
cilicet , corrumpit contrarium,
orrumpi autem volumus mor-
os, & quæcunque curamus. Vnde
tiam constat , si quando species
uxilij discrepat ab agendi poten-
tia , potentia potius quàm specie
æstimandum esse remedium , &
eius intentionem. Neque enim in-

trariis æqualibus fit, & qua causa.

Potentia æstimandum remedium, non specie.

tereſt per accidens, an per ſe faciat, modo faciat. Nam Hippocrates conuulſionem infuſione frigidæ curat, quia eam euenit calfacere, ac reſoluere: quia verò id non per ſe, proinde neque in omnibus facit, ſed in iuuene bene carnoſo: neque ſemper, ſed in media æſtate: tunc verò, & in tali, contrarium & æquale remedium cenſeri debet, ab eo quod fieri euenit. Itaque curatio agi debet contrarijs æqualibus. Id verò intelligendum eſt, ſeruatis alijs omnibus artis præceptis, atque ſi facultas ferat: ſi enim æqualia non fert, ſiue ob eam quam habet debilitatem, ſiue ob repugnantiam, & incommoditatem externorum, & quæ ægrotum circumſtant, vt ſi æſtiuum aut brumale tempus ſit: aut ægrotus ipſe curis aut negotijs, à quibus non ſe poſſit expedire, diſtringatur (maximi enim momenti eſt, ad ferendas curationis moleſtias, animo & corpore eſſe liberum ægrotantem) curabimus mi-

Seruatis alijs omnibus præceptis, lege cap 2. lib. 3.

Curatio cõtrarijs æqualibus fit ſi facultas fert.

ibus, cedentes necessitati. ius enim sit, quantumuis lon- tempore, sanescere, quàm ni spe citæ liberationis præceps iculum subire. Virtute verò ente, artis est, contrariis æqua- is curare. Ergo ad extremos rbos extrema remedia erunt tandā, ad exiguos verò exigua int satis. Qua propter, nisi orbus magnus sit, aut eius vlla picio, timorve probabilis, ne- e mittendus sanguis est, neque purgandum, neque vtendum o alio magno auxilio. His etiam nsonum est, vt curationes à mi- ribus inchoentur (quia & ipsi orbi incipiunt à minoribus) & escentibus morbis augeantur, & crescentibus minuantur, si, sci- et, semper futura sunt auxilia qualia, morbis, & causis, & mptomatis, quæcumque horum rentur. Qui verò morbi iam cti curationem suscipit, ob diffi- entiam incipit à minoribus, quod on satis certus sit, de tolerantia

Cum facul- tas nō ferr, curatio fit contrarijs minoribus.

Magno au- xilio non vtendū nisi in magno morbo præ- senti aut futuro.

Curationes à minori- bus incho- entur, etiā morbo iam aucto.

facultatis, aut præsenti statu morbi. Si quis autem confidit, se hæc omnia exactè cognoscere, virtute fauente, incipiat vel à maximis, vt res exiget. Sed quo pacto curationem symptomatum dicimus, cum ea tollantur cum morbo? Certe qua symptomata nunquam curantur per se, euenit tamen non rarò hæc per sese lædere, vt dolor & peruigilium, cum prosternunt vires, atque tunc temporis occurritur illis, non quà symptomata sunt, sed quà aliorum malorum causæ fiunt. Concurruntque aliquando simul indicationes à morbo & causa, & symptomate aliquo, ac nonnunquam etiam à multis morbis, quos complicatos esse euenit, & à multis symptomatis, & causis ordine positis. Quod si omnibus simul possit citra vllum incommodum fieri satis, ita est agendum: sin autem non, sed ordo quidam tenendus sit, atque alia post alia facienda, quædam regulæ sunt obseruandæ, quas di-

Symptomata per se curantur cũ per se lædunt.

Concurrũt aliquando simul indicationes à morbo, causa & symptomate & à multis morbis, causis & sympt.

cemus, mox ad peculiares indicationes trium generum, morborum, inquam, causarum, & symptomatum, percurremus. Hactenus enim primam solum, eamque communem omnium attigimus, nempe obiectionem contrarij. Ratio autem contrarij obijciendi variat, habetque diuersas formulas. Incipiemus verò à caussis, quia vt hæ sunt generatione priores, ita earum sublatio ante alia tentanda est, cum legitimè proceditur.

CAPVT II.

Causæ quædam sunt internæ, vt pituita, & bilis in plerisque febribus quædam externæ, vt vehemens motus, longa mora in sole, aut vento, aut pluuia: & ictus, casusue, & alia eiusmodi. Causæ internæ (voco nunc internas, omnes quæ nostris corporibus innascuntur) quædam sunt tantum causæ, vt bilis & pituita quædam causæ simul & affectus, vt bubo, & adstrictio pororum cutis, & aliæ

Causa duplex, interna & externa.

Quædam causæ sunt simul & affectus.

obstructiones, & vlcera, & contusiones, cum ex illis febres oriuntur. Internæ & tantum causæ sunt, succi, spiritus, seu flatus. Succi quidem, non quatuor tantum toti corpori communes, hoc est, sanguis, pituita, & vtraque bilis, sed & peculiares, vt lac, semen, & ros proprius partis cuiusque, quin & excrementitij, vt saliua lacrymæ & serum. Quæ omnia copia, aut vitio aliquo lædunt. Copia quidem, vt sanguis valde replens, pituita obstruens, serum per omnes venas redundans, semen superfluens: vitio, vt putrefactus sanguis, pituita salsa bilis aut melancholia putrida aut vsta, semen corruptum, ros etiam partium vitiosus, lac concretum, saliua acris, vrina ardens, aut etiam lacryma mordens Externæ vocatæ causæ partim extrinsecus veniunt, vt pluuia, ventus & Sol: partim nihil in nobis nisi fientes passiones sunt, vt ira, & timor, & alij animi motus. Rursum hæ, cùm medicus ad

Causæ omnes internæ aut copia aut vitio lædunt.

Causæ externæ.

rotum accedit, aut recesserunt
a, aut adhuc manent, vt qui ex
nore febricitat, adhuc. n. timet,
t deposito timore tenetur fe-
:. Externæ causæ quæ iam re-
ſerunt, nullam indicationem
estant faciendorum, sed signa
tum sunt affectionum, quas in-
erunt. Non est ergo quod eas
edicus tollere studeat, cùm iam
cesserint, sed solùm consideret,
as noxas in corpore reliquerũt,
que in eas curam dirigat. Exter-
e, quæ adhuc manent, submo-
ri se statim postulant. Velut si
is iter longum ingressus, febre
rripiatur, quam suspicetur me-
cus ex itineris labore esse natam,
te omnia monere debet, vt iti-
re intermisso, quietus curetur:
etiam in Sole, aut calidissimo ali-
o tugurio per æstatem febrici-
re incipiat, & febris inde videa-
r orta, transferendus ægrotus
, ante aliam curationem, in vm-
am, & cubiculum minus cali-
m: atque ita amouenda est omnis

Externæ causæ quæ recesserunt nullam indicationem faciunt.

Externæ causæ quæ adhuc manent submoueri se statim postulant.

alia ægrotandi occaſio quæ ſit præſens. Verum ipſa amouendarum occaſionum dignotio, methodum quandam deſiderat. Non enim illa omnia quæ nobis vt delicta anteactæ vitæ narrantur, ſtatim pro cauſis haberi debent, & amoueri, ſed videndum eſt, quanto ante tempore ſint commiſſa, & quādiu. Nam quæ multo iam tempore, ac continenter quis egerit, rationem magis habent conſuetudinis, quam cauſæ morbi, ac proinde, non omnino tolli, ſed retineri ex parte debent, vt per morbos conſuetudines ſolent: verbi gratia. Si quis febre correptus, dicat ſe, aſſuetum, alioqui tota vita, aut multo iam tempore, domo, & cubiculo frigidioribus, & otio, nunc per negotia, in aliena, eaque calidiſſima, dies aliquot æſtatis tranſegiſſe, transferendus erit ſtatim, ſi fieri poſſit in domum & cubiculum tanto frigidiora iis, quibus aſſueuerat, quanto nunc eſt calidior, quàm cum valeret. Ita enim & conſue-

Amouendarum occaſionum dignotio methodum deſiderat.

o seruabitur, & causa morbi
etur, & febri obiicietur æqua-
ontrarium. Si verò narret, se
omo quidem fuisse superiori-
diebus calidissima, verum ita
m consueuisse totam vitam, aut
gum tempus: hunc non trans-
mus in frigidam domum, quia
etur ab insolito aere, sed ad
to minus calidam, quantum
a febris exposcit, itaque nisi
nè sit febris maxima, fortasse
epidam. Ita quoque si quis fe-
citare incipiens, narret, se alio-
temperatissimum, & pauco cibo
ıetum heri aut nudius tertius in
uiuio ingurgitasse, continen-
s in integra inedia est diem to-
n, aut etiam duos (nisi natura
ue ætas, & cætera plurimum
ugnent,) vt ita tollatur morbi
ısa. Si verò dicat se à conuiuio
idem venire, & ingessisse multa,
l neque multò plura, neque de-
iora quam semper citra noxam
nsueuerit, non imperabitur illi
ıta inedia, ne tam repentina

diuturnæ consuetudinis mutatione lædatur. Quin potius dabitur illi cibi plus, quam si non esset adeo vorax. Qua in parte solent imperiti medici peccare, quos audiunt voraces esse tenuissimè cibantes, & quos fuisse temperatissimos, plurimum exhortando ad capiendum cibos, quasi mores susceperint curandos, non morbos. Verum non ita agendum est, sed quod consuetudinis est, seruandum, eo quo dictum est modo: quod nuper accidit, & morbi causa esse iudicatur, statim auferendum. Sed hæc curatio quæ ab externis causis indicatur, cum victus institutione est communis, fereque iam antea dicta

CAPVT III.

De causis internis, & earum indicationibus.

INterna causa, & quæ tantum causa est, quæcumque copia lædit, minui postulat: quæ vitio, si fieri possit, emendari: sin autem inemendabilis iam sit, vt rem alienam, extra corpus reiici. Ergo sanguis redundans vsque ad vaso-

distentionem, quod tumore bore partium indicatur, fine . mittendus abundanter est. etsi sanguis maxime sit secun- naturam, tanta eius redun- ia est præter id, quod natura , velut & ipsa optima caro supercrescit. Pituita, aut , aut melancholia, aut sero ndante purgatio moliendaest, petenda vsquedum ea redun- ia tollatur. Si redundent par- ore, aut sua vasa, semine, aut ımæ lacte, siccandum valen- & totum corpus, & illas par- st. Id quod tenui & sicco victu, ıdoribus agitur optimè: huius- li enim sunt omnia quæ lac mi- nt, & semen, & rorem: inte- tamen euacuatis quæ iam in tibus redundant, vt lacte, emul- do: semine, si quis habet con- em, congrediendo. Flatus ›que, si in toto corpore, aut ıtre, aut intestinorum aliquo undet, emittendus est, eru- ıdo, aut per sedem: idque

Mittendus sanguis cum redundat, vsque ad vasorum distentionem.

Molienda purgatio cum redundat pituita aut bilis, aut melanch. aut serum.

Quando siccandum corpus & quibus auxilijs.

procurandum, potu, aut clystere, aut glande paratis ex rebus discutientibus, aut etiam admotis exterius. Quod quidem faciendum est, donec laxetur distenta pars, deinde intemperies corrigenda. Si verò sanguis sentiatur esse putridus, aut aliorum succorum aliquis, vtendum primò est iis, quæ putrescentiam emendant, qualia sunt serapiorum multa, maximeque acida, vt quæ emendabilia adhunc sunt, emendentur, quæ minùs, euacuationi parentur. Postea veniendum ad medicamentum, vomitu, aut deiectione expurgans. Serapia enim aut apozemata idonea quasdam succorum partes omnino emendant, quasdam ex parte, non adeo tamen, vt retineri intra corpora tuto possint, quasdam nullatenus. Et has quidem incidunt, & secernunt, interimque parant vias ad euacuationem. Tunc ergo vtiliter expurgatio agitur, cum, quæ retineri oportet, emendata, quæ non oportet secreta sunt. Quam

Cum vitio lædunt succi quid faciendum.

Serapia aut apozemata quid faciant.

Quando vtiliter fit

ionem nihil melius indicat,
ı concoctionis in excremen-
notæ, & succorum effusio,
agnoscitur spontanea laxita-
:ntris retentioni succedente.
autem sola hæc euacuatio
per ventrem agitur, idonea
xpurgationi corporis succo-
vitio laborantis (quamquam
ıximè) sed & aliæ multæ. Su-
n. copiosus optima expurga-
ſt corporum in vitio seminis
›ris partium. Huiusmodi sunt
:enentur morbo Italico. Illi
ı quibus serosi & ichorosi sunt
, vrina abundanter eunte li-
ntur optime: & alij etiam ferè
es, qui vitio succorum febri-
ıerunt, perpurgantur per hanc
ı, & præseruantur ab abscessi-
& recidiuis, & obstructioni-
viscerum, quæ ex putridis fe-
us solent superesse. Quia per-
per latiores canales aliis ex-
gationibus, sordium reliquiæ
mè eluuntur ex ipsis venis ma-
bus & minoribus cum sero,

expurgatio vitiosi succi, & quæ res hanc occasionem indicent.

Expurgationi corporis non solum quæ fit per aluũ, sed & multæ aliæ euacuationes sunt idoneæ.

Per sudorem & per vrinas qui morbi curentur.

quod per renes in vesicâ quotidie destillat. Per minora etiam emunctoria agitur, non tam totius corporis, quàm quarundam partium vacuatio, & expurgatio, vt per palatum & nares, capitis: vomitu non commouuenti totum corpus, ventriculi & gulæ. Copia itaque & redundantia causæ cuiusque, vacuationem tantum petit: vitium, emẽdationem aut expurgationem. Sed quia sanguis succorum optimus atque naturæ nostræ amicissimus est, iisque aliorum amat secundum naturam quandam mistionem, & redundantia cuiuscumque illorum incommodior, inutiliorque fit, cuiuscumque eorum redundantia in venis vocatur cacochymia, seu sanguinis vitium. Itaque duplum pituitæ quam par est (etsi ea sit optima) cum sanguine misceri, pituitæ quidem ipsius, copia, sanguinis verò vitium est. Atque ita merito fit, vt & copia & vitium cuiusque alterius succi tollatur expurgatione. Nimirum eius

Morbi capitis per palatum & nares: ventriculi verò, & gulæ per vomitũ vacuantur

Copia vacuationem, vitiũ, emendationem aut expurgationem petit.

Redundãtia pituitæ, bilis aut melanchol. vitiũ sanguinis appellatur, seu cacochymia, aliorum vero succorum copia.

Copia & vitium cuiusque suc-

copia, est sanguinis vitium, multo autem maius, si etiam ipse succus vitiosus sit, vt pituita salsa aut putrida, bilis vsta, aut aliter corrupta. Tametsi autem dictum est, euacuationem deberi copiæ, & expurgationem vitio: atque ita quidem est: semper enim vbi abundantia est maior, quàm pro naturæ modo, euacuatio, si virtus ferat (nam si hæc non adsit frustra tẽtatur quidvis) & vbi vitij aliquid, & recessus à naturali succorum probitate est, expurgatio desideratur, non tamen proinde numquam mittendus sanguis, nisi vbi is ita redundat, aut numquam expurgandum, nisi vbi insigne vitium succorum est. Nam & in eo qui cecidit ab alto mittitur sanguis, & si non redundet, & in eo cui vulneratum est caput expurgatio cõmendatur, etsi alioqui non sit manifestè cacochymus. Sed & hoc quoque redigitur ad suos scopos, hoc est, ad copiam, & vitium. Nam etsi ei qui cecidit, corpus plenum non sit, est tamen

ci, qui sanguis nõ est, purgatione eget.

Sine insigni redundãtia aut vitio succorum & mittitur sanguis & expurgatur

minus vacuum, quàm in ea occasione oporteret. Vellemus enim esse inanitum, ne partes in contusam mitterent, aut agitatione perturbarentur interiùs omnia. Eius etiam, cui caput est vulneratum, oporteret corpus esse expurgatissimum, ne excrementa vlla in vulnerata parte lædant. Et si igitur eam cacochymiam corpus non habeat, quæ sine capitis vulnere morbum afferre posset, si tamen eam habet, quæ vulnerato insigniter obsit, rectè expurgatio suscipitur autore Galeno, quamquam in hoc quoque modus quidam est. Si enim qui ab alto cadit esset inanitus, & qui capite vulneratur, expurgatissimus, neque illi mitterem sanguinem, neque hunc expurganti pharmaco mouerem: sed in illo aquæ potu, in hoc clysteribus essem contentus. Ita quoque plerumque in febribus mittitur sanguis, qui non superat naturalem mensuram, neque simpliciter, neque in hoc homine, sed quia nisi mittatur, obse-

In febribus plerumque mittitur sanguis, qui non superat naturalem

brilem calorem, qui adest, & succorum putrescentium mistionem, corrumperetur, ac fortasse malignè: & cutis rarefactioni, & ventilationi, & vasorum laxationi ad futuram expurgationem necessariæ, impedimento esset. Itaque mittitur, non quia multa subest copia, sed quia ea quæ subest, tunc est inutilis, & noxia, ac proinde facultate ferente, deponenda, etsi causa morbi non inclinet ad ideam sanguinis, modo non ab ea plurimum euariet. Causarum itaque internarum, copia aut vitio lædentium, hæ sunt indicationes, copiam vacuatione, vitium expurgatione tolli. Constat ergo, quod si & copia & vitium adsint, euacuatione, & expurgatione erit opus. Atqui aliquando quidem expurgatio sola, aut missio sanguinis sola, satis erit pro copia & vitio. Nam & expurgatio est euacuatio quædam, & missio sanguinis quædam expurgatio. Sæpius autē conuenit missione sanguinis sola, quam sola expurga-

mensuram & qua causa.

Copia & vitium simul euacuatione & purgatione egent, quam quam aliquando altero horum sit satis.

In febribus sæpius vti-

mur sola missione sanguinis quam sola purgatione, & qua causa.

tione vti, præcipuè in febribus: quia per sanguinis missionem extrahitur simul vitiosum cum sanguine, per expurgationem autem non extrahitur simul sanguis cum vitioso. Porrò melius præparat missio sanguinis ad expurgationem, quam expurgatio ad sanguinis missionem. Hæc enim laxat vias, quo maximè corpus expurgandum indiget, illa debilitat vires, quo nihil ad mittendum sanguinem periculosius. Rursum missioni sanguinis non obstat impuritas, expurgationi verò obstat repletio. Inutilius igitur iam mittitur sanguis expurgatus, quam antequam expurgaretur, nisi contigerit, expurgatione concitari ardorem nouum in visceribus (quod maximè euenit, cum non antecessit sufficiens missio sanguinis). tunc enim nihil consultius, quam ab expurgatione sanguinem mittere. Alioqui, cum vtraque euacuatione est opus, missionem sanguinis oportet antecedere dictas

Missio sãg. pręparat ad expurgationem non contra.

Qui non mittendus sãguis, post expurgationem.

Cum vtraque euacuatione est opus pręcedat missio sang.

ctas ob causas. Vnde rursum euenit, vt sæpius missio sanguinis sola curationem perficiat, quam sola expurgatio, quia scilicet, est euacuatio ordine prior. A priori autem magis natum est succedere quod posterius, quam à posteriori, quod prius. Misso igitur sanguine, sæpe sponte naturæ expurgatur corpus alui profluuio, vomitu, aut sudore succedente: expurgato autem corpore non solet succedere fluxus sanguinis, nisi raro menstruus: immò neque expurgari bene potest repletis canalibus.

guinis sola sæpius curationem perficit quã sola expurgatio & qua causa.

Menstruus sanguis succedit aliquando purgationi.

CAPVT IV.

DEsiderari quidem ad omne medicinæ opus facultatem, atque, nisi ea permittat, nihil circa ægrotantem tentandum esse, generatim quidem antea diximus, nunc autem vtiliter repetetur. Nã cùm hæ duæ euacuationes, de quibus agitur, omnium maximè sint, peculiari quadam ratione desiderant facultatis constantiam. Cum autem sint tres quæ nostra corpora

De facultatis constantia.

Constare omnes vir-

gubernant, quarum nulla poteſt, vita ſalua, omnino deficere, eas omnes conſtare ad vacuandum audacter optimum eſt, ac proinde omnium notas oportet medicum tenere, & contemplari. Sunt verò earum (vt & aliarum omnium virtutum) proprijſſimæ, ac fidiſſimæ, notæ, ſuæ actiones: poſt has, & accidentia quæ ex illis bene aut male obitis, ſequi nata ſunt. Ergo animalis robur aut debilitatem, ex motibus voluntarijs, & ſenſibus externis & internis agnoſcimus. Si enim mente conſtat, facile ſe in lecto conuertit, decenter iacet, reſpirat facile, bene videt auditque, neque vlla parte non ſentit ſatis, facultas animalis valet. Si verò vacillat mens, reſpirat ſublime, non videt, neque audit, non poteſt ſe loco mouere, perit illa facultas. Hiſque mox ſuccedit, in pedes ferri, pondere ſcilicet, tantum non mortui corporis. Ita quoque ſi bene ſe habet ad cibos, & acceptis nullæ incoctionis in ventre notæ ſuper-

Virtutes ad vacuandũ audacter optimum eſt.

Virtutũ notæ ſunt ſuæ actiones & accidentia.

Animalem virtutem quæ actiones valere nos docent, & quæ non.

Naturalis virtutis actiones,

ueniunt, & egestiones conditione bonæ, tempestiuè fiunt, & retinentur quæ oportet retineri, denique hæc quæ ad nutritionem spectant, non admodum ab eiusdem hominis bona valetudine dissident: & in vrina & alui excrementis quales per morbum salutarem solent mutationes aguntur, facultas naturalis constat: Si verò è ventre incommutata, aut tantum corrupta deijciantur, & vrinæ tenuissimæ appareant: aut fortè ventriculus, nihil retinere valens, mox ingesta euomat, aut cibus potusque totus videatur abire in flatum: quibus mox succedit aut extenuatio maior quam pro ratione, aut totius habitus decoloratio, & fæditas, naturalis emoritur. Ita quoque si pulsus sine crebritate maiori quam pro præsenti vsu, neque paruus, tangenti resistit, facultas vitalis est firma: moxque accedit viuacitas quædam oculorum, & color totius vultus bonus cum mediocri partium carnosarum intumescentia. Si verò

Quæ eā valere ostendunt, & quę secus.

Quæ actiones valere virtutem vitalem aut secus ostendant.

pulsus tactu euertitur, & paruus ac creber est, extinctionem minatur facultatis vitalis, quæ, si iam accedit oculorum excauatio & liuor, collapsus temporum & acuties nasi,& per partes quasi vibices, & ipsius obtutus velut emortua macies, iam iam moritur. Constat verò, vt extrema hæc quæ retulimus, extremorum casuum signa sunt, ita mediocria esse mediocrium: vt cùm dictorum insunt quædam solùm,aut omnia quidem, sed remissius, significari minora, siue bona, siue mala, esseque iudicandum, vt notæ accedent ad optimas aut pessimas, plus aut minus.

Ad omne medicinæ opus vitalis virtus maximi momenti est, secundo loco naturalis.

Etsi diximus ad censendum de facultate,perpēdendas esse vires omnes: non tamen æqualis sunt momenti, sed vitalis maximè (quia hæc seruat omnes, eaque extincta manere nulla alia potest, neque ea admodum firma, aliarūm vlla extremè debilitari) secundo loco naturalis (quia hæc est qua morbi coquuntur) omnium postremo,

quæ omnium est præstantissima, animalis. Quia hæc, etsi ad sanorum actiones obeundas maximè seruit, ad pugnandum cum morbis minime facit. Nam ad concoctiones quidem, per se nihil, ad expulsiones parum, nisi in morbis thoracis. Ob has igitur causas arteriarum attrectatio ad censendum de facultate pro mittendo sanguine est maxime necessaria, ac præterea, quia venæ sectio vitali facultati magis, ac prius nata est officere per effusionem sanguinis & spirituum, quæ eius facultatis instrumenta propria sunt: qua de causa magis etiam quàm vlla alia euacuatio videtur facultatis constantiam desiderare. Missurus ergo sanguinem aut expurgaturus, considerabis dicta omnia, præcipuè verò pulsum, neque ante vacuabis, quàm iudicaueris esse virtutis robur, non id solum, quod præsentem euacuationem ita sustineat, vt dum ea agitur anima non deficiat, sed etiam quod imposterum sit futurum satis

Ad sanguinis miss. facult. vitalis maximè necessaria.

Sanguinis missio magis quã vlla alia euacuatio cõstãtiam virtutis desiderat ob dictas causas.

Robur virium sit &

ad præsentem euacuationem & ad id quod futurum est.

ad perferendum morbum, & transigendam totam eius constitutionem. Eadem igitur causa, qua cùm morbum fore longum suspicaris, minus audes cibum detrahere, debes & copiosas & multas euacuationes magis timere, alioqui, in breuibus ad vtrumque esse audax, inediam dico & euacuationes: quapropter & cum tempestas est valde incommoda, vt æstiualis, aut in homine est aliud quidpiam, quod prohibeat, vt senilis aut infantilis ætas, aut fastidium, aut dolor ipsa euacuatione non soluendus, aut vehementes furentis iactationes, abstinebis ab euacuatione, vel vacuabis parcius, nisi facultas tanta sit, vt horum noxas & euacuationem possit tolerare. Meritò autem fides illi minus per dictas incommoditates. Nam cum facultas ad perferendam missionem sanguinis sit adeo necessaria, omnia quæ nata sunt vires exoluere, vt æstus, furibunda iactatio, & dolor vehemens atque assiduus: aut refectio-

Tempestas incommoda, senilis aut infantilis ætas, fastidium, dolor, & alia iubent nos aut non vacuare, aut id facere parcius.

nem corruentium prohibere, vt insuperabile fastidium, & alia omnia eiusmodi, in prohibentibus id auxilium poni debent. Quapropter cum præponderant petentibus omnino ab eo abstinendum, cum non præualent, mittendus sanguis parciùs & cautiùs est. In his etiam est magna exeuntis sanguinis corruptela, maximæ penuriæ boni sanguinis indicium. Quæ vulgares medicos, & indoctos plurimum mouet, atque ad mittendum iterum atque iterum, largiùs ac profusius inuitat: peritos verò cautiores facit, quia tanta laborantes cacochymia, semel debilitati non habent vnde reficiantur, interim aluntur suo, etsi prauo succo. Talia itaque omnia per se prohibent fundi: quod si à petentibus vincuntur, suadent mitti parciùs. Hoc enim multò probabiliùs dicitur, quam quod aliis placet, esse quædam quæ petant, aut prohibeant auxilium, quædam quæ non omnino, sed quantitatem definiãt,

Cum præualent ea quæ prohibent, abstinendum ab auxilio, cũ non præualent eo est vtendum parcius.

Magna exeuntis sang. corruptela prohibet hãc euacuationem cõtra vulgares medicos.

aut modum ponant. Velut nunc debilitatem virtutis prohibere mitti sanguinem, quia sine ea nullus mittendus est: tamen æstatem, & infantiam, & alia eiusmodi non prohibere omnino, sed moderari; Hic sermo parum probabilis est. Nã quodcumque prohibet in hoc homine, & his conditionibus mitti abundè, magis prohibebit in alio & alijs conditionibus, atque adeo in aliquo & conditionibus aliquibus prohibebit omnino. Atque quodcumque eorum quæ vocant prohibentia, erit aliqua adeo exigua euacuatio, quam possit sustinere, cum horum omnium sit partitio infinita. Satius ac magis consentaneum est censere, quæcumque non permittunt agere abundè pro necessitate, prohibere: quæcumque non prohibent (cùm indicationem aliquam habeant) petere: atque collatis vtrisque sequi indicationē præualentium, ob contraria verò agere cautiùs id quod agitur. Sed hoc ad complicatas indicationes

iam delabitur, de quibus postea agemus: nunc eas quæ causarum sunt persequimur. Hactenus ve ò internarum copia aut vitio lædentium dictæ sunt indicationes primæ.

CAPVT V.

RVrsum hæ omnes esse possunt, in toto, aut parte aliqua, quietæ, aut agitatæ ac fluentes. Hæque rursum aut incerto feruntur motu hinc inde, aut in partem certam, partesve certas fluunt. Quæ hinc inde agitantur erroneæ, quod incertus diuersarum partium dolor indicat, turgere dicuntur à Latinis, à Græcis ὀργᾶν. Hæc postulant adeo citam per ventrem expurgationem, vt, si fieri possit, eadem die expurgandum sit: ne in partem aliquam principem velut furore agitati succi irruant, ibique firmentur. Dico autem expurgandos tales succos, nulla alterius euacuationis facta mentione, quia vera turgentia semper refertur ad vitium, nunquam, arbitror, ad so-

Quæ causæ turgentes sint, & quid indicent.

Vera turgentia semper refertur ad vitium, ac citam

purgationem petit non aliam euacuationem.

lam copiam: tametsi hæc fluxionum multarum causa est, sed non cum furore seu turgentia. Si causæ internæ quietæ ac firmæ in toto corpore sunt, sectio venarum fieri potest vndecunque, maximè verò vbi sunt ampliores, & distentiores, & tutissimè secantur. Huiusmodi sunt in brachijs interna, externa, & media. In cruribus quæ supra poplitem interiùs (quanquam hanc ob inertiam desierunt apud nos chirurgi secare) & iuxta talos, aut in pede quæcumque se exhibet cōspicuam, exigua, ac fortasse nulla hic existen e differentia. Earum quæ in brachijs, externa est, quæ tutissime secatur, quia cum media periclitatur neruus, & cum interna arteria. Quāquam vulgus contrà censet, timens capiti ex sectione externæ. Bene autem cum ægrotis agitur, quod medici plerunque vbi totum corpus æquè abundat, iubent secari mediam, chirurgi vero pro ea secant externam. Neque mirum. Nam in plerisque me-

Causæ internæ quietæ cùm sunt in toto corpore, sectio venarum fiat, & ex quibus partibus.

Externa brachij vena tutissimè secatur, & in alijs quid sit periculi.

Chirurgi pro vena media secāt

dia obſcura, & multo vltra cubitum eſt. Meritò etiam pro totius corporis redundantia æquali incipitur à dextro brachio, vtpote in calidiori ſito latere, & firmiori: atque ſi repetenda euacuatio eſt, itur inde ad ſiniſtrum, exæquandi gratia. Neque id meo iudicio minimi momenti eſt, cùm partes laterum natura adeo ſeparauerit: ſed neque tanti vt hac ſolum cauſa repetatur (vt faciunt multi) cum alioqui facta effuſio videatur poſſe eſſe ſatis. Expurgatio quoque vbi cacochymia totius corporis eſt, agitur per ventrem ſuperiorem, aut inferiorem nulla hinc exiſtente differentia, ſed ex alijs, vt ex ſuccorum natura, & temporis, & hominis. Nimirum graciles, & conſueti ita facere, & biliosi, & in æſtate, per ſuperiora purgandi, difficulter vomentes & abundantes craſſis, & in hyeme, per inferiora. Atqui inter hæc, anni tempus videtur Hipp. maximi facere, quia difficiles etiam ad vomẽdum,

externam.

Merito incipitur à dextro brachio in corporis totius redundantia æquali, ſed non itur ad ſiniſtrum neceſſario.

Vbi cacochymia totius corporis eſt, purgatio fit per inferiorem aut ſuperiorem ventrem, & quando per hanc aut illam partem, & in quibus.

& mediocriter carnosos iubet cauere æstatem ad infernas purgationes, & graciles atque ad vomendum faciles cauere hyemem ad infernas. Itaque nullos non videtur per hyemem purgare per inferna, etsi carnosos & difficile vomentes, magis: neque in æstate nisi per superna, etsi magis graciles & vomentes facilè, præter tabidos quos nunquam vult ad vomitum duci. Mihi tamen maximi momenti esse videtur consuetudo & facilitas. Nã si hæc abest, longe maioris difficultatis est vomitu expurgari, quam deiectione, quanquam non minoris vtilitatis, quin potius, vt mihi videtur, longe maioris, etsi deiectio est tutior. Hinc fit vt medici prudentes, & qui tuto curare maxime student, subductionibus alui contenti plerumque sint, circulatores verò, qui ęgrotantiũ pericula contẽnentes, magnum aliquid fortuito facere, honoris & glorię studio volunt, vomitiones tentãt violentissimas. Ego verò vt sponte simul

Consuetudo facilitas maximi momenti ad expurgandum per superna aut inferna

Cum abest consuetudo maioris difficultatis est vomitu quam deiectione expurgari, sed maioris vtilitatis.

Circulatores vomitiones tentant cum periculo.

deiicere & vomere multũ ægrotũ nunquam vellem, quia pessimæ affectionis, choleræ inquam morbi accidens est, tamen à pharmaco purgationes quasdam ex vtrisque temperata, vomitionibus inquam quibusdam & deiectionibus non odi, immo verò ab illis spero bene, crassis æque ac tenuibus vacuatis, superiorique atque inferiori ventre purgatis. In parte aliqua vna firmatã esse causam copia aut vitio lædentem, petit euacuationes ab ea parte fieri: per venas rectitudinem habentes cum illa, missionem sanguinis: per vicinum ventrem expurgationem, & per emunctoria coniuncta particulares euacuationes: postremò superponi parti ipsi, seu cuti illi incumbenti cucurbitulas (quarum ad extrahendum ab alto noxiam materiam, maximus in arte medica vsus est, & sæpe remedium præsentaneum) aut inustiones, aut sectiones, & medicamenta omnia vocata localia. Sed hæc ad indicationem à parte iam

Deiectiones & vomitiones mediocres à pharmaco vtiles.

Causa in parte aliqua firmata quid petat dum copia aut vitio lædit.

pertinent, de qua seorsum postea dicturi sumus. Materię fluxiones, non furiosæ, alias indicationes habent. Nam aut fluxio incipit aut nondum, sed futura timetur, denique nihil, aut exiguum est, quod iam fluxit, estque tunc curanda reuulsione, & fluit iam affatim, & est deriuanda potiùs, aut iam fluxit tota, estque tunc tractanda, vt impacta, nisi quatenus timetur ne fluxio repetat. Reuulsio autem est, quæ per contraria, & maximè distantia agitur, vt cum ob epilepsiam mittitur sanguis ex talo: Euacuatio, quæ ex maximè coniuncta, aut si fieri possit ex ipsissima parte, vt cum phrenetico secatur vena in naso, aut fronte, aut lippienti in oculi angulo, aut anginoso in lingua. Deriuatio inter has euacuationes consistit, fitque ad vicinam: vt cum phrenetico cephalicæ supra flexuram cubiti sectio fit, aut pleuritico internæ in brachio eiusdem lateris. Sunt verò his tres gradus haudquaquam indiuisibiles, vt nu-

Materiæ nō turgentis indicationes.

De reuulsione, euacuatione & deriuatione, & cui causæ quæuis conueniat.

Reuulsio, euacuatio & deriuatio cum

meri, ſed cum quadam latitudine, atque ſecundum magis & minus dici poſſunt: eſt enim reuulſio reuulſione maior, & quæ minor eſt, deriuationis habet plus. Et deriuatio poteſt ad euacuationem aut ad reuulſionem plus aut minus inclinare. Euacuatio quoque poteſt habere deriuationis aliquid. Nam ex talo mittere ſanguinem ob dolorem ſyncipitis mera reuulſio eſt: mittere ex poplite ſub genu reuulſio quoque, ſed aliquãto minor, ex media brachij, multo minor fereque iam deriuatio nuncupatur: ex cephalica valde ſupra flexuram, deriuatio, ex occipite habet etiam quiddam reuulſionis, ſed minus, ex fronte aut nare, ferè iam euacuatio, ſed non mera, habet enim deriuationis aliquid. Cum ſcarificatur, ſecaturue pars, mera iam euacuatio eſt. Mera reuulſio mera præcautio eſt, ob fluxuros enim agitur ſuccos: mera euacuatio, curatio mera, quia ob factam in parte hærentemque affectionem. Quæ

quadam latitudine dici poſſunt.

Mera reuulſio, mera præcautio eſt. Mera euacuatio, me-

ra ceratio. inter has sunt euacuationes, sunt

Deriuatio medium tenet.

mediocres aguntur que cum succi partim fluunt, partim fluxerũt, debentque tanto magis ad euacuationem inclinare, quanto plus materiæ iam est firmatum, resque vrget: ad reuulsionem verò, quanto minus. Quæ omnia videntur ignorare quidam, quibus nihil in ore aliud est, quam fluentes succos reuelli debere, reuulsionem verò missione sanguinis agi, nulla neque modi fluendi, neque speciei succi, neque modi reuellendi facta mentione. Quasi verò non possit esse etiam expurgatio reuulsoria. Sed hæc de ratione vacuandi doctrina seorsum est suis locis discenda. Nunc quod dictis deest, addamus. Fluxiones plurimorum morborum causæ sunt: nam febrium omnium, quæ non sunt continentes, & tumorum omnium præter naturam, præter paucissimos, qui congestis excrementis alimenti proprij ipsiusmet partis, quæ in tumorem attollitur, fiunt

Expurgatio reuulsio est aliquando.

Fluxiones plurimorũ morborum causæ.

& omnium vlcerum quæ non fiunt ab externa causa, & omnium dolorum, qui non fiunt à nuda intemperie: omnium denique malorum causa videtur esse fluxio, cuidentior aut occultior: tamen nullius morbi videtur esse posse causa prima, semper enim nascitur ex affectione mittentis aut recipientis partis, aut vtriusque: vt redundantia aut vitium excrementorum mittentis, & debilitas recipientis. Præter has dictarum partium læsiones, quæ fluxionis sunt causæ, est morbus qui in recipiente parte fit, cuius ipse qui influxit succus est causa, vt ipsa podagra, aut chiragra, & febris quæ ex foco putredinis exsurgit. Ille ergo influxus, vt præter naturam & morbi causa existens, tolli se indicat, si fieri possit, radicitus & omnino, vt scilicet omnino nulla fluxio fiat, sin minus, saltem vt ab illa parte, in qua morbi causa fit, auertatur. Primum illud nullatenus possimus consequi, nisi emendatis partibus

Fluxio nullius morbi est causa prima.

Influxus vt morbi causa tolli se indicat.

Emendanda præci-

dictis, præcipuè mittente, ac forsasse ne hæc quidem possit emendari, nisi toto corpore siccato: posterius autem hoc agitur reuulsione, & deriuatione, vt dictum est. Non est autem sola ea reuulsio & deriuatio, quæ vacuando agitur, de qua mox diximus, sed alia etiam arida, sine euacuatione, sed aliter retractis aut detractis succis, vt frictione, vinculis, aut cucurbitulis, aut sinapismis, aut alio quouis modo ciendi dolorem. Sunt aliæ ex vtrisque compositæ: quibus scilicet, dolore simul, calore & euacuatione retrahit, aut deriuatur. Velut cum admotis cauterijs particulas sanas dirumpimus, vlceraque diutius seruanda infligimus, ex quibus quotidie aliquid eluatur. Cum ergo sint triplices hi modi auertendi fluxiones, delectum eorum ex ipsarum fluxionum modis, necesse est indicari. Quæ enim fluxio recens est, quæ inquam nunc denuo homini accidit, ac non antea pluries, ea

Quæ mittés pars & quibus auxiliis.

Est reuulsio aut deriuatio quæ fit euacuatione, alia quæ dicitur arida, & alia ex his composita.

Ex modo fluxionis modus

reuulſiones petit aut deriuationes citas, magnitudine autem reſpondentes magnitudini fluxionis. Huiuſmodi autem ſunt quæ vacuando aguntur. Hæ enim quam cito & quantum volumus fundunt, atque cito ſuccurrunt. Quæ verò iam inueterata eſt, ac ſæpe repetiit, aut continenter diu afflixit (hi vocantur antonomaſticè catarrhoſi morbi, ſunt autem fluxiones, ex malo habitu partium, aut etiam naturali inſalubritate ortæ) petit reuulſiones deriuationesſve quæ paulatim transferant humorum motus in contrariam, aut diuerſam conſuetudinem. Vt vitioſæ conſuetudini, quam naturales vires partium diuturnitate patiendi compararunt, contraria conſuetudine occurratur. Sæpe n. ea, quæ nunc affligit, ex fluxione paſſione vitata, ipſa natura perſanat reliqua, data vtcumque remiſſione: aut ipſe medicus minus dolore interturbatus. Hoc conſilio vbi fluxiones quarũdam nobilium partium alijs

auertendi indicatur.

auxiliis non cedunt, intercipimus vias fluxionis, sectione, vstione, aut laqueis : velut in inueterata ophthalmia frontis & temporum, in cancrosis crurum vlceribus, varices. Constat verò cùm hæc aguntur, solicitum esse debere medicum de toto corpore, vt cum hæmorrhoïdes curantur, aut fistulæ, siue consilio medici, siue sponte fuerint factæ, modo iam sint antiquæ. Sed hoc ad compositas iam indicationes spectat. Nunc de solis per se fluxionibus agimus. De quibus, atque omnino de indicatione caussarum, quæ tantum causæ sunt, dictum est satis. Nam quæ simul sunt morbi, vt intemperies partium mittentium, quæ simul sunt morbi, constat, quod complicationem morborum inferunt, cum sint morbi morborum causæ: atque cum eisdem quos efficiunt complicati. Curandi igitur eadem regula erit, quæ de complicatis, quam postea apponemus.

CAPVT VI.

MOrbi per se facillima indicatio est: nihil n. aliud petit, ıam vt perspecta eius essentia, ɔijciantur illi contraria: calido ıgida, frigido calida: humido :ca, sicco humida: appositis, aut sumptis, aut iniectis: soluta ıiantur, alligatione, sutura, inɔulatione, aut agglutinatione: :xata reponantur, manu aut laıeis: obstructa aperiantur: reundantia numero aut magnitu:ne, euellantur, vt supernatus :ns, secentur aut rodantur, vranırve, vt supercrescens caro. Deficientium regenerationem (quod ıturæ opus est) negotietur meicus, si fieri potest, vt sarcoticis, ırnis. Si autem fieri non potest, ımen pro propriissima deficientis articulæ substantia, negotietur ɔnforme supplementum, vt pro sse callum. Calli. n. generatio aturæ in etiã, iuuatur callũ inducentibus, quæ eo discrepant à sarɔticis, quod tanto ficciora illis

Indicationes à morbi essentia.

Callum inducẽtia quo discrepent à sarcoticis.

ſunt, quanto os carne: vtraque tamen ſine corroſione, aut vehementi exterſione, ac ſine magna adſtrictione ſunt, ne alimentum arceant. Cicatricem verò inducentia ſiccantiora ſunt vtriſque ſimulque valde adſtringentia, quo non ſolum repellant fluentem, ſed propriam etiã ſubiectæ carnis humiditatem exprimant, ea enim alteratione carnis videtur fieri cicatrix, in cuius generatione maiorem partem habent medicamenta. Quamquam non cenſeo illis ſolis imputandam, ſed cum cutis diſciſſæ, aut proximæ carnis natura. Quod ſi non iam ſimplex ſolum deficiat particula, ſed membrum etiam, vt crus aut manus, impoſſibilis quidé omnino ſit refectio, medicus verò machinamento ſuppleat, vt ligneo crure, aut ferrea manu. Hæc itaque eſt prima indicatio morbi quæ capitur ab eius eſſentia. Quoniam verò morbo accidit, non ſolùm eſſe huic, ſed etiam tanto & tali, eſſe, inquam, magno aut paruo,

Qualia ſint quæ cicatricem inducunt.

Cum deficit membrum machinamentis ſuppleat medicus.

acuto aut longo : Horum etiam indicationes aliquantum discrepant. Magnitudo enim petit, vt dentur auxilia æque magna, acuties aut tarditas, vt curationes lentè, aut celeriter peragantur. Vt enim auxiliorum magnitudo exæquari debet magnitudini morbi, ita celeritas agendi illius acutiei. Ridiculum enim si quis ea sedulitate, & adhibendorum frequentia vtatur ad quartanam, qua ad pleuritidem. Hippocrates certè, qui nihil vtilium videtur omisisse, libello *de Morbis*, ita scripsit. Alij morbi sunt quibus occasio est, vt semel in die curentur, alij per tertium aut quartum diem, alij semel per mensem, alij per tertium mensem. Hæc Hipp. quibus apertè indicat, non omnes morbos indigere æquè crebra visitatione, vt nunc vsu magis, quàm ratione agitur, sed pro morbi acutie debere medicum festinare, neque solum ad victus extenuandi modum, sed & ad moderandam curantis diligentiam, opus

Magnitudo aut acuties morbi quid petant.

Quæ pericula sequã-

esse morbi constitutionem præsentire. Nam celerior quàm pro morbi longitudine curatio detrahens virium plus quam morbi, facit, in tempore seruandos, ante tempus mori: tardior vero non potest præuenire pericula. Sed de morbi indicatione hactenus.

tur curationem celeriorem aut tardiorem quam pro morbi longitudine.

CAPVT VII.

IN symptomatis, quæ maximè solent vrgere, & curationem petere propriam, sunt dolor, peruigilium & coma, atque deliquium animi: post hæc etiam fastidium & fames nimia, euacuatio profusa, & nimia retentio, seu euacuandi impotentia. Aliæ actiones læsæ, vt vitiata visio, odoratio, gustatio, aut etiam delirium, ferè nunquam curantur per se, sed cum morbo. Vitiosus color aliquando, in mulieribus maximè, idque opus pertinet ad comptoriam magis, quam ad medicam artem. Dolor verò, peruigilium, & sopor, deliquium animi, fames & fastidium, atque retentio & effluxio

Symptomatum indicationes.

Multa symptomata magis ta-

fluxio timentur sæpe multo magis, quam morbi ex quibus naſcuntur, ſuntque ipſa per ſe cauſa periculorum : immò ipſos morbos ob ea ſolum ſymptomata euenit aliquãdo timeri : nam fluente ſanguine ex naribus, quis timet anaſtomoſim, aut rupturam, corroſionemve venularum, niſi ob ſanguinis effluxionem? ſuppreſſis menſtruis, vel antiquis hæmorrhoïdibus, aut euacuatione alia quacumque longo iam tempore conſueta, quis timet affectiones, quæ ſupprimi faciunt, niſi ob eas quas minantur ipſæ ſuppreſſiones? leuitatem inteſtinorum, quis niſi ob impotentiam retinendi? aut diſtrictionem duriciemve vteri, niſi ob impotentiam pariendi: iam verò dolor & peruigilium timentur magnopere, quia magna cum ſunt, deijciunt vires, multò ante quã morbi ipſi. Sopor, quia extinguit calorem, & obſtructiones cerebri auget. Deliquium animi, niſi ſubueniatur, poteſt finiri in ſyncopem,

mentur quam morbi ex quibus naſcuntur.

Symptomatis per se occurrit medicus, qua citius lædunt quã vt cum morbo tolli possunt.

Sympt. & per se & cum morbo curantur.

& hæc in mortem. Fastidium necessarium cibum capere prohibet, fames noxium cogit accipere. Ergo cùm citiùs lædant, quàm vt cum morbo tolli possint, curare debet medicus illis occurrere per se. Est n. cuiusque dictorum duplex curatio, altera cum morbo, altera per se. Velut cum ob leuitatem intestinorum vtimur exasperantibus, cuiusmodi sunt quæ acerba, occurrimus morbo: cùm adstringentibus solum aut glutinosis, occurrimus symptomati. Prima ergo curatio agitur indicatione morbi, secunda indicatione symptomatis, de qua nunc agimus: ea verò est offerre ipsi symptomati propria contraria: vel si in actione aliqua consistat, vti eo, quod contrariam actionem afferat. Vt cùm ventriculo vomenti assiduè cibos, cucurbitulam affigimus. Ea enim non curat ventriculi affectionem, sed trahendo ad se retineri facit: velut etiam, si retinente plus satis ventre irritamus clystere acri expultri-

cem. Si autem in passione consistit symptoma, passionem inferimus contrariam, vt cùm dormientem excitamus, vigilanti conciliamus somnum: si enim per ipsa somnifera temperiem aliquam inferimus, vt frigus aut humiditatem, idquidem tunc per accidens est, nos enim tunc ipsum per se dormire procuramus. Neque verò minima totius artis pars est (quãquam quibusdam, qui eam fere ad vnicum præceptum contraxere, aliter videtur) ipsa symptomatum curatio. Nam præterquam quod, vt dictum est symptomatum pericula sæpe anteuertunt ea quæ timentur à morbis. Ipsa symptomata morborum, quorum sunt, prohibent curationem, quapropter eorum sublatio, remotio prohibentis est, & necessaria ad morbi curationem via. Si enim dolor quem inchoauit fluxio, ipsius augendæ causa est, qua ratione cessabit meliùs quàm sedato dolore, maximè si facultas non videatur

Cur sympto. per se curentur, ac sit eorum necessari a curatio ante curationem morbi.

Symptomata morborũ quorum sunt, multoties prohibent curationem.

magnam euacuationem posse sustinere. Si enim potest, per hanc tolletur fluxio, ac cum ea morbus, & dolor. Si verò de facultate dubitatur, mitigatio doloris per se necessaria est, & cum minori dispendio agitur ea curatio, etsi sit aliquantulum præpostera. Imprudenter verò faciunt in omni negotio, qui proteruè semper intendentes in id quod optimum, neque eo quod possunt contenti, à fine cadunt. Id dico, quia si fieri posset, symptomatum semper cum morbo esset sublatio optima, tamen ipsa per se illorum, est sæpe necessaria. Percurramus ergo singula.

CAPVT VII.

Doloris indicationes.

Dolor, quia in sensus tristitia habet essentiam, duplicem curationem habet per se. Voluptate enim occurritur tristitiæ, & sensus tollitur insensibilitate: vtroque autem modo dolor tollitur, siue inducta voluptate, siue sublato sensu. Vnde duplex nascitur ano-

Duplex

dynorum genus. Prima quidem, & quæ propriissimæ talia dicuntur, sunt, quæ tepida cùm sint, blandum quendam iocundumque sensum afferunt tactui, cuius passio propria est dolor. Hæc enim voluptate eleuant dolorem manente sensu: vt infusis aqua tepida aut oleo, hisque solis, aut incoctis chamæmelo, aut meliloto, aut lini semine. Cum autem hæc non sunt satis, & res vrget, procedimus ad secundum genus, ad ea, inquam, quæ tollunt stupore sensum, vt opium, aut hyoscyamum, aut opiata medicamenta, quale est philonium, aut recentissima theriaca. Non enim potest manere dolor sublato sensu. Sed hæc noxia, & aduersa naturæ plerumque sunt, tunc verò maximè, cum dolendi causa frigida est. Tunc ergo solum ferenda, cùm res est in præcipiti, aut alioqui causa calidissima. anodynorũ genus.

CAPVT VIII.

Peruigilij curatio, & quid somnifera à soporiferis differant.

PEruigilio etiam occurritur bifariam: nam aut somniferis, aut soporiferis: quæ differunt, vt somnus & sopor. Est verò somnus requies eius facultatis, quæ in cerebro residet, ex leui obstructione, & refrigeratione nata. Sopor est magis impotentia vigilandi, ob stuporem primi sensitiui, aut obstructionem grauem. Illa igitur sunt refrigerantia leuiter & humectantia, vt oxyrrhodinum, aut rosaceum solum: hæc refrigerantia multo plus, ac stupefacientia, vt opium lacte aut alio humore dissolutum. Constat verò hic quoque, non antè ad hæc veniendum, quàm illa non sint satis, & res vrgeat. Somno occurritur dolore, quia est irritatio sensus, somnus verò quasi sensus intermissio. Occurritur & clamoribus, ac denique omnibus sensus irritamentis, ac proinde & splendore & vellicatione. Et sanè quæ per se occurrunt somno, in hoc genere sunt

A somniferis ad soporifera veniendum cum res vrget.

Somno quibus occurritur.

omnia. Nam reuulsiones, quæ fricando, aut vinculis, aut aliter aguntur, ad causam etiam & materiam spectant.

CAPVT IX.

Fastidii indicationes & quæ solius symptomatis: quæ verò affectus aut causæ sint indicationes.

FAstidium per se petit dari cibos iucundos & varios, etsi ad alia minus vtiles. Condimenta quoque palatum prouocent. Nam expurgatio, & absinthij admotio, & alia eiusmodi ab affectione aut causa indicantur. Nunc autem solas symptomatum indicationes percurrimus. Velut etiam fames nimia, curari potest purgatione crudorum, & vini potu, ac reliquis calfacientibus os ventriculi, eas enim curationes indicant causæ, & affectus: tamen oblationem pinguium, & detestabilium ciborum, indicat ipsa fames per se. Eadem ratio est, in quibusdam corruptis appetitionibus, quæ picæ vocantur, vt cum quis terram, carbones, aut res alias eiusmodi appetit. Nam aut indicatione causæ purgamus corpora, à me-

Fames. Pica.

lancholicis præcipuè ſuccis, aut ob ipſum ſymptoma, furtim aloem, aut bilem, aut abſinthij ſuccum, aut aliud eiuſmodi infundimus: velut etiam iis, qui vſque ad ebrietatem, vini ſuauitate capiuntur, ſolemus propinare incautis vinum, in quo ſtercus aliquod, humanum maximè, diſſolutum ſit, aut ſpuma ſudoris equorum, aut in quo ſit anguilla ſuffocata, vel putrefactæ vuæ. Ea enim abominabile vinum reddunt, & eius abominationis veſtigium in imaginatione imprimunt. Cum. n. hæc plerumque incidant in ſtultos, improbos, aut paruulos, denique in eos in quibus appetitus maximam, & ratio exiguam habet vim, raro locum habet prudens perſuaſio, ſed contraria imaginatione eſt opus, aut paſſione fortiori, velut timore vehementi aut dolore. Non enim multum abſunt hæc ab inſania. Eodem aſtu vtimur ad ablactandum infantes, & eadem ratione inunctis mamillis picra, ita enim

Vini immoderatum deſiderium quomodo curetur. eſt. n. ſymptoma.

melius sustinent, quam suaui lacte, tantùm denegato.

CAPVT X.

DEliquium animi curatur missione sanguinis, cum grauatur cor, ac premitur multa humiditate, vt quod comitari solet, aut antecedere cordis palpitatio: & concoctione ac purgatione crudorum alternatè facta, cum redundantiæ crudorum est soboles: & vomitionibus bilis, atque alui subductionibus, cùm bile mordetur os ventriculi. Sed hæc à causa indicantur. Ipsum verò deliquium per se à quacumque causa ortum sit, petit celerem refectionem per odores gratos, vini haustum, aquæ repentinam in faciem & oculos inspersionem, & admotionem cordialium epithematum (neque enim de medicamentorum proprietatibus censeo antiquis omnibus fidem abrogandam, etsi manifestis virtutibus multo magis fido) frictiones verò, ligaturæ & vellicationes, partim causæ, partim ipsi sympto-

Deliquij animi indicationes.

Ipsum per se deliquiũ quid petit.

Non est abroganda fides antiquis de medicamentorum proprietatibus, sed fidendum magis manifestis virtutibus.

mati occurrunt. Causæ quidem, quia reuellunt, siue fumos irruentes in cor: symptomati verò quia excitant, & ad apponendos conatus irritant facultates principes. Nam etsi dolores animalem solùm irritant propriè, cum hac per naturalem conspirationem irritatur vitalis, cuius passio deliquium animi est.

Frictiones, & ligaturæ in deliquio animi & causæ. & symptomati occurrunt.

CAPVT XI.

ITa quoque, si qui curat dysenteriam, purgatione vtitur, indicatione causæ, hoc est acris aut salsi succi, id facit: si siccantibus & extergentibus, indicatione affectus, hoc est, vlcusculorum in intestinis, si adstringentibus, indicatione symptomatis, hoc est deprauatæ egestionis. Ac proinde à prima illa curatione semper incipiendum, procedendumque ad secundam, tertia quæ in adstrictione est, debet esse postrema, ac plerumque cùm res bene est acta circa priora, potest deuitari. Vomitus quoque curatur deiectione,

Dysenteriæ indicationes quæ à causa, quæ ab affectu, & quæ à symptomate sint.

Vomitus indicationes.

per reuulsionem causæ : vomitu, per causæ euacuationem, calfacientibus aut refrigerantibus, si ab vlla harum intemperie passio nascitur, indicatione affectus: stomachicis, indicatione symptomatis. Voco. n. nunc stomachica, quæ grata cùm sint ventriculo, ipsum corroborant, vt menta, & aromata. Constat verò hîc quoque curationem illam primam, quæ per deiectionem agitur, tentandam primò, mox secundam quæ per vomitionem, ab hac tertiam per alterationem contrariam affectui. Postremò, & vbi aliæ non sint satis, veniendum ad compescentia vomitum per se, vt cucurbitulas, aromata, ac reliqua stomachica. Sed hic iam videmur incautè delabi ad methodos particulares, & regulas multarum indicationum, de quibus agitur postea. Nunc procedamus, & tractationem de eo genere symptomatis quod in euacuatione, aut euacuandorum retentione est, ad vniuer-

De symptomatis quæ sunt

in euacuatione aut retentione regulæ vniuersales.

ſalia reuocemus. Omnis profuſa euacuatio, cùm per ſe vrget, retractionem fluentis materiæ in partem aliam poſtulat, aut obſtructionem adſtrictionemue viæ, per quam effluit. Nam expurgatio corporis, aut incraſſatio, aut attemperatio eius quod fluit, à materia indicantur, cum ſcilicet corruptio aliqua, aut tenuitas, aut acrimonia, mordacitasve ſuccorum cauſa effluxionis eſt. Tales verò curationes aguntur lentius. Proinde cum ipſum ſymptoma vrget, vt fluxio ſanguinis, reuellimus vehementer frictionibus & vinculis, ac multò celerius cucurbitulis oppoſitis partibus affixis, habentibus verò cum ea per quam effluit, communes venas, vt hypochondrio dextro, cùm fluit ex nare dextra, ſiniſtro cũ ex ſiniſtra: mammis ob fluxum per os vteri: ob hæmorrhoïdas quoque hypochondrio, & dorſo iuxta ſpinam: aut obturamus partem ipſam ex qua fluit, admouentes emplaſtrum aliquod adſtringens,

aut insufflantes puluerem, aut excipientes vinculo, aut digito comprimentes, donec ipse sanguis grumescens sibi ipsi obstruat viam: vt scilicet pars potest tractari.

CAPVT XII.

COntrarium symptoma est, naturalis euacuationis retentio. Est autem cuique naturalis, quæ per bonam valetudinem consueuit fieri, & ad eius custodiam pertinet. Tales autem sunt omnibus in commune, deiectio, mictio, exscreatio, emunctio, & menstruus sanguinis fluxus: multis etiam vomitus & sudor: nonnullis hæmorrhoïdes mediocriter aliquando fluentes: raris quibusdam raræ aliæ euacuationes, vt quibusdam ex naribus: fuit cui ex digito sub vngue singulis mensibus per annos multos ex ordine sanguis fluxit. Nimirum sunt naturalia omnibus, & cuique. Curatur autem quiuis, & quæ cuiusque natura fieri postulat ea tolli symptoma est, cuiusque talis euacuationis retentio. Quæ

De his quæ præter naturam retinentur

Naturalis cuique euacuatio est, quæ per bonam valetudinem solet fieri.

Naturalia omnibus, & cuique.

esse potest, integra, aut ex parte. Vt si aluus nihil reddere potest, aut exiguum ægre: vrina omnino supprimitur, aut exiguum mingitur, & vix: menses non fluunt, vel non vt per naturam debent. In quo genere symptomatum idem præceptum est, quod in aliis omnibus. Scilicet, cùm ipsum per se vrget, & magni periculi causa est, per se tolli. Velut si vrina integre suppressa est, sine grumis, siue succis alijs crassis, siue lapide, obstruentibus: siue vesicæ sensu amisso: siue expultrice extremè debilitata, & diu iam suppressio, vt fortè supra tres aut quatuor dies producatur: expectandum non est id symptoma tollere simul cum morbo & eius causa, attrito lapide, aut extenuatis & vacuatis succis, aut curata perfectè resolutione, aut roborata vesica, cùm sciamus id symptoma diu sustineri non posse extra euidens periculum: sed ipsam vesicæ regionem premendo manibus, & immisso cathetere vs-

Symptoma per se magni periculi est causa, cū per se tolli indicat ante ablationem morbi aut causæ.

que ad cauitatem, conari vt vrinæ copia destillet, idque crebro facere, dum alijs remedijs molimur sensum reuocari, aut facultatem firmari, aut grumos atteri, aut succos crassos extenuari, & alia via vacuari, aut lapidem comminui, aut longè à via auerti. Si enim horum quiduis longius tempus postulat, nullum autem vidimus eorum qui vltra septem dies omnino mictione caruerunt, superuixisse, necesse est ipsi occurrentes symptomati, mictionem quamcumque arte moliri, vtcumque maneat in parte affectio, cuius est id symptoma, & eius causa. Ita quoque vbi menstrua euacuatio sublata est, siquidem nihil obstet perfectam curationem inchoare, ac perficere, ita faciemus: sin autem non vacat, aut tempus valde incommodum, vel aliud aliquid differre suadet, timemus tamen ab ipsa sanguinis coaceruatione, mittemus statim bonam eius partem, quo possit sine tanto periculo necessariam di-

Vrina omnino suppressa septimũ diem non transgrediuntur ęgrotantes.

In retentione menstruorum vnde fieri debet sanguinis missio.

lationem sustinere. De hac missione sanguinis, crebra altercatio est in congressibus Medicorum, vnde fieri debeat, plerisque vocantibus in talos, non paucis etiam incipientibus ab internis cubiti. Quæstionem autem dirimit aliorum symptomatum contemplatio. Tametsi enim dicimus, nos nunc ipsi tantum symptomati occurrere, & nihil aliud, quàm velle fundere vsque dum vacat radicitus curare, tamen hoc ipsum melius facimus, atque in posterum corpus disponimus, passionum omnium quæ accedunt rationem habentes. Si ergo raptus materiæ in caput indicia sint, reuulsorias vacuationes faciemus ex talis, multas, inquam, exiguas, & ex breuibus interuallis, quia ita efficaciùs retrahetur, & fundetur nihilominus quod satis sit. Si verò non tam hoc quam sensus ponderis apparet, isque inclinet in lumbos, mittetur vnica, aut duabus sectionibus satis multum ex talis. Quod si distentio & gra-

Suppressis menstruis

uitas circa viſcera hæreant, ſpiritalia, aut naturalia, aut vtraque, conſultiſſimum fuerit vſque ad horum remiſſionem mittere ex brachijs: nam ita faciliùs deponitur multitudo, & hac depoſita ſolet mox reliquum per vterũ effluere. Nam expultrici nihil obſtat euidentius, quam vaſorum diſtentio. Quod enim in magnis & externis experimur, æquum eſt in paruis & internis vaſis perinde fieri putare. At verò vrinam ſupprimi ob ſolam veſicæ diſtentionem, & erumpere, vtcumque fiat laxamentum, res eſt expertiſſima. Nimirum fibræ vehementer diſtentæ non poſſunt ſeſe contrahere, qui motus expultricis eſt. Vndecumque autem inchoetur is motus, virtute perficitur. Ita ergo euenit venis & arteriis. Eædem ſunt cautiones, quæcumque dictarum euacuationum, præter naturam ceſſauerint. Dictum enim eſt, multo iam tempore conſuetas, pro naturalibus eſſe, & eodem modo indicare, quapro-

quando ex brachiis mittendus ſanguis, & qua ratione.

Conſuetæ euacuationes pro naturalibus ſunt.

pter earum suppressiones semper sunt cauendæ.

CAPVT XIII.

Quod præter naturā est aliquando seruandum.

QVamquam autem dictum est, omnia quæ præter naturam sunt, sui ablationem indicare, quia ea omnia auferri, quam citissimè optimum esset, maximeque medico expetendum, non tamen nihil talium seruandum, aut etiam nouandum est, aut augendum. Euenit enim eorum multa, ex accidenti, boni alicuius maioris, aut minoris mali fieri causas. Nam non esse semper talia nociua manifestum est, cùm morbi quidam aliorum grauiorum fiant abscessus, vt post malignam & laboriosam febrem, articulorum dolores: & quidam superuenientes, alios molestiores ac periculosiores absumant, vt febris conuulsionem, atque etiam apoplexiam. In symptomatis id quoque est manifestum. Nam dolorem lædere frequens est, aliquando verò non parum iuuat, reuellendo à parti-

bus nobilioribus, aut nobilibus propinquis. Faſtidium in eo qui pauciſſimo indiget cibo, prodeſt, ne plus accipiat. Omnia igitur perpendenda, & quæ per ſe, & quæ ex accidenti contingunt, neque aduerſus omnia quæ præter naturam accidunt, pugnandum æque citra cunctationem, ſed in ſingulis, & in eo qui ſe offert affectu videndum an lædant, an proſint, an neutrum faciant inſigniter Eſſe enim in triplici hac conditione, conſtat. Dolor enim & peruigilium, quæ maximè videntur eſſe mala, eſt cum proſint. Dolor, vt dictum eſt. Peruigilium fortaſſe, dum expurgatio agitur. Appetere cibos & ad ea quæ offeruntur habere bene, bonum eſt ad ſeruandas vires, & eſt vt dixi, cum faſtidium proſit, alioqui virtuti inimiciſſimum. Vitioſus color extra oculos neque prodeſt, neque lædit, intra illos viſionem vitiat. Affectus etiam alij adeo exigui & contemptiles ſunt, vt neque proſint

neque noceant, neque mouere omnino medicum debeant. Alii etiam, qui cum per se sint morbi etiam magni & graues, vtiles tamen sunt, quò grauiores alios tollant, aut ab ijs præseruent. Velut quartana, quę liberat ab alijs morbis, vt abscessus eorum facta, aut eos anteuertens. Bubones etiã & parotides multos ab internis, & grauissimis morbis superstites esse fecerunt. Velut igitur dictum est, morbis & symptomatis occurrendum esse cùm lædunt, ita nunc dicimus, cum prosunt, si satis faciant vsui, esse sinenda, sin minus, augenda: quòd si ne fiant quidem, cùm putarentur vtilia fore, etiam nouanda: nonnunquamque cucurbitulis, & extrahentibus medicamẽtis, & rubrificantibus, mouendos abscessus, qui iudicentur à pręsenti periculo ægrum erepturi: quid mirum, cùm plurima eorum, quæ ad alios morbos tollendos facimus, morbi sint, vt incisiones & vstiones. Si igitur per febres do-

Symptomata & morbi cum prosunt sinenda sunt, aut augenda, aut nouanda.

Multa remedia morbi.

lor aliquis exiguus capitis incidit, aut color vitiosus animaduertitur, nihil eorum causa medicus nouat, sed sinuntur. Si verò cùm timemus capiti aut thoraci, dolor in pedem incidit, nullus cordatus medicus, si dolor magnus est, sinit, sin exiguus, auget, partis attrectatione, aut trahentibus medicamentis, quin etiam aliquando nondum incipientem dolorem prouocat, sciens ita affectis vtiliter solere superuenire. Repellere verò ac partem firmare numquam tutum est, vbi pars aliqua nobilium insigniter est debilis, vt earum quæ ad thoracem spectant, vlla, aut caput, aut etiam ventriculus, sed neque cum renes: quia vt vtiliter solet ab illis, ad articulos abscedere, ita inutiliter ad illos repellitur, ad thoracem verò & caput magis periculosè. Multa alia fiunt in corporibus eiusmodi, oporte tque considerare ex quibus in quas partes mutētur, vt Hippocr. monet. Nimirum ex quibusdam in quasdam, bene &

borũ morbi sunt.

Lib. 6. Epidem. sec 2. 12. 21. & 22.

male mutari poſſunt. Vt autem vniuerſim dicam, ex nobilioribus in ignobiliores, ex ſuperioribus in inferiores, ex internis in externas, vtiliter: ex his in illas inutiliter & noxiè. Si quis ergo laborante adhuc hepate ſcabiem manuum magna ſolicitudine curat, amethodòs agit. Si verò exiguam febriculam quæ neruorum reſolutioni ſuperuenit, calorificis auget, aut etiam citra reſolutionem, lentam ex crudis, & quæ ſuam cauſam non poteſt conficere, non erit incircumſpectus. Ita tamen has curationes laudo, cum aliis facilioribus, ſuauioribus, aut tutioribus, non licet vti, aut non poſſumus neceſſitati ſatisfacere. Si enim podagricus nullam internarum partium habet debilem, ſed ob debilitatem articulorum, ex occaſione ortam, aut natiuam, vt fortè hereditariam, talis eſt, aut ſcabioſus nullas impuritatis notas habet in excrementis, imperiti omnino medici ſit, incuratos eos relinquere, cum

Morbos curamus morbis cum tutioribus vti non licet.

liceat, illi, mediocri præmissa euacuatione, resoluentia primum, deinde corroborantia admouere: huic verò scabiem mox sine vlla cunctatione curare extergente aliquo medicamento cum mediocri siccatione, vt fortè, terebinthina cum sulphure. Conuulsio etiam aut resolutio si sit, aut etiam catarrhus pituitosus, temeritatis sit ab excitata febre auxilium petere, non tentata priùs alia curatione per euacuationes, remedia incidéntia, coquentia, & aperientia: præcipuè si hominem ex ijs esse cognoueris, qui non solent leuiter febricitare. Est tamen etiam aliquando veniendum ad febrem. Vsqueadeo medicum oportet cautum & circumspectum esse, nihilque facere temere, & nihil omittere, sed facilitati, breuitati, quo ad possit & securitati studere, omnia & commoda & incommoda perpendere, & nullum euidenti periculo relinquere. Dictum itaque, atque indicatum est, non

Ex Hippoc. 6. epidem. sect. 2. 18.

symptomata solùm, sed morbos morbis vtiliter superuenire, ac perinde vt sunt morbi, quos curare, esse etiam quos augere, aut nouare oporteat: noxios scilicet curare, vtiles fouere. Possunt autem noxij esse morbi qui alijs superueniunt per se & quia tales, vel sola magnitudine. Per se quidem, cùm sua natura accidit illis esse talibus, velut cùm ex pleuritide fit peripneumonia, aut ex ardente febre conuulsio: aut ex lienteria hydrops: magnitudine, vt abscessus qui moderatior accedens, esset vtilis, magnitudine fit intolerabilis vt parotis præ mole stràgulans, aut suppurata introrsum gutturis partes corrumpit. Velut ergo abscessus iustò minores promouere expedit, ita maiores quàm vt sustinere possint, minuendi, ac si fieri possit, præcauendi sunt. Maxima verò præcautio est in febribus grauibus, difficilisque iudicationis, quales maximè sunt lassitudinariæ, vacuare satis inter initia.

Morbi superuenientes aliis morbis cùm nocent, aut per se aut magnitudine noxij sunt.

Maxima præcautio in febribus grauibus vacuare satis inter initia.

Ne

Ne abſceſſus qui in talibus, ſi facultas fortis eſt, meritò expectantur, poſt aures, aut ad articulos, aut aliam quampiam particulã, quam contigerit eſſe debilem, fiant adeo magni, vt hominem interimant, cùm videtur à morbo præcipuè liberatus, aut partem corrumpant, vt nonnunquam oculum, aut manum, aut pedem. Nam præcauere abſceſſus appoſitis medicamentis repercutientibus partibus adenoſis, ratio prohibet, & indicatio, quæ accipitur à parte, de qua ſeorſum dicendum eſt. Nunc illud ſolum indicare voluimus, in rebus etiam præter naturam eſſe multas, quas non prohibere, ſed promouere conſultum ſit. Cum autem in omni ſymptomatum genere attendere debeat medicus cuius conditionis ſit id quod incidit, an, ſcilicet, lædens, an iuuans, an neutrum, vt videat, quid agat, tollat, augeat, an ſinat, id maximè videndum in euacuationibus, aut earum retentionibus, quia his maximè euenit

esse ad alterutrum mutabilibus, nunc bonis, nunc malis : & quia maxima pars morborum materialium curationis est in ea consultatione, quæ euacuationes promouendæ, quæ cohibendæ, quæ sinendæ, tantum. Quæ consultatio, non tam simplex est, quam videtur quibusdam, qui multorum inexperti, facilè enunciant, nullas euacuationes symptomaticas vtiles esse, sed omnes noxias : vnde statim fit, vt siue omnes cohibendæ : sin minus, nullæ iuuandæ. Itaque hi vix inuenire possunt vllas euacuationes spontaneas, quas oporteat promouere. Nam eas quæ ante concoctionem fiunt, non promouebunt, vtpote symptomaticas, & vt ipsi putant, semper noxias, quæ post concoctionem multò minus: Nam talia neque mouere neque nouare oportet, autore Hipp. sed sinere. Dicent fortasse, mouendas esse eas euacuationes, quæ concoctis iam succis, aut non succedunt, aut non integrè. Itaque quo tempore de-

Quæ euacuationes sinendæ, quæ promouendæ & quæ cohibendæ sint.

1. aph. 20.

berent fieri, si non fiant, aut non quantum expedit: mouendumque rursum, corpore non perpurgato, & soluta, aut inclinante iam plurimum febre: idque non tam primi morbi, quam recidiuæ metu. Hoc sanè optimè dicunt, valdeque probarem, si dicerent, eam esse optimam atque accommodatissimam euacuationem, quæ pro iudicatione est, atque tunc temporis agitur, cum iudicatio esset tempestiua, aut cum perfectè iudicandi occasio præteriit. Nam quæ ante id tempus à medico agitur, vix vnquam persanat, vt neque vlla earum, quæ ante id tempus sponte fiunt (voco enim nunc persanare, integrè tollere morbum, & sine recidiua) non autem quia non persanant, neque quia sæpe lædunt, iuuare nunquam possunt: neque quia non sunt optimæ, fit vt sint statim noxiæ, immo verò censere, earum quæ symptomaticæ sint, & ante concoctionem sponte fiunt (has enim nunc vocamus sympto-

Non quæ sæpe lædũt iuuare nũquam possunt.

maticas, aliis appellationibus dimissis) nullam vnquam conferre posse, sed tales omnes lædere, hominum est qui parum aut segniter sunt in artis operibus versati, sed in quo primo apprehenderunt, nihil, neque rebus ipsis moniti, neque aliorum admonitionibus attendentes, incautè affirmare sibi imperauerunt: propria experimenta non habentes, & aliena non considerantes. Nam qui decumbebat in horto Dealcidis, decima septima sudore per totum oborto leuatus est, qui tamen vsque ad quadragesimum non est perfectè iudicatus, neque quidem vlla, vel exigua habens signa concoctionis. Nam Hippo. ita inquit, Sudauit per totum, leuatus est, intelligebat magis, non est à febre liberatus, siticulosus, vomuit biliosa flaua pauca, à ventre stercorosa exierunt, paulo autem post, nigra, pauca, tenuia: vrinæ tenues non boni coloris. Hæc omnia pertinent ad narrationem decimæ se-

Symptomaticæ euacuationes quādo viles.

Libro 3. de morbis vulga. sectione 1. est 3. ægrotus.

ptimæ diei, febris soluendæ quadragesima. Vides quàm sine concoctionis notis iuuerit illum sudor intra totius morbi principium factus. Cherion quoque qui non est iudicatus perfectè ante vigesimũ, septimo sine signis concoctionis, sudore iudicatus est imperfectè, sed non inutiliter. Sed quid moror. An morbi omnes expectant iudicationem perfectam, & nulla est bona, quæ perfecta non sit? sed omnis imperfecta statim est mala, & lædens? At verò Galenus (cui hac in parte nullus medicorum repugnauit) quatuor iudicationum differentias vsurpat, optimam perfectamque, bonam & imperfectam: pessimam & repente interimentem: malam & noxiam, sed non interimentem. Quid ergo interest, inter morbos *eucritous*, id est boni iudicij, & *dyscritous*, id est difficilis iudicij: nisi quod illi per optimas iudicationes & tempestiuas, intra fines suæ constitutionis soluuntur: hi non nisi per multas

Lib. 3. de morbis vulgar sectio. 2. tex. 2. est quintus ægrotus.

intempestiuas, aut per abscessus, vix tandem soluuntur. (Non enim ijdem sunt, mortales, & difficilis iudicationis) soluuntur enim hi quoque, alioqui futuri perniciosi.

Symptomaticæ euacuationes iuuantes esse possunt etsi non sint optimæ.

Nimirum euacuationes symptomaticæ, & quæ nondum concoctis morbis fiunt, esse possunt pessimæ & interimentes, aut lædentes quidem, sed non adeo, aut etiam iuuantes, etsi non optimæ. Quia earum quædam vires soluendo, & corpora colliquando, de propria verò morbi materia vacuando nihil, aut minus, quam vt leuare vllo modo possit, ad interitum trahunt: quædam minuendo quidem morbi materiam iuuant aliquid, verum, neque facile, neque intra proprios morbi fines, sed vix tandem, ac per abscessus liberãt. Quò respiciens Hippoc. talia omnia solet dicere, aut mortem, aut difficile iudicium significare. Constat verò hoc non esse lædere, sed iuuare minus, quã si essent perfectè iudicantes. Nam sæpe qui per ta-

Lib. 2. epidem. sect. prima. 9.

ſes euacuationes, cum difficultate liberant, niſi vllæ tales acciderent, morerentur. Hoc vero haud dubiè eſt eligibilius. Cherionem, qui tam grauiter ægrotans cùm habuerit perpetuo ab aluo deiectiones bilioſas, exiguas, & ſinceras, liberatus intra viginti dies eſt, quis dubitet fuiſſe moriturum, ſi cum eadem malignitate habuiſſet nullas? alioqui fuiſſet in eo vtendum perpetuo aluum ſiſtentibus, potionibus, & infuſis, & admotis. Quo nihil excogitari poſſet illi pernicioſius: quia quæ ob malignitatem à natura non retinebantur, repercuſſa & cohibita in ſuperna irruiſſent, aut intra hepar, & magnas venas ſuppreſſa, ac maligniùs corrupta hominem interemiſſent. Cõtra ergo facere oportuit, attemperare, vt ſinceritas illa excrementorum domaretur, & clyſteribus extergentibus aluum eluere, vt quæ ibant exiguæ deiectiones, fluerent aliquanto largiùs: & quæ bilioſæ, minus hærerent inteſtinis,

Loco citato.

Iuuandæ aliquando

euacuationes symptomaticæ. & hærentes roderent. Dandus ergo erat & procurandus exitus facilis iis, quæ etsi intempestiuè, nec expectata concoctione, tamen quia ob suam acrimoniam retineri non poterant, à natura pellebantur. *Quæ intempestiuè exeunt aliquando pelluntur à natura.* Errant enim si qui putant, nulla quæ intempestiuè exeunt, pelli à natura, sed vi morbi, quasi regurgitare, aut quasi liquata fundi omnia. Nam quæ concocta & secreta sunt excrementa, pellit natura, retentrice, quæ concoctrici antea subseruiebat, iam tunc quasi peracto opere, cedente expultrici. Sed & antequam concoquantur, quæ adeo acria sunt aut maligna, vt irritationem ferre natura non possit, cogunt expultricem insurgere ante tempus: quod nihilominus naturæ opus est, etsi nimis irritatæ. Quæ euacuatio cohibenda non semper est, sed aliquando etiam iuuanda, vt quæ retinerentur periculosius, facilius exeant. *Non omnes eua-* Quid ergo? num dicimus omnes euacuationes spontaneas iuuandas

esse, etsi symptomaticæ & intempestiuæ sint, quia sunt naturæ opera? minimè, nam neque omnes vtiles esse diximus. Plurimæ enim earum sunt exoluentes, & syncopales: atque quamplurimi, medicis quas cohibere oporteret, augere studentibus, mortui breui sunt, sudando, deijciendo, aut fluente affatim sanguine ex hæmorrhoïdibus (vnde maximè talis fluxus probatur) nedum ex ore aut naribus, aut scissis venis. Neque sane immeritò ita euenit. Nam cùm natura in ipso iudicationis tempore, & concoctione peracta, ac secretione, pellit, vt ordinatè, ita & moderatè id facit. Pellitque morbi causam seorsum à bono succo, cum modico eius & spirituum dispendio (non. n. sine vllo) tamen cum incocta, & male secreta: cogitur per irritationis vehementiam expellere, velut præcipitatur, deponitque cum malis bona, simulque aliquando vitam exhalat. Hæc cùm fieri incipiunt, ni quis

cuationes symptomaticæ iuuandæ.

frenet impetum & obsistat, atque reuulsionibus, refrigerationibus, & adstrictionibus, atque omnibus remediorum generibus occurrat interius & exterius, non vacabit culpa, quod mori fiuerit. Quid ergo euenit ex dictis? certè quod antea dictum est, & aliis in locis à me indicatũ, euacuationes omnes symptomaticas, hoc est intempestiuas, quæque ante tẽpus iudicationis perfectæ succis nondum satis coctis aguntur, hac quidem causa malas esse, hoc est, malam significationem præbere: quia aut tantam excrementorum copiam, aut adeo malam qualitatem indicant, vt expultricem, ante consuetum naturæ tempus pellere cogant: aut tantam retentricis debilitatem, vt excrementa, neque solito plura, neque maligniora, retinere vsque ad naturale pellendi tempus, non possit: non tamen proinde eas omnes lædere, sed quasdam etiam iuuare aliquatenus. Dico autem aliquatenus, quia, vt dictũ etiam

Lib. 5. Cõtrouers. c. 3.

antea est, nullæ earum perfectè ac tuto liberant, vt quæ concocto morbo iam fiunt, sed multos, alioqui morituros, per difficiles iudicationes, & varios casus seruauerunt. Igitur quę lędunt, tolli se indicant, quę iuuant, seruari aut augeri. Dictum enim iam antea est, symptomata per se nihil indicare, sed cum morbo tolli, tamen quia bonę aut malę causę fiunt, quę lędunt tolli, quę prosunt seruari debere, aut etiam augeri. Distinguere igitur opus est euacuationes noxias ab vtilibus, vt scias quas debeas cohibere, & quas secus. Hippocrates certè conferentia & tolerantia distinguit. Conferre enim dicitur, quod morbum minuit, bene tolerari, quod facultatem non debilitat. Constat ergo, vel ex ipsis notionibus, illam fore optimam euacuationem, quæ morbum tollat, & facultatem non debilitet, illam pessimam, quę debilitet aut etiam prosternat vires, & morbum augeat: mediocres

1. aph. 23.

Quomodo distinguantur noxiæ euacuationes ab vtilibus.

verò eas, quæ inter has erunt; & quibus plus boni quàm mali inerit, esse ponendas in bonis, etsi aliquatenus etiam malæ sint: quibus plus mali, in malis, etsi boni habeãt aliquid. Certè morbum omnino, ac cum securitate tollere non possunt, nisi quæ optimę iudicationes ac perfectę sunt, quas modo nullatenus vocamus symptomaticas, etsi genere pręter naturam sint, vt fluxus sanguinis ex naribus. Omnino non debilitare facultatem, ne hę quidem possunt. Nulla enim tam naturalis & omnibus numeris absoluta vacuatio est, cum qua nulla fiat spirituum effusio, & exolutio virium. Nam & ab optimis iudicationibus manent homines debilissimi, & à pessimi succi vacuatione, cùm fit affatim, moriuntur hydropici. Sine vlla igitur exsolutione virium nullę euacuationes fiunt, morbum omnino nullę tollunt, pręter perfectas iudicationes, quę & ipsę fiunt cum exolutione, etsi minima: alię omnes

Nulla euacuatio quã tumuis optima fit sine debilitatione facultatis aliqua.

ſymptomaticę ſunt, & conferentiam ac tolerantiam minorem habent: tamen vtriſque euenit eſſe in illis magnam differentiam maioris, & minoris. Nam quædam earum morbum minuunt apertè: quædam nihil, quædam etiam augent. Hæc in ęgrotis experimur quotidie Quibuſdam enim ſudore febris remittitur, quibuſdam eodem tono manet: aliis increſcit. Ita etiã & ab alui fluxu & vomitu, & ſanguine ex naribus, atque etiam à menſtruis intempeſtiue currentibus. Quędam etiam euacuationes, manifeſtum poſt ſe languorem relinquunt, quædam minimum, aut manifeſtè nullum: quædam etiam videntur vires auxiſſe: quamquam id in eſſentia fieri non poteſt, ſed ob depoſitã aggrauationem. Igitur illæ euacuationes, quæcumque ſint, & quocũque tẽpore fiant, quæ plus detrahunt facultati quam morbo, cohibendæ ſunt. Quod ſi vires valde proſternant, cohiberi etiam debent, etſi morbum

Symptomaticæ euacuationes quædam morbos minuũt, quædam neque minuunt neque augent, quędã augent.

Quid ſit que quædam euacuationes vires videntur auxiſſe.

æque tollunt. Euenit. n. aliquando, mori hominem concidentibus simul facultate & morbo, tanquam bello Cadmico. Quæ autem detrahunt plus morbo quam viribus, aut æquè, suppetente tamen virtute, vt spes sit fore, vt homo etsi debilis euadat sanus, sinendæ sunt, sinendæ, inquam, ne si vtilitate augemus, debilitate plus aucta hominem prosternamus: augendæ verò tunc solum, cum minuentes bene morbum, facultati officiunt exiguum, neque tamen ipsæ satis abunde fluunt, pro multitudinis ratione, seu pro indigentia: Alioquin nullæ quidem augendæ, sed sinendæ tantum sunt. Verum quoniam conferentia & tolerantia posteriores esse videntur ipsis euacuationibus, atque fieri poterit, vt si iudicium de vtiltate aut noxa ferendum, ab ipsis expectetur, serius quàm expediat auxiliemur, necesse est scire, qua ratione possimus mox atque incipiunt, prænosse quales futuræ sint, vt secundum id præ-

iudicium, de cohibendis, sinendis, aut augendis decernamus, Id verò non potest aliunde capi, quam ex conditionibus quę bonas, & malas euacuationes solét comitari. Nam etsi bonas aut malas dicentes, vt signa intelligimus, tamen hæ duæ rationes, signorum, inquam, & causarum in euacuationibus re ipsa non admodú dissidere possunt, neque adeo multum separari. Nam vt antea diximus, optimæ non possunt non esse valde vtiles, neque pessimæ non valde noxiæ, quæ inter has sunt, vt non possunt optimè significare, ita neque plurimum prodesse, & illis potest vtrũuis altero inesse plus aut minus, ob naturam, aut dispositionem, quæ tunc in corpore est. In talibus ergo locum habet hæc consultatio. Quamprimum igitur vides euacuationem aliquam insignem ægroto accidere, considerare debes, regionem, conueniens sit an non: idque, an simpliciter, an in hoc morbo. Dico autem simplici-

Regulæ prænoscendi à principio quales sint futuræ euacuationes.

Consideranda regio.

ter, vt ſanguini vacuando vterus, & poſt hunc hæmorrhoïdes. Vacuãdæ bili & pituitæ ventriculus & gula, & poſt hunc aluus. Expurgandis renibus & venoſo generi, vrina. Non ſimpliciter, ſed huic morbo ſunt quædam commoda, vt vomitus ſanguinis incommoda euacuatio eſt, per ſuppreſſiones autem menſtruorum non adeo. Itaque multo magis laborabis vomitum ſanguinis cohibere in viro cui nulla euacuatio ſanguinis conſueta defuit, quam in muliere cui menſtrua defecerunt: in hac enim ſine aliquantũ fluere: deinde etiã ſiſtes. Aluus commoda regio eſt euacuationi, tamen in pleretide & alijs toracis morbis, non ita. Proinde in his morbis expurgationi ex aluo non ita ſtudebis; vt in putridis febribus. Eodem modo alias omnes euacuationes conſidera, eas, quæ per vias illis à natura deſtinatas aguntur, præferens reliquis, & in his cuique morbo accommodatas. Conſtat verò ex

alijs tractationibus discendum quæ sint. Non enim sunt huc congerenda omnia, sed dicenda tantum curandi methodus, eius exercendę gratia, quorundã mentione facta. Certe si mediis morbis, aut etiam inchoantibus sanguis ex vtero incipit fluere, tanti faciunt medici commoditatem eius regionis, vt ne si extra consuetum tempus fluat, merè symptomaticè, audeant alia euacuatione vti, quæ præcipuè possit illi fluxioni obstare. Vnde euenit non raro in curationibus morborum acutorum, non sine magno periculo hærere. Velut cum initio pleuritidis, aut peripneumoniæ, aut ardentis febris ire incipiunt menstrua, rari sunt, qui non prætermittant occasionem mittendi sanguinem ex vena, aut vnde morbus acutus petit mittere audeant, sed ex talis, quicumque morbus sit: allecti, arbitror, commoditatibus eius regionis, & periculis, quæ solent accidere suppressis menstruis, deterriti. Non

Pulchra exercitatio in curatione morborum in quibus menstrua superueniunt.

decet autem peritos artis rem vllam tam indiſtinćte accipere. Eſt ſane ſanguinis, per vterum, maximè, atque adeo ea ſola, naturalis euacuatio, proinde mulieribus ad quam plurima vtilis, & cum magno incommodo plerumque retinetur (tanti mométi eſt, regionem eſſe natura idoneam euacuationi) non tamen ea æqua vtilitate ſemper agitur, ac proinde, neque eodem periculo ſemper retinetur. Sed fere euenit, quod in aliis omnibus euacuationibus, ſi bene fiunt ſunt bonæ, ſi malè, malæ. Conſiderandum ergo non ſolum vnde fluat ſanguis, ſed an tempeſtiue, hoc eſt, quo tempore iam morbi criſis agi poſſit, & quo menſis cõſueuit: an neutro horum, ſed morbo adhuc crudo & nondum deuoluto menſe: an deuoluto quidem menſe, ſed morbo inepto iudicationi, an hoc iudicationi apto, ſed nondum exacto menſe. Primum. n. ſi accidat, per opportunam cenſebis euacuationem, ma-

gnaque felicitate in idem tempus concurrisse menstruam corporis euacuationem, & solutioné morbi. Talem ergo, si integrè agatur, sines, sin minus omni ratione iuuabis. Nullam ergo secabis venam, aut certè ex crure, aliam verò euacuationem mouebis nullam. Si autem neutro modo sit euacuatio tempestiua, ne illius gratia hæreas, sed mitte sanguinem quantum & vnde morbus poscit, id solum quantitati detrahens, quod casu incidente fluxione videbitur suppleri posse. Itaque si pleuritis sit, mitte sanguinem ex cubito eiusdem lateris, vt fluat ex vtero, non curans. Nam is morbus, cum vrgeat, tolli se citò postulat, euacuatio verò adeo intempestiua non postulat se seruari. Sola regionis commoditas videbatur postulare. Ea renuentibus tam multis conditionibus non est magni momenti. Satis erit hac causa, tantum non sistere vsu adstringentium. Ab his ergo abstinebis, sanguinem verò

mittes vnde morbus postulabit. Si verò ea euacuatio ante consuetum mensis diem, tamen pro morbi indicatione opportunè superueniat, iudicationum tempestiuarum regula seruabitur, si integrè fluat, sinere, sin minus iuuare, nulla verò ratione prohibere, neque aliò trahere, aut aliam euacuationem moliri. Quod si morbo tempestiua, legitimo verò mensis tempore venerit, siquidē morbus indifferens erit ad supernas aut infernas euacuationes, vt fortè nephritis, aut sine loco certo febris, mittetur ex crure sanguis, si sit opus mittere, sin autem morbus supernas postulet, & vrgeat, licebit medico alternatè mittere hinc & illinc, & dum supernè mittit, aliqua arte infernè retinere, vt vinculis aut cucurbitulis, aut aliter. Sed hoc ad compositas indicationes incipit pertinere, de quibus postea agetur. Nunc ea tantum causa huc diuertimus, vt indicaremus quanti fieri debeat commoditas regionis, vt-

que eius causa peccare soleant medici fluentibus menstruis. Eodem autem modo peccabunt in alia quacumque vacuatione, si solius regionis rationem habeant. Nam ex quacumque potest bene & male exire. Ergo post regionem considerandum est morbi tempus, quod concoctione materiæ præcipuè distinguitur. Videndum ergo an concocta iam satis sit, an nullatenus, an aliquantum. Nam euacuationes quæ per morbos fiunt, quo fiunt citiùs, eo sunt deteriores, quo posteriùs, reliquis bene procedentibus, eo meliores. Atque ea causa, cum est quod postulet inchoatas euacuationes promouere, non expectata perfectá concoctione, tamen cum aliqua, audaciùs id agimus, quam per cruditatem summam. Consideranda etiam est dies. Si quis enim sudare incipiat, tertia, quinta, septima, aut aliqua sequentium decretoriarum, eligibilius, & melioris spei est, quàm si sexta aut octaua,

Considerandũ tempus in euacuationibus.

Considerãda dies.

aut decima. Nimirum in diebus decretoriis, bonæ meliores, & malæ minus malæ eſſe conſueuerunt. Atque hac conſideratione magis audebimus, ſudores, & fluxus ſanguinis, & euacuationes alias quaſcumque his diebus promouere, quàm aliis. Conſideranda deinde, qualitas, an ſcilicet talia euacuentur qualia oportet, ſi enim pro morbi materia excernantur ex ventre pinguia, aut cruenta, aut ramentoſa, aut pro ſeroſa humiditate exſudet pingue & craſſum, nullus eam euacuationem iuuare ſtudeat, ſed ſiſtere, vt quæ haud dubiè, morbo nulla ex parte imminuto, facultatem plurimum deijciet. Ita etiam per morbos pituitoſos, vt, verbi gratia, hydropis genera, deiectiones bilioſæ: aut per bilioſos, vt febrem ardentem, aut phrenitidem, pituitoſæ, nullius commodi eſſe poſſunt, eoque attemperandæ aut ſiſtendæ magis quam iuuandæ ſunt. Poſt hæc quantitas impetuſque debet conſi-

Conſideranda qualitas in euacuationibus.

Conſideranda quã-

derari, quia à copiosis & rapidis timemus virtuti, à minimis, & lentis, ne nihil prosint. Igitur hac consideratione affluentes & impetuosas euacuationes nunquam iuuabimus, ne si aliæ omnes conditiones optimæ sint, sed cum maxime sinemus: cohibebimus autem, cum aliis conditionibus aliquid deerit, vt si die incommoda, aut regione, aut qualitate. Cohibebimus verò tãto maiori aut minori conatu, quando plura aut pauciora euacuationem damnabunt. Debiliter autem tentatas, si alia omnia attestentur, iuuabimus semper, erunt enim tales iudicatoriæ, neque integræ. Sed & cùm quædã renuunt, si alia plura annuant, promoueri non rarò tales debẽt. Velut si per febrẽ biliosã die aliqua decretoria aluus incipiat bilem fundere, non affatim, & alioqui medicus ex bile multa pendere morbum timeat, ea bilis per ventrem effusio sisti non debet: quin potiùs inuitat ad expurgationem, etiamsi cocta satis

titas & impetus in euacuationibus.

materia non ſit: quia ea diſpoſitio, præcipuè cum quodam murmure hypochondriorum, proxima tur-
1. aph. 22. gentiæ eſt. Atque ita videas Hippocratem ad expurgationem dicere ſolere, nunc, ſi materia turgeat, nunc, ſi venter murmurauerit,
4. de ratione victus. 64. nunc requirere humorum vergentiam in regionem conuenientem.
7. Epide. 106. Hanc autem vergentiam humorum, vt te magis moueat, non ex ſemel, ſed ex pluries tentata euacuatione, cognoſces. Vt ſi ſæpe per hunc morbum tentatos ſudores, aut ventris fluxus, aut mictus copioſos videris, ea tibi conſideratio, vbi alia maioris momenti non prohibuerint, talis euacuationis promouendæ cauſa fuerit.

Conſiderandas bonas ac malas differentias euacuationum in ſingulis earum generibus.

Porrò præter has conditiones, quæ communes ſunt omnibus euacuationibus, conſiderare oportet in ſingulis earum generibus differentias bonas, ac malas. Diſcendæque illæ per capitá ſunt ab Hippocrate tum multis aliis in locis, tum maximè in prognoſtico, qui adeo pertra-

pertractauit exactè omnia, vt vix quidpiam adiecerit tam longa posteritas. Ergo quæcumque euacuatio incidet, his omnibus, quæ dicta sunt in considerationem adhibitis, atque ea quæ maioris momenti sint, maioris faciens, præiudicabis an augēda, cohibendave sit. Quod si multæ variæque considerationes te reddiderint consilij inopem, tantisper sine, neque iuuans, neque prohibens, donec conferentiæ, ac tolerantiæ notæ se incipiant exhibere. Oportet autem te tunc velut in re dubia esse diligentem, atque ægrotum visitare, & notas omnes bonæ aut malæ tolerantiæ animaduertere. Velut si cōsultus an expediat ægrotum, qui sudare incipit, pannis contegi, ac sudare quietum, an contra ventilatione, & motu sudorem prohiberi, considerансque sudorem calidum esse, atque ex toto incipere fluere: dubius tamen (ita vt fit) principij morbi, & diei: neque morbo satis cocto iubeas

Cum variæ considerationes dubitationem generant, quid faciendum.

ægrotum ſtragulis, neque additis, neque detractis in quiete contineri, & ſudare tantiſper ſini: dubius cùm ſis, reuiſere ægrotum debes, obſeruareque an angatur plurimũ, an difficiliùs incipiat ſpirare: an pulſus languoris quampiam ſpeciem præ ſe ferat, quo ſi quid ſuccedat tale, mouere ſe illum iubeas ac flabello ventilari. Si nihil horum, ſed perſeuerante robore, & facili ſpiritu, ſine vlla anxietate ſudet, dicatque ſe potiùs ſubleuari quam premi, procedat, non vnam aut duas horas, ſed multas etiam, acceptis interim, ſi res plurimum protrahatur, iuſculis ad refectionem. Quod ſi contrà non ſolum angatur, & pulſus debilitatem indicet, ſed etiam linquatur animo, aut extenuetur ſecundum faciem, non ſolum ventilatione occurremus, ſed & obturante aliquo illinemus corpus, & oleo myrtino, inſperſo etiam puluere myrti, balauſtiorum, malicorij, aut cytinorum: aut aliquo emplaſtico, vt

fortè bolo Armenico. Signa autem valde exoluentis, & syncopalis sudoris sunt quæ diximus, ac postremò sudorem refrigerari, & secundum frontem & iugulum in grandes guttas concrescere, excauari oculos, liuescere faciem & vngues. Hæc cùm adsunt, haud longè abest syncope, & ab ea mors. Oportet ergo te esse diligentem obseruatorem notarum omnium conferentiæ & tolerantiæ, atque contrarij, vt in hac euacuatione, ita in aliis omnibus. Ne te euacuationem suadente, repente ac velut inter manus homo moriatur, deiiciendo, sudando, aut aliter euacuatus. Qui infortunatus ac turpis error est. Dictæ ergo sunt notæ euacuationum, quæ cum sponte incipiunt, sunt à medico promouendæ. Alioqui, dum concoctiones aguntur, retentiones excrementorum vtiles sunt, & euacuationes noxiæ, vtpote quæ cõtrariæ sunt concoctionibus. Quapropter cauere debemus eorum praxim,

qui numquamnon clysteribus & aliis auxiliis sollicitantes euacuationes, concoctioni locum non dant. Sed hæc posterius, vbi de occasionibus auxiliorum agetur, dicentur opportuniùs, nunc in eum sermonem obiter incidimus, agentes de symptomaticis euacuationibus, de quibus, & omnino de symptomatum indicationibus, hactenus. Dixeramus autem & de iis, quas morbi & eorum causæ præstant, atque ante has etiam, de indicationibus rerum naturalium & non naturalium. Superest ergo vt ad compositas transgrediamur.

METHODI MEDENDI

FRANCISCI VALLESII COVARRVBIANI,

LIBER TERTIVS.

CAPVT PRIMVM.

SVPERIORIBVS duobus Libris dictæ indicationes, vbi singulæ occurrunt seorsum, aut multæ quidem simul, sed quibus eadem opera, aut diuersis, sed nihil repugnantibus, potest fieri satis, nulla difficultas est, faciendum quod indicatur, & eo audacius quo plura indicant. Velut si quis febricitet ardenter ex bile valde vsta, sine vlla alia putredine,

ſimulque vehementi torqueatur ſiti. Quæ mora? aut quæ dandi inuidia? omnia petunt potum aquæ frigidæ. Dabis tanto copioſiorem frigidioremque, quanto ſunt plura quæ poſtulant. Si tamen multæ ſimul indicationes rerum præter naturam occurrunt, quarum aliæ alijs obſtant, tenendus ordo hic eſt. Videndum primùm an aliquid eorum quæ curationem indicant, ſiue morbus, ſiue cauſa, ſiue ſymptoma ſit, ita vrgeat, vt inducias ſpectandi non det. Quod ſi euenit, illi eſt occurrendum ante omnia, vtcumque peruertatur methodus, & ordo curationis. Galenus ergo hanc dicit eſſe primam regulam indicationum diuerſarum: occurrere ei quod vrgeat, altero non neglecto. Ego verò dico, vt illud plus aut minus vrget, ita alterum negligi, aut ſecus. Adeo enim poteſt vnum quidpiam vrgere, vt reliqua interim, vel negligantur. Primus itaque ordo eſt, quem vrgentia poſcit, & huic alij

De contrariis indicationibus.

Occurrendum ei quæ vrget vtcũque peruertatur methodus.

3. ſanit. tuen. & 11. meth. & 1. ad Glauc.

Cum vnum vehementiſſime vrget, reliqua vel negligantur.

omnes cedunt. Curationem, quæ hac ratione suscipitur, placuit quibusdam medicis vocare coactam, quæ verò à causæ sublatione incipit, regularem. Quidam alij insultant, negantes, coactam, aut irregularem dici debere vllam curationem, quia cùm ita agitur, ita agi debet, atque ipsæ artis regulæ ita agi suadent. Illi non negant artificis esse ita agere, cùm ipsi præcipiant, quia is ipse qui agit, mallet, si posset, alium ordinem tenere, tenet autem hunc iuxta commune illud præceptum prudentiæ, si non potes quod vis, velis quod potes, appellari volunt hanc curationem coactam, eam verò quam sublata omni vrgentia tenerent, regularem. Sẽper hę inanes argutiæ deuoluuntur ad quæstiones de nomine. Constat verò primos meliùs distinguere id quod optimum ab eo quod necessarium. Sed procedamus. Si nihil eorum quæ adsunt, vrgeat, aut omnia æquè, neque tamen possit omnibus occurri simul, sed ordine

Quæ regularis, & quę coacta dicatur curatio.

quodam, tunc videndum an alterum obſtet alterius curationi, ita vt, niſi eo ſublato, alterum curari non poſſit (vocat hanc Galenus cauſam ſine qua non poteſt agi curatio) atque illi occurrendum prius eſt. Velut ſi qui laborat febre continua ex ſuccis conſiſtentibus intra venas, ſimul laboret ſatietate ventriculi, antequam ſecetur vena debet vẽtriculi ſatietas ſolui. Quia etſi, neque ſuccorum putreſcentium in venis, neque febris cauſa ſit, obſtat tamen quominus ſanguis mitti poſſit, quia ventriculo crudis pleno, non ſine magno periculo diſtributionis mitteretur. In vlcere ſordido & cauo, extergentibus vtendum antequam ſarcoticis, & his quam agglutinantibus, quia ſordes carnem gigni prohibent, & niſi hac genita, labia diſſita vniri non poſſunt. Talibus obſtaculis ſubmotis, aut ſi talia obſtacula non ſint, tenendus eſt ordo tertius, qui & maximè omnium eſt legitimus, incipiendumque à cauſæ facientis

Quando occurrendum cauſæ ſine qua non poteſt agi curatio.

Satietas ventriculi ſoluenda antequam mittatur ſanguis.

In vlcere ſordido & cauo, quis tenendus ordo.

ſublatione, & procedendum ad id quod ab ea fit vſque ad ipſum morbum, cum quo neceſſario tollentur ſymptomata. Hinc fit, vt cum parte quapiam affecta totum corpus indiget euacuatione, non ante veniendum ad localia ſit, quam totius vacuatio facta. Quia multitudo aut cacochymia facit, aut poteſt morbum augere, aut alium, grauiorem fortaſſe, excitare. Quare rationem habet cauſæ; Nam vt indicat morbus præſens, ita & qui timetur. Ideoque cenſeri debet cauſa, non quæ facit, aut fecit ſolùm, ſed quæ faciet, niſi quis obſtet. Eadem quoque ratio eſt euacuationum ad euacuationes. Cùm enim aliæ alijs ſint maiores, atque, vt quis dixerit, magis vniuerſales, vt miſſio ſanguinis, quam expurgatio, quia illa omnium, hæc quorundam ſuccorum eſt: & expurgatio per ventrem, quæ mictio, aut ſudor: & hæ, quam exſcreatio, & emunctio: quæ minus vniuerſales ſunt cùm magis vniuerſalibus cō

Quando incipiendum, à cauſæ facientis ſublatione qui eſt ordo maxime legitimus.

Indicatione cauſæ nō ante veniendum ad localia quàm totius facta ſit euacuatio.

Cauſa morbi eſt, quæ facit, & quæ fecit, & quæ faciet.

Inter euacuationes ipſas magis vniuerſales præcedant eas quæ minus tales ſunt.

paratæ ad localium auxiliorum vergunt naturam. Vt ergo omnes euacuationes agi debent ante localia, ita inter euacuationes ipsas magis vniuersales, ante eas quæ minus tales sunt, quare & missio sanguinis ante expurgationem. Quia multitudo, quæ missionem sanguinis præcipuè indicat, nisi maturè tollatur, cacochymiam facit, à qua indicatur expurgatio. Expurgandum etiam antequam prouocetur vrina, sudor, aut exscreatio (si expurgandum scilicet est) quia cacochymia totius, & ventris, fouet eam quæ in venis & thorace, & alia quacumque peculiari parte est. Itaque vbi complicantur multæ indicationes rerum præter naturam, hæc sunt præcepta, & hæc ratio satisfaciendi illis omnibus. Quæ eadem seruanda est, & inter morbos plures, vt vlcus, inflammationem & febrem, & inter plures causas, multitudinem crassorum, obstructionem, & putredinem: & inter mul-

Missio sanguinis ante expurgationem qua causa fiat.

Expurgatio cur fit ante particulares vacuationes.

Quæ præcepta inter morbos plures, & plures causas, & multa sym-

ta symptomata, vt loquacitatem, sitim, & peruigilium: & inter causas & morbos, vt fluxionem & febrem, & inflammationem & putredinem: & inter morbos & symptomata, vt febrem & dolorem capitis: & inter causas & symptomata, vt bilem & delirium: & inter omnia simul, vt pituitam, febrem, & coma. In his & huiusmodi omnibus complicationibus, nil vrgentia, aut impedimentum ordinem interturbare cogat, ipse causarum facientium ordo tenendus est, quia posteriora cum prioribus facile tolluntur, vt cum inflammatione febris, cum multitudine crassorum obstructio, cum obstructione putredo: cum loquacitate sitis, cum hac peruigilium. Cum fluxione inflammatio, cum putredine febris: cum febre dolor capitis, cum bile delirium: cum pituita febris & coma. Quod si posteriora cum prioribus non omnino tollantur, tamen facienda sunt quæ possunt, priora prius, posterius

ptomata, & intercausas & morbos & inter morbos & symptomata, & inter causas & symptomata, & inter omnia simul.

Cum duo dictorũ sui suæ causæ

mutuæ, vtrisque occurrendum est simul.

quæ posteriora. Euenit aliquando duo dictorum fieri sui causas mutuas, velut fluxionem & dolorem: peruigilium & sitim, & alia eiusmodi. Fluxio enim vndecumque incipiat dolorem infert parti recipienti, & dolor accedens fluxionem à qua natus est, auget. Dolor quoque non raro incipiens ab ictu aut intemperie fluxionem conuocat, conuocata verò dolorem à quo nata est, auget. Ita quoque sitis aliunde nata dormire nō finit, & sublatus somnus, siccando sitim auget. Et peruigilium natum ex dolore aut solicitudine, sitim infert, sitis verò accedens noua vigilandi causa fit. Hoc cum euenit, vtrisque occurrendum est simul, quia vtrimque proceditur à causa. Velut reuulsoria euacuatione & anodynis simul medicamētis. Somniferis quoque ad caput & sitim sedantibus ad linguam simul. In talibus ergo non opus est aliud ante aliud facere, quia multorum indicationes simul incidunt.

CAPVT II.

CVm tamen dicimus faciendum hoc ante illud, non ita audiendum, quasi abstinendum ab hoc omnino sit, vsque dum illud sit perfectum. Ita enim putantes medici quamplurimi, tardiùs quam opus sit, occurrunt malis. Quomodo maximè peccatur in acutis. Verbi gratia, non sunt apponenda localia antequam toti corpori sit prospectum, neque vtendum attemperantibus antequam vacuatum. Quid ergo? in phrenitide aut lethargo, aut inflammatione hepatis, nihil capiti, aut hypochondrijs admouebimus, antequam exquisitissimè sit missus omnis sanguis? ardet febris vehementissimè, nihil refrigerans, neque quod sedet sitim dabimus, antequam expurgata bilis sit? aut saltem non nisi vrgentia nimia cogat? certè antequam mittatur sanguis, nihil rectè admouetur capiti aut hepati in illis,

Euacuatione & localibus simul & alternatè licet vti.

neque in his rectè quis attemperantibus vtitur, antequam incipiat causam minuere clysteribus, aut vomitu, atque si vrgentia adest, etiam expurgatione. Tamen neque integra perfectaque sanguinis euacuatio expectanda ad admotionem repercutientium, neque perpurgatio ad vsum refrigerantium & humectantium: Sed inchoante semper curatione ab illis quæ secundum artem debent esse priora, licet hæc interponere, & simul facere. Velut in phlegmonis curatione, constat repercussionem influentium priorem esse resolutione eorum quæ partem obsident, quia quod influit, causa est eius quòd obsidet. Tamen elapso principio, quod solis damus repercutientibus, incipimus vtrisque simul vti, repercutientibus dico & resoluentibus, augendis sensim his & detrahendis illis, ita vt meris resoluentibus nunquam vtamur vsque ad magnam inclinationem, quia non antea recursus alicuius nouæ

Interponenda localia vniuersalibus auxilijs.

Similitudo in phlegmonis auxilijs.

fluxionis timor ceſſat. Maximè ſi peculiaris cauſa timendi ſit, velut in quibus calet plurimum aut dolet pars, aut cauſa eſt valde tenuis, aut aliquid obſtitit quo minus vacuatio corporis ſatis produceretur. Magis autem ſi fluxio debilitati partis imputetur, vt in podagricis tumoribus, in talibus enim, etiam in ſumma inclinatione, debet habere aliquid adſtringẽtis quod admouetur, ne, ſcilicet maior debilitas relinquatur, in parte. Qua cauſa diachalcitis vtilis eſt vſque ad perfectam curationem. His autem exceptis, in manifeſtis iam inclinationibus phlegmonum, ad ſolam reſolutionem indicatio inclinat.

In podagricis tumoribus quid agendum.

Quòd alicui videri poſſit alia ratione methodum perdere, quòd ſcilicet, inclinantibus tumoribus augentur eorum medicamẽta propria, hoc eſt, reſoluentia, cùm tamen dictum antea ſit, debere remedia cum morbis augeri & minui, vt ſcilicet ſemper ſint æqualia. Non tamen ita habet, non enim

Obiectio pro contrariorum æqualitate in curando.

Solutio.

tam apponimus maiora quam impermista, eleuatis contrarijs. Quod si contraria eleuari eorum intensio est, id euenit ex accidenti, quia alia indicatio cessat. Atque hic respicientes diximus præceptum illud augendi & minuendi auxilia ad morbi æqualitatem, intelligi, nisi quod aliud obstet artis pręceptum. Velut nunc, obstat in summo vigore phlegmonis vsui resoluentium impermistorũ indicatio fluentium, aut quæ facile possent refluere. Si igitur in vsu localium adeo diuersorum, & habentium inter se ordinem priorum & posteriorum, nihil obstat, immo vt melius dicam, res ipsa cogit vtrisque vti simul, cur non & euacuationum & localium eadem ratio sit, liceatque vtrisque simul, & alternatè vti? neque sane ad cucurbitularum admotionem, quæ ab alto exhauriant, necesse est corpus ita esse inanitum, vt in maxima penuria constitutum sit, sed satis est esse vacuatum, quantum res tunc

lib. 2. c. 1.

De cucurbitularum admotione.

videatur exegisse, ne plenum sit. Hypochódria quoque foueri possunt, antequam perpurgatum corpus sit. Nam cum ventriculus, ac præcipuè eius os laborat fluxione, & sentitur esse laxus, ante etiam quàm mitti sanguis incipiat, cautio est illum per diem ante aliquoties fouere aliquo roborantium, vt melino, absinthite, nardino, aut mastichino. Id quod magna vtilitate fieri, res est expertissima, tametsi corpus vacuatum nondum est, sed id potius agatur, vt vacuetur. Neque sane amethodum est, quia, vt antea diximus, ordo à causa prohibente, seu à causa sine qua non, prior est, quàm ab efficiente. Consultum ergo fuerit cardiacos, non solis fomentis, sed esu etiam adstringentium fructuum, quales multi autumnalium sunt, iuuare. Galenus etiam præcipit in arte quam scripsit ad Glauconem, in omnibus febribus intermittentibus, quæ non sunt exquisitæ tertianæ, hypochondria eorum quos

De hypochondriorum fotu.

Lib. 1 c. 10. & 11. & sequen.

nondum purgauerat, foueri.
catur tamen sanguis priùs, si m
mittendus sit, & localibus, ne
cera laxent, admisceatur ali
corroborãs. Sed hoc ad indic
nem partis iam spectat, de qua
lò post dicẽdum est seorsum. N
de multis indicationibus re
præter naturam, quæ simul co
niunt, agimus.

CAPVT III.

Itaque vbi componuntur si
multæ indicationes rerum
ter naturam quarumcumque,
curationes indicant, hæc sunt p
cepta. Incidunt enim sæpe n
morbi, & eiusdem morbi m
causæ. Morbi multi vbi ads
videndum, an alter alterius c
sit, an non, sed casu simul inc
rint. Velut qui laborat pleuri
necessariò etiam febricitat. Ve
potest esse ea febris morbus pe
& independens ab inflammati
lateris, aut illius accidens. Si q
laborat cruditate ventriculi, sim
que suffusione oculorum, po

Multi morbi vbi adsũt quid faciendum.

suffusio nasci à cruditate, aut etiam aliunde. Causæ quoque multæ quæ conueniunt, possunt ordine quodam esse, ita vt aliæ sint alijs priores, aliæque propiores morbo, aliæ remotiores, aut non, sed multæ partiales, æquè proximæ morbo. Velut hemitritæi causæ sunt pituita & bilis putrescentes, neutra autem est, quàm altera, prior. Putredo autem illa, & obstructio, & multitudo, & crassities, causæ sunt eiusdem febris, non æquè proximæ, sed ordinem quendam habentes ad se & ad illam. Nam multitudo & crassities, obstructionis, hæc prohibitæ ventilationis, hæc putredinis, quæ febris proxima causa est. Eo igitur ordine illis occurrendum est. Quòd si duo morbi adsint non solum ordinem habentes, sed, posterior prioris sit accidens, sola prioris curatio erit satis. Velut qui ponebatur laborare simul cruditate acida, aut nidorosa, & ab hac nascente suffusione, nullis medicamentis ocularibus vti

Multæ causæ possunt conuenire, & quomodo, & quid agendum.

debet, ſed expurgatione, attemperatione, & corroboratione ventriculi. Eadem ratio eſt, ſi ob hanc ipſam ventriculi affectionem, aut hypochondriacam melancholiam laboret vertigine. Hypochondriorum enim aut ventris cura erit habenda, capitis nulla Ita etiam ſi cui reſoluta manus eſt, obſtructione neruorum in ceruice, huic ſunt admouenda medicamenta reſoluentia ſuccos, & laxantia neruos, manui autem nihil, quod externas arceat noxas. Hæc autem intelligo, cùm ſecundus morbus mera ſympathia eſt, & vt dixi, tantum accidens prioris. Vbi enim à priori quidem cœpit, tamen iam non ab illo ſolum pendet, ſed per ſe habet quidpiam propriæ affectionis, denique ſecundarius quidem morbus eſt, tamen non mera ſympathia, ſed eatenus iam idiopathia, eatenus etiam curationem deſiderat propriam, non contentus curatione prioris. Debet verò eſſe eius curatio ordine poſterior, vt

Cum duo morbi ſunt, & ſecundus iam non pendet à priori, quid.

ſcilicet, morbus morbo poſterior eſt. Velut, ſi, qui ponebatur ſuffuſione per conſenſum ventriculi laborare, fumis ſolis intercurrentibus ante ſuccum cryſtallinum, diuturnitate paſſionis contraxerit cõcretam ſuffuſionem, ſeu cataractam, aut nubem, non iam ſatis erit ventriculo proſpicere, etſi id ſit agendum prius, ſed opus erit ſuffuſionem diſſoluentibus vti collyrijs, velut ſucci caucalidis, chamædryos & ſanguinariæ, æquis portionibus, aut eiuſdem facultatis alio (huius enim nunc fortaſſe memini, cuius etiam meminit Paulus ex Oribaſio) atque ſi ea concreta ac dura ſatis ſit, acu deprimere: nubem verò extergentibus diſſoluere, vt fortè minoris centaurij ſucco cum melle. Aut mellis, bilis & ſucci fœniculi portionibus æqualibus. Ita quoque ſi cui à ventre, aut vna quapiam particula aſcendente tenui ſucco, aut aura, epilepſia accidit, principio quidem ſola eius particulæ attemperatio, Epilepſiæ exemplum.

aut materiæ aſcendentis interceptio, quæ laqueis, aut viarum intercisionibus ferro aut igne agi ſolet, poſſunt eſſe ſatis : vbi verò diuturnitate iam malum inoleuit, tanto magis curandum ipſum caput eſt, quanto magis dilata eſt curatio, quia tanto plus comparat idiopathiæ ſympathia omnis, quãto diutius durat. Vtcumque autem debet curatio incipere à primario. Multorum itaque morborum ordine quodam incidentium, hæc eſt regula. Si verò duo aut plures, ſine ordine, caſu incidentes, curari ſimul poſtulent, tenendus alius curationis ordo eſt, vrgentiæ inquam, aut cauſæ ſine qua non. Nam ſi pleuritici febris, accidens eſt, ſola inflammationis ſolutione perſanatur, ſi autem etiam eſt morbus, vtriuſque mali auxilijs vtimur, magis autem ac prius, vrgentioris. Cauſæ quoque cum ſine ordine incidunt, tollendæ ſunt ſimul, ſi fieri poſſit; ſin minus, & aliquid aliud obſtet, quæ paratior, prius. Ve-

Cum morbi duo aut plures ſunt ſimul ſine ordine.

Cauſæ cum incidunt ſine ordine quid agendum.

lut in hemitritæo dādum pharmacum cholagogum & phlegmagogum ſimul, ſi vterque ſuccus ſit paratus, ſin minus vacuabitur citius qui paratior. Quæ verò cauſæ ordine incidunt, ordine quoque tollendæ priores ante poſteriores, eo modo quo dictum eſt. Velut ſi morbus regius ſit ab diffuſa bile: hæc autem diffunditur ob veſicæ ſuæ obſtructionem, obſtruitur verò illa veſica à pituita, prius debet dari pharmacum phlegmagogum, deinde aliud cholagogum. Regula enim in his eſt, incipientes à morbo procedere in cauſas, reſoluendo, vſque ad primas earum, quæ præſentes cum ſint, indicat curationem (procatharticas enim & abſentes dictum eſt, non indicare) & ab illis rurſum inchoata curatione, contraria ordine curare, ac cauſarum inuentionem fecerimus. Velut quia febris putrida naſcitur à putredine, hæc ab obſtructione, hæc à multitudine & craſſitie: primum omnium eſt de-

Cauſæ cum incidunt ordine aliquo.

Morbi regij exemplum.

Regula cum multæ incidunt cauſæ ordine aliquo.

Lib. 2. c. 2.

ponenda multitudo, mox aperiendum, mox coquendum, quod contrarium est putrescentiæ: mox, quod omnino emendari non potuit, expurgandum: vltimo intemperiei occurrendum. Nam etsi eorum, qui ita laborant, quidam incœperunt febricitare sine vlla externa causa, paulatim ob assiduam voracitatem congestis multis & crassis, à quibus nata est obstructio, & ab ea putredo, à qua febris, alijs tamen initium ægrotandi fuit refrigeratio quæ densitatem cutis fecit, & hæc insensile effluuium cohibuit, quod cohibitum venas repleuit, quæ repletio earum peperit obstructionem, quæ simul cum cutis densitate ventilationem prohibuit, & putredinem induxerunt, proximam febris causam: in quibus iuxta dictam regulam videtur exordiendum à calfacientibus & laxantibus cutem, cum id fuerit totius mali exordium, tamen in his quoque, si cùm accedimus ad ægrotum, externum frigus

gus iam recessit, & homo iam apertè febricitat, rectius incipitur à missione sanguinis, quia etsi densitas cutis quæ adhuc manet, ordine causæ facientis prior est, quam multitudo, tamen hæc est causa prohibens, seu sine qua non, quasi non possit vlla laxantium & extergentium admotio poros aperire corpore pleno: immo verò conuocando plus, arctiores reddet. Cum ergo dictum sit indicationem prohibentis priorem esse quam facientis causæ, constat in vtrisque dictorum inchoandam esse curationem à missione sanguinis. Interest tamen multum, quia in quibus nulla cutis densatio, neque refrigeratio manifesta antecessit, sola euacuatione multitudinis, & incisione crassorum, & concoctione crudorum, & expurgatione ex putridis concoctorum, perficitur curatio, nisi fortè etiam à dictis vlla attemperatio desideretur: tamen in alijs mox à sufficienti multitudinis depositione confert vti

In quibus febris putridæ initium fuit cutis refrigeratio, vtendū missione sanguinis, indicatione causæ sine qua non.

Capud 1. huius libri.

inunctionibus laxantibus & extergentibus. In quem vsum ego chamælini vncijs duabus cum nitri drachma vti consueui, ad tollendam, scilicet, densitatem cutis, quæ mali prima causa fuit, & adhuc manet. Maturat verò hæc eadem inunctio concoctionem, & ad decretorios sudores corpora præparat. Constat verò eadem ratione fore vtilem hanc inunctionem in quibusvis febribus nimis densatæ cutis signa sint, velut in quibus maculæ pulicum morsibus similes per cutem fiunt, cohibitis nempe sub ea densata, quæ oporteret insensibiliter exspirare, vel saltem exsudari Eodem ergo modo quo dictum est, procedemus in ictero & alijs omnibus morbis, quorum multæ causæ sunt. De multis itaque indicationibus rerum præter naturam simul incidentium hactenus dictum sit. Dixeramus autem prius de indicationibus rerum naturalium. Superest vt coniungamus vtrasque.

CAPVT IV.

NVnc ergo de indicationibus rerum naturalium & præter naturam, quæ ſemper in morbis coniunctæ ſunt, dicamus. Semper enim certè coniunctæ ſunt. Nam nunquam non ſunt conſideranda Medico natura & morbus. Cùm tamen hæ indicationes in omni morbo complicatæ ſint, nunc ſunt ſimiles, nunc contrariæ. Euenit enim morbum & naturam in eundem exceſſum inclinare, velut in bilioſo febricitante: aut in contrarium, vt in hydropico bilioſo, aut febricitante pituitoſo. Cùm igitur res naturales & preternaturales contrarię ſunt, petunt ſimilia: cùm ſunt ſimiles petunt contraria. Quia quæ naturalia ſunt petunt ſibi ſimilia, quæ præter naturam, contraria: eadem autem ſunt his contraria & illis ſimilia, cum ea ſunt inuicem contraria. Cum vero ea euenit eſſe ſimilia, eorum indicationes ſunt contrariæ. Quo pacto autem fiet ſatis vtrique, par-

De indicatione à temperamento totius corporis.

tim antea dictum est, cùm seorsum ageretur de vtrisque, partim nunc dicetur. Homo humidus, verbi gratia, laboret morbo humido. Quomodo poterit medicus dare naturæ humida, morbo sicca? nam quomodo humida & sicca eadem curatio? porro cùm petunt similia, quousque oportebit auxiliorum vires intendere? durum. n. quinimo & falsum prima fronte esse videtur, dicere, frigidum hominem cùm febricitat, frigidioribus vti debere, quam calidum & febricitantem. Hic enim, cum geminum habeat calorem, summa, ac citissima refrigeratione videtur indigere. Videtur sanè, perpendenti autem acrius videbitur ratio in contrarium cedere. Nam cum ambo, natura inquam & morbus petunt similia, duabus indicationibus in idem conspirantibus, illa ipsa quæ petuntur dari debent intensiora. Cum vero natura & morbus contraria petunt, dabuntur quæ petit morbus, sed tanto re-

Calidiora calidioribus & frigidiora frigid. deberi quomodo intelligatur.

missiora, quanto naturæ indicatio in contrariam partem inclinat. Proinde si homo natura calidus tenetur febre, minus frigidis curandus erit, quam frigidus qui eadem teneretur, nisi obstet consuetudo (obstat verò in talibus sæpe) atque si vlcus, quod vt morbus humidus tractari semper debet, in parte sicca sit, vt in capite, siccioribus medicamentis erit curandum, quam si in humida, vt in clune. Et quæcumque pars vlcerata sit, in viro quam femina, & adulto ac multo magis iam sene, quàm in puero, ac multo magis infante, siccioribus curari debet. Et eadem medicamenta humidioribus partibus sunt sicciora, & siccioribus humidiora. Velut thus, quod inspersum parti molliori carnem generat, in parte sicca est suppuratorium. Hæc docent illa Galeni verba, calidiora calidioribus, frigidiora frigidioribus, sicciora siccioribus, humidiora humidioribus, indigent auxiliis. Neque verò proinde non

Calidus morbus in corpore natura calido minus eget refrigerantibus.

Calidus morbus in corpore frigido eget frigidioribus, &c.

dantur contraria æqualia morbo, quia dantur in calido febricitante minus frigida, quæ darentur si calidus natura non esset. Non enim est morbus totus calor qui inest, sed qui præter naturam: neque quidem qui præter naturam communem, sed præter cuiusque propriam (sua quippe natura viuit quisque, non communi) æqualis enim feruor in calidiori natura minor febris est, quam in frigidiori, quia minus est, quod præter naturam. Meritò ergo paret minoribus contrarijs, curaturque nihilominus æqualibus. Atque tunc quoque etsi ob febrem dentur frigida, naturalis tamen calor seruatur similibus, & æqualibus, quia tanto dantur minus frigida, quãto homo est calidior. Quod si tanto minus frigida, certe & tanto calidiora quàm darentur si calidus non esset. Respondet ergo ita naturali calori æqualis calor, & calori præter naturam æquale frigus, in auxiliis. Hoc solum interest inter hãc

& sanorum hominum conseruationem, quod pro sanis sola, vt par est, vtimur conseruatione, pro ægrotis vero simul cum curatione. Exquisitè autem faciendi, hæc vnica, eaque facillima est regula. Considerare cuiusque hominis propriam naturam, & recessum morbi ab hac ipsa, facereque vt auxilia æquali excessu inclinent in contrariam qualitatem. Velut si calidus naturaliter vno gradu, caleat nunc secundo, curari poterit temperatis. Quia temperatum & calidum secundi gradus à calido primi æqualiter absunt. Si verò qui ita febricitat temperata natura sit, frigida secundi ordinis desiderabit auxilia. Verum est vbi naturalis temperies eius, qui morbo simili tenetur, plurimum recedit à moderata, vt cùm non est vtcumque calida, sed valde biliosa febricitantis, aut pituitosa catarrhosi, licere medico plerúque vti victu, & curatione intensiori, quam præsens postulet morbus, ac fortasse

Vehementer lapsas naturas etiã per morbos reducendas esse docet.

Tunc verò calidiora frigidioribus & contra conueniunt.

etiam, quam si morbus esset contrarius, vt in valde bilioso febricitante, quam in pituitoso. Idque duplici causa: prima quidem ea quam iam tetigimus, consuetudinis. Rarum enim sit extremæ intemperiei hominem non assueuisse contrarijs. Altera est in aptitudine quæ in talibus est, incidendi in extremas corruptiones per morbos similes, velut valde biliosus in tabem per febrem, valde pituitosus in hydropem per catarrhos. Cum tamen tali aliquo timore augemus vim remediorum supra præsentes morbos, non deficimus à methodo. Neque.n. ob præsentem affectionem, sed ob eam quæ timetur, facimus. Indicat vero quod meritò timetur, vt quod iam adest. Nam & de morbo magno & missione sanguinis, est id semper medicis in ore. Itaque apparatus hominis, aut partis ad grauiora, cogit medicum vti remediis præsentibus malis maioribus, idque salua methodo. Exemplo sunt vl-

tera pudendorum & ani, quæ curamus medicamentis, ſiccantioribus etiam, quàm quæ conſiſtunt in capite & oſſibus. Non ſane, quod ſint eæ partes ſicciores, non enim ſunt, ſed quia ſordium colluuioni, ac proinde magno malignæ putreſcentiæ periculo expoſitæ: quam vehementius etiam, quam vlcus præſens, & natiua partis temperies poſtulat, ſiccando, præcauemus. Itaque regula de contrariis æqualibus admouendis has habet conſiderationes, quæ alia ratione referri poſſunt ad indicationes complicatas, de quibus hactenus dictum eſt.

CAPVT V.

De indicatione à parte affecta.

VNica ſupereſt indicatio dictis neceſſario adiicienda. Ea vero eſt quę accipitur à parte affecta: quę ad curationis differentiam nulla alia minus facit, ſed plus etiam quam plæræque. Neceſſe igitur eſt eum, qui medendi methodo rectè ſit vſurus, partium diſſectionem, & rationem dignoſcendi locos af-

Ante medendi method. didi-

fectos ex prioribus tractationibus didicisse. Hinc. n. solum expectare debet, quid quæque pars, & quam ob causam indicet. Hæc vbi dicta erit, censeri poterunt dictæ omnes ad curationem necessariæ indicationes, atqui hæc quoque partim est dicta. Nam quæ à partis temperamento, eadem est, & quæ à temperamento hominis. Nimirum vt toti homines, ita & partes singulæ, calidiores calidioribus, frigidiores, frigidioribus, humidiores humidioribus, ficciores ficcioribus indigent remediis. Ob id enim diximus, capitis & ossium, ac neruorum motiuorum, quam carnosarum partium vlcera, ficcioribus curari. Sed præter temperamentum considerantur in parte quædam, quæ curationem non parum faciunt euariare. Necesse autem fuit hanc indicationem seorsum à dictis omnibus, maioris distinctionis causa explicari. Non enim hæc indicatio quam nunc suscipimus pertractandam, est simi-

Nosse oportet partium dissectionem & rationem dignoscendi locos affectos.

Cap. præcedenti.

lium aut contrariorum, aut velut priores duæ, sed modi tantum, aut vtendi, aut ipsorum medicamentorum ob peculiares partium conditiones. Priores ergo indicationes oportuit pręsciri, mox hanc adiungi. Sunt vero quę in affecta parte consideranda veniunt, vtpote ex quibus talis indicatio fluit, actio, dignitas, vtilitas, situs, magnitudo, figura, sensus, & proprietas. Ob actionis indicationem, ad ventriculum aut hepar nunquam vtendum est merè laxantibus, sed cum quam maximè oportet emollire aut resoluere debet, admisceri adstringentis aliquid, quia actio harum partium, concoctio inquam prima & secunda, maximè necessaria est toti corpori, pręcipuè ad eos morbos superandos, qui pendent ex succis. Et ea concoctio quę in his officinis agitur, pręter partium temperiem, quandam firmitudinem, & adstrictionem desiderat. Quapropter siue calfaciendum, siue refrigeran-

Indicationes à partium actione.

Exemplum in ventriculo & hepate, in quibus semper est vtendum adstringenti aliquo.

dum, siue siccandum, siue humectandum est, adstringendum simul est non nihil, vel eadem materia vtrumque prꝑstante, vt absinthites, & nardinum ac mastichinum oleum, calfacit & adstringit: melinum & rosaceum, & omphacites refrigerat & adstringit, aut admisso adstringente cum reliquis alterantibus, vt si cùm pluri chamꝑmelino, aut violato admisceas aliquid aceti, aut succi vuæ acerbꝑ. Adstringendum itaque semper est, maximè autem cum siccandum, minimè cum humectandum, mediocriter, cùm calfaciendum aut refrigerandum solum, quia quæ adstringunt, hac ipsa causa, siccant, exprimendo succos. Qnod cum alioqui curatur membri ariditas, maximè potest nocere: cum humiditas, iuuare: cum calor aut frigus solum, indifferens est: iuuat vero seruans partis tonum, & firmitudinem. Sed hoc iam est, coniungere indicationes affectus & partis. Ipsæ per se dictæ partes adstri-

In ventriculo & hepate semper adstringendum, sed maximè cum siccandum, minimè cum humectandum.

ctionem desiderant. Iis quæ ad lienem parantur aut renes, minus est opus adstringentia misceri, non nihil tamen etiam his: illis verò quæ ad pectus nihil. Quia emollitio & laxitas respirationis facilitatem auget, adstrictio contra. Hac causa in pleuritide & peripneumonia, ne initio quidem admouemus repellentia, vt in aliis inflammationibus, sed omnium localium vsum tantisper differentes, vt missio sanguinis præeat, ab anodynis laxantibus, & resoluentibus, incipimus. Quorum mox, vt vacuatio procedit, vires augemus. Nimirum in his ob indicationem partis, censemus tutius, fienti fluxioni reuulsione aduersari, quam repercussione, quia hæc, præter dicta, altius condi materiam facit, atque ita pro pleuritide peripneumoniam, & pro peripneumonia suffocationem gignit. Quod etiam timentes in Ischiade abstinemus à repercutientibus: nihilominus in hæmoptoica, vbi ruptum, aut la-

In liene & renibus non nihil adstringendum.

In pleuritide peripneumonia & ischiade non vtendū

adstringentibus seu repellentibus ne initio quidem, & qua causa,

xatum vas est, adstringentia admouemus pectori, vnguenta, cataplasmata, & emplastra, præcipuè antequam oborta inflammatio sit: quia tunc agglutinandi est summa necessitas, laxandi autem pectoris, exigua, cum requiem ea dispositio desideret, ac si fieri posset, etiam respirationem vitaremus. Vitamus clamores, quin & loquelam. Vincit ergo tunc longo interuallo indicatio ab affectu indicationem à parte, contra ac in inflammationibus.

Indicationes à partis dignitate.

Dignitas partis, vt morbum facit censeri maiorem, ita curationem iubet augeri, si non auxiliorum magnitudine, tamen solicitudine instanti, ita vt nihil contemnatur. Atque hæc quoque poscit, vt inter ipsa auxilia deligantur securiora, & minus violenta. Tales enim partes, quia cum maiori periculo læduntur, mitius tractantur. Contra in partibus ignobilibus multi morbi citra curationem neglecti relinquuntur: & cum curantur, tractantur liberius, secan-

tur ſcilicet & vruntur. Proinde in adenoſis partibus non tanta maturatio abſceſſuum expectatur, quanta in alijs partibus. Tum quia facilior eſt in talibus elapſus ad malignas putreſcentias: tum quia nihil refert, partes adeo ignobiles, vel dilacerari. Ob has ipſas cauſas, vt nuper tetigimus, ſiccamus valentius, & ſecamus ac vrimus audacius partes pudendas, cum exulceratæ ſunt, quàm alias eiuſdem temperiei in eodem affectu. Nam etſi non ſunt tam laxæ & debiles, quam adenes, tamen ob aſſiduum, neceſſariumque confluxum excrementorum, ſunt in præcipiti periculo malignæ putreſcentiæ. Siccantur ergo intenſioribus quam pro natura partis & præſenti morbo, timore imminentis: quia minoris periculi eſt, membrum ex parte perdere, aut in contrariam intemperiem habitualiter transferre, quam ſuperueniente gangrena, aut exedente vlcere, hominem mori. Talis itaque medi-

Partes pudendas ſiccamus valentius quã pro natura partis, timore imminentis, non autem indicatione temperiei partis contra Gal.

camentorum excessus non à n
rali partis temperie, vt Gale
detur innuere, sed à morbo,
probabiliter timetur indicatur
nuper de summe bilioso feb
tante diximus. Et sunt quidem
multa in arte eius modi: in qu
mala quædam permittimus g
vitandi maiora. Sensus quo
partis aut hebetudo multum
curationes euariare. Nam quæ
sensus sunt, facile irritantu
acribus, quæ hebetis, non
Hinc fit, vt ocularia medicam
esse debeant, quoad fieri p
mordacitatis expertia, & lota
tenuissimè trita, & vt leuiter e
debeant admoueri chirurgi
nus; ita etiam, & quæ nudis
uis admouentur: contra quæ
possint sine vllo malo esse caus
& admoueri duriùs. In situ p
considerantur hæc, quo in loco
sit pars, & quem positum ha
ad alias partes, seu ad vias, & q
interna, aut externa sit. Nam e
omnibus nascitur magna cura

c. 4. huius libr.

Indicationes à sensus acuitate.

Indicationes à situ partis.

nis differentia. Quia enim hepar ibi locatum eſt, ad eius morbos admouentur medicamenta hypochōdrio dextro, vt ad morbos lienis, ſiniſtro, ad morbos veſicæ, ſupra pubem, & interfemineo, ad œſophagum, inter ſcapulas. Eadem indicatione ad vētriculum vtimur eſu aut potu medicamentorum: ad inteſtina, infuſis per ſedem: ad vterum & veſicam, per pudendum: ad pulmonem & thoracem, linctu. Quia per gulam in ventriculum, per ſedem in inteſtina facile itur. In pulmonem & thoracem, non aliter quam lingendo, & leni quodam delapſu per aſperam arteriam. Ab eadem indicatione pendet rectitudo, quæ in miſſione ſanguinis ſeruatur: vt ſcilicet ob partes hypochondriis humiliores, ſecentur venæ in cruribus, ob ipſa hypochondria & partes ſuperiores in brachiis, & in his ob partes ſuperiores colo, humeraria, ob inferiores interna vocata, ob dextras dextra, ob ſiniſtras, ſiniſtra: ob

Rectitudo in mittendo ſanguine indicatione ſitus partis ſeruatur.

omnes æquè laborantes, aut nullam insigniter, vocata media, seu communis in vtralibet aut vtraque parte. Porro partem valde esse internam aut externam adeo curationem euariat, vt mutari faciat vires, & naturam medicamentorum. Galenus vbi affecta particula in penitioribus est, longeque abest à cute, cui admoueri medicamentum debeat, aut ab ore, per quod accipi, si calido medicamento sit opus, iubet vti tanto calidiori, quam pro morbi magnitudine, quantum virium exolui possit in via: si verò frigido, non simpliciter augeri vires medicamenti, sed quæri quod tenuium partium sit, ac admisceri aliquid quod penetret facile. Quia quod frigidum, si intenditur, ipsum sibi vias obturat, atque quo augetur plus, eo ad partes in alto positas pertinget minus, refrigerabit verò & obturabit summas, & ita quoque lædet plus, calidum detinens effluuium. Calor verò auctus penetrationem auget,

Indicationes à parte quatenus interna, vel externa est.

quapropter eo ſolum, quòd per viam depoſuerit, amiſſo, affectam partem attinget affectioni æqualis. Ergo, inquit, calidi medicamenti non ſit opus mutare ſubſtantiam, ſed augere vires; frigidi verò retento frigoris gradu mutare ſubſtantiam, in tenuiorem, aut tenuiorem admiſcere. Mihi vero videtur ſatius, hoc agi in vtriſque, calidis, inquam, & frigidis penetrantia miſceri, aut tenuem potiùs deligi ſubſtantiam, quam vires augeri. Quia hæ ſi augentur, periculum eſt, ne dum medicamentum in partem ægram mittitur, ſanæ, quæ in via ſunt, lædantur. Quòd faciliùs patientur à calidis, atque multo magis, ſi ſint etiam craſſa. Nam quæ craſſa ſimul & calida, cauſtica multo magis ſunt, quam æquè calida & tenuia. Qua cauſa colocynthidem præ alijs expurgãtibus in tenuem puluerem redigi volunt, quia ſcilicet nulla ratione melius eius vires refringuntur. Atque eadem quoque meritò mihi

Calidis, & frigidis penetrãtia ad miſcenda, aut tenuis potius deligenda ſubſtantia.

Pharmacopœorum cõ-

videtur damnari pharmacopœorum consuetudo, qui in catapotia & electuaria demittunt scammonij euidentia frusta, idque putant esse, terere crassius, cùm tamen differentiæ terendi intra pulueris formam intelligi debeant. Quæ enim citra illam, contundi aut confringi dicuntur veriùs. Siue igitur calida siue frigida admouentur, siue accipiuntur, vt in partem profundam penetrent, curandum est, vt quò mittuntur, qua desiderantur intensione, peruenire possint, adiecta potius penetrabilitate, quam auctis viribus. Quamquam has quoque licebit augere quantum sine periculo possint partes, quæ intersunt tolerare. Hac indicatione quæ pro ventre damus, crassarum partium esse volumus, vt austera & acerba, aut si per se tenuia sint, crassius triturata accipimus, vt expurgantia, & aromata, quia non adeo angusto cribro excernimus, quam sudatoria, & cordialia,

Consuetudo damnatur, qui euidentia frusta scāmonij demittunt in electaria & catapotia. Differentiæ terendi intra pulueris formam intelligi debent.

neque tamen adeo crassa probamus, vt non cribrentur, sintque pulueres, vt nuperrimè diximus. Quæ pro renibus, vtero & vesica, ad quæ angusta, longa, & anfractuosa via est, tenuium partium, & tenuissimè triturata, atque exactissimè cribrata volumus. Quòd si quæ crassarum partium eo mittere opus est, vt ad vlcera, quæ siccent & adstringant, & quæ sensum obtundant, admiscemus tenuia quæ deferant, etsi calida & aperientia sint, velut in trochiscis alchechengi, & alijs opiatis, estque cum sola triturationis differentia medicamenti opus mutat, adeo, vt sint quæ crassiusculæ triturata expurgant par aluum, & triturata tenuissimè mouent menstruas purgationes, & vrinam. Exemplo sunt catapotia ex hiera simpl. Galeni, adeo familiaria & rhabarbarum. Quæ vero ad dictas omnes partes, aut ad cerebri meningas aut medullam, aut articulum profundum, qualis in coxa est, exterius admo-

Sola triturationis differentia medicamenti opus mutat.

uentur cuti, siue calidis siue frigidis opus sit, tenuium partium esse debent, aut accipere in mixtione aliquid, quod deducat. Si vero cutaneas partes, siue contusas, siue intemperatas, siue exulceratas, curare volumus, crassa sunt commodiora, & efficaciora. Proinde ad contusam cutem vtimur myrtino, ventriculo autem aut hepati aut reni melinum potius imponimus, capiti rosaceum, quin & acetum miscemus deducendi causa. Proprietate etiam quadam sunt quæ à quibusdam partibus affectis expetuntur, & quædam quæ respuuntur. Velut oleum exasperatas alias omnes partes delinit, & dolentes mitigat: tamen irritat oculos, & asperat laryngem, quapropter ocularіis & arteriacis medicamentis interdictum est. Tepida aliis omnibus partibus grata, & anodyna sunt, ventriculo ingratissima, & noxia. Hepati etiam interdicit Galenus actu frigida, cum renibus & alijs partibus ardenti-

Indicationes à proprietate partis.

bus gelida admoueat. Ego quidem nimium & proteruum vsum frigidorum super hepate vito, quia id membrum etiam cùm ardet, labitur facile in contrarium lapsum, manetque non raro subiecto frigidum & ignitum, cinerum & carbonum more: tamen quibus naturale robur in ea parte constat, & intemperie calida flagrat hepar, vtiliter admouetur oxyrhodinum actu frigidum, vt infunditur in sinciput: aut etiam cataplasmata ex eo cum farina hordeacea, aut contusis herbis parata, virtute æque atque actu frigida. Atqui profecto hoc reperi peropportunum in ardentibus cum eius visceris phlogosi. Colores ad alias omnes partes, indifferens est, extremi sint, vt valde candidus & niger, an mediocres, vt cęruleus & viridis, ad oculorum verò affectiones plurimum refert: illis enim violenter dissipatur, aut premitur obtutus, his delectatur, & reficitur. Ab hac indicatione fluit vsus om-

Hepati aliquãdo admouetur oxyrhodinum actu frigidum, & alia medicamenta.

nium medicamentorum, quæ ab antiquissimo illo seculo medici omnes vsurpant, has aut illas partes proprietate quadam roborare, aut ab his aut illis partibus expurgare. Vnde apud auctores omnes, tam Græcos, quàm Arabes, & Latinos veteres, ac recentes, catalogi capitalium, cordialium, hepaticorum, splenicorum, & similium. Quibus quidem omnibus ego præfero, quæ manifestis qualitatibus operantur, non tamen hæc omnino negligo Quia cum certo sciam, nihil sine causa fieri, non dubito hæc ipsa quorum me vires latét, re vera habere idoneas. Hisque rectè accommodari illa Hippocratis verba, multa quidem sunt nobis spontanea, naturæ vero non spontanea. Vt igitur Empirici est, rem totam his proprietatibus committere, ita temerarij, in tanto omnium medicorum consensu, eas omnino reiicere, ac non potius, quoad fieri possit, vtrasque coniungere.

Præferenda medicamenta, quæ qualitate manifesta operātur, sed non negligenda quæ proprietate.

Rubrorum

Ruber etiam color laborantibus ophthal-

ophthalmia noxius eſt, quia ob ſympathiam accurrit ad oculos cũ multo ſpiritu ſanguis. Qui motus ſanguinis adeo in quibuſdam hominibus euidens eſt, vt non oculi ſolum, ſed ob ipſos facies etiam rubore ſuffundatur, atque nonnihil etiam in partes alias redundet, qua cauſa conſpectus rubrorum ſpuentibus ſanguinem, & eryſipelate laborantibus noxius eſt, vtilis verò quibus ad cutem volumus ſanguinem reuocari, vt exanthematis laborantibus. Conſtat verò horum omnium cauſam ad proprietatem oculi referri, & inde eſſe horum indicationem. Partis enim indicatio non ſolum mutat intentiones curantis medici, ſed materiam etiam tum ſimplicem, tum compoſitam, & componendi modum, quod Gale. toto opere de cõpoſitione medicamentorum ſecundum locos perſecutus eſt. Magnitudo & figura partis ad auxiliorum ſpeciem nihil faciunt, ad magnitudinem & figuram admouen-

Conſpectus quibus noxius, & quibus vtilis ex oculorum proprietate.

Magnitudinis, & figuræ partis indicationes.

dorum non nihil. Nam has ob causas admouentur ventriculo scutiformia, hepati rotunda, lieni luniformia: maioraque pro toto ventre, quam pro gracilibus solum intestinis, aut vesica, aut vtero. His capitibus continentur omnes faciendorum indicationes.

CAPVT VI.

EX dictis constat vnicæ indicationis nullam curationem esse. Quia rei præter naturam, & natulis indicationes, necessario complicantur, præter res externas, quæ necessario etiam accedunt. Quantumuis enim morbus sine causa sit, vt hectica febris, & diariarum quędam, & vlcera simplicia, & sine symptomatis, quorum gratia mutari quidpiam in curatione debeat, tamen totius hominis morbus est, aut partis eius, necesseque est eius curationem ab hominis natura, aut partis temperie, aut compositione recipere differentiam. Sunt tamen morbi in quorum curatione vnica rei præter naturam est indicatio,

Qui morbi dicantur à

hæc verò est ipsius morbi: qui quidem dicuntur à medicis curari prima intentione. Et meritò quidem, quia intentio tollendi ipsius morbi, & contrariam illi affectionem inferendi, omnium prima est, cùm sit ipse curationum finis, morbi sublatio, finis verò semper sit primus in intentione, adeo vt hæc intentio vulgaribus, æquè ac medicis nota sit. Febrem enim extingui, dissita vulneris labia agglutinari, luxatum articulum reponi, conuulsum neruum laxari, resolutum firmari æquè vult idiota & artifex, hic autem non id vult simpliciter, sed mediorum peritus, habet alias intentiones, inuentione quidem posteriores, executione verò priores, velut sublationem causæ, aut rei prohibentis, vt diximus cum de indicationibus rerum pręter naturam complicatis dissereremus. Qui verò morbi ipsi soli indicant, prima intentione curantur. In hoc genere sunt vlcera simplicia, & diariæ, quarum causæ reces-

medicis curari prima intentione.

ſerunt, & hecticæ, quæ cum nulla alia febre complicatæ ſunt. In his enim omnibus ſola obiectio contrarij ipſi morbo ſecura & elegans curatio eſt: Neque aliud quidpiam præterea curandum, niſi fortè præcauere, ne dum hæc aguntur, in aliud morbi genus tranſeatur quod non aliter melius, quam vitatis erroribus, & rectè inſtituto victu, prouidetur. Quod non intelligentes plerique Chirurgorum, atque adeo & Medicorum, plus ſatis in curationibus negotioſi, & plus quam opus ſit olei & operæ impendentes, morbos ex ſimplicibus non ſimplices, & ex breuioribus longiores faciunt. Vlcera ſimplicia ſunt, in quibus nihil aliud eſt quam continui ſolutio, neque inquam eſt contuſio, neque deperditio partis, neque pus aut ſordes, neque labiorum inflammatio, aut alius tumor, neque ſubiectæ partis intemperies, neque vrgens ſymptoma, vt fluxus ſanguinis, dolor vehemens,

Vlcera ſimplicia quæ ſint & quomodo curentur.

aut conuulsio. Tale verò vlcus, non carni solum, sed membranis etiam, & tendinibus, & ossibus potest accidere: quodcumque enim horum, & eorum multa simul possunt simpliciter diuidi. Constat verò talia vlcera non posse esse inueterata, nam nisi sordes accederet, aut intemperies, aut deperditio partis, aut cum hac nuditas, omnia per se vlcera sanescerent, antequam veterascerent. Sunt itaque omnia quæ simplicia recentia, quia diuturnitas ex impedimento aliquo nascitur. In his tantum curandum est, ne quid aliunde accedat mali, & vt vniantur quæ secta sunt. Cùm ergo vlcus est in carne recentissimum, sinendus est sanguis fluere satis, quia ita minus tentabitur inflammatione pars, & hac eadem causa cibandus homo tenuissimè, & potandus aqua, ac si plenus esse sentiatur vacuandus, secta vena. Ipsa verò quæ dissecta sunt, vnienda, siquidem vinculis & fascijs solis adduci satis possint, his

ſolis, quam maximè fieri poſſit firmis & indolentibus. Sin autem non, ſuperpoſito aliquo agglutinantium, quorum optimum eſt oui albumen, quia etiam arcet inflammationem. Si verò altum vlcus eſt, vt per hæc adduci non poſſit, ſutura aut infibulatione erit opus, in quibus id curandum etiam eſt, vt firmiter & cum quam minimo agantur dolore. Difficile autem eſt cùm hæc aguntur, in ſua perſeueret vlcus ſimplicitate, neque certè fit, niſi in optimis quibuſdam temperamentis. Dum autem vlcera compoſita nondum ſunt, vnione ſolum curanda, neque procuranda ſuppuratio, vt à vulgaribus indiſtinctè in omnibus agitur, neque opus eſt vllis ſarcoticis cùm caro nulla deſideretur, neque certè cicatricem inducentibus, cùm neque cutis perierit, & nulla ratione minus vlceris veſtigium manet, quàm nihil præter agglutinationem nobis moliētibus. Nam & in ipſis oſſium grandium fracturis vt brachij aut

Vlcera ſimpliciavnione ſola curāda; neque in his procurāda ſuppuratio, vt vulgò fit.

cruris, ossium partibus ad sese re- ctè positis, & emplastro aliquo ad- stringente, ac ferulis & ligaturis rectè accommodatis, & parte in quiete contenta, & bona figura collocata (est autem maximè ido- nea, quæ & indolens) curatio per- ficitur, victu solùm instituto, ini- tio, metu fluxionis, tenui & aqua, post septem iam dies cum calli procedit generatio, pleniori victu & vino temperato. Necesse est enim gigni porum pro glutine, quia ipsa per se vniri ossa, nisi for- tè in pusillis non possunt: sunt ta- men nihilominus illæ fracturæ simplices, quia partibus quæ præe- rant nulla deest, & curationem hanc ego primæ intentionis appel- lo, quia si quid præter agglutina- tionem agitur, aut gignitur, per accidens est, & non ex intentione curantis. Itaque hæc omnia curan- tur intentione prima, atque adeo consuta intestina, & aliæ quæcun- que partes, si nulla inflammatio, aut corruptio superuenit, quod

Ossium fra- cturæ quo- modo cu- rentur.

etsi difficile esse diximus, aliquando etiam euenit, præcipuè in temperaturis firmioribus. Velut & luxationes, quæ cùm recentes sunt, sola repositione quæ manuum opera agitur curantur, nulla præterea re indigentes, nisi, quæ inflammatio aut fluxio superuenit, sæpe autem non superuenit, in bene temperatis, neque plenis, neque cacochymis. In inueteratis verò iam luxationibus, cum humor aliquis in parte conclusus est, aut ligamenta ossium concretionem aliquam, aut durum tumorem contraxerunt, non habet locum curatio primæ intentionis, quia ne tractari potest pars, nedum reponi, antequam illa impedimenta sublata sint. Febrium etiam hecticarum siue per se & à principio incœperunt, vt quibusdam solent ex longa & magna tristitia, aut ex labore nimio, siue ex alia febre putrida relicta sit, modo nihil illius iam supersit, curatio per primam intentionem agitur, refrigerando enim

Luxationes quomodo curentur.

Febres hecticæ quomodo curentur.

& humectando solum, interius & exterius, substantificè, & qualitatiuè (quid enim prohibet ita loqui, cùm nihil doctrinæ officiat?) lacte, aut ptisana: balneis, aut inunctionibus ex earum genere, quas vocant resumptiuas, quia humectando, & laxando partes, faciunt eas alimento repleri. Si verò quid putridæ febris complicatum est, difficilior iam est curatio, quia putredo dictis obstàt, & composita curatione est opus, quia compositæ sunt iam indicationes. Obstat sanè putredo dictis hecticæ remedijs, non tamen æquè omnibus, neque quouis tempore eodem modo. Magis enim obstat lacti quam ptisanæ, & balneis multò magis dum adhuc cruditas est: alioqui bene coctis succis in multis putridarum illis vtimur. Igitur in hecticæ & putridæ complicatione, ptisana potius vtemur, quam lacte: balneis vero aquæ dulcis (nam aliorum in his perniciosus vsus est) si ex coctis putrida pendeat, vtilis.

Hectica febris putridæ complicata quomodo curetur.

cet, maximè si acres, visti & fuliginosi sint, alioqui abstinendum, vtendumque inunctionibus concoquentibus, quæ cum moderato calore humectent, vt amygdalino dulci, aut ex illo aut chamæmelino parato hydrelæo. Lactis quoque magna differentia est, nam asinino minus obstat putredo quàm caprino, maximè autem ouino, alui verò profluuium, obstat maximè asinino. Ita sunt quædã ad quædam incommodiora quàm alia. Deligendumque semper, si non quod optimum, quod minus malum ad rem præsentem, & obseruanda alia omnia quæ de complicatis indicationibus dicta sunt. Nunc enim de curatione per primam intentionem dicere cœpimus. Ad quam etiam pertinent, febres ephemeræ, quarum causæ iam recesserunt: earum enim nulla curatio est, præter solam attemperationem. Si verò causæ præsentes sunt, vt satietas, aut cutis obstructio, aut bubo, composita iam curatio est, quia

Febres ephemeræ, quarũ causæ iam recesserunt.

causæ potius ſublationi ſtudetur, quam ipſius per ſe febris. Quamquam ne id quidem ſtudium tam adhibetur ob ipſam febrem, quæ per ſe eſſet intra diem, aut cum longiſſimè intra tres dies ceſſatura, quam ne tranſeat in aliud genus. Ergo in febre ex ſatietate ea eſt tota medici cura, vt ſoluatur ſatietas, antequam corrupti cibi, per hepar in corpus diſtributi febri putridæ initium dent. Quod nulla ratione præcauetur meliùs quam continendo in inedia hominem diem & noctem: interimque laceſſendo primum ventriculum vomitorijs leuibus, vt aqua calida, aut hydrelæo, & aluum clyſteribus, deinde in diem ſequentem ventriculum fouere abſinthite aut nardino, & paulatim ad cibos reducere. In febre verò ex cutis obſtructione, ſtudendum eſt huius laxationi. Quapropter tales febres tranſigendæ ſunt in loco frigido, homine verò bene tecto pannis, tenuiter hic etiam cibandus eſt,

quomodo curentur, & cum cauſæ ſunt præſentes.

Ephimeræ ex ſatietate curatio.

Ephemeræ ex cutis obſtructione curatio.

atque si hominem plenum esse cõtingat, mittendus mox sanguis est, ne prohibito effluuio putrescat, & in inclinatione procurandus sudor, constat verò hæc longè iam abesse à prima intentione, & ad indicationes cõpositas pertinere, de quibus iam antea dictum est.

Ephemeræ ex ira, aut exercitatione nimia, aut ex sole curatio.

Si verò ex ira aut exercitatione nimia, aut longa mora in Sole quis febricitat, refrigerando solum & humectando, & curatur diaria, & febris alterius generis præcauetur. Talibus enim cibi humectantes, & potus largior conuenit, & in inclinatione balneum. Hac eadem ratione possit morborum omnium curationes ad suos scopos & indicationes referre: mihi enim generatim videntur iam dicta omnia, & in exemplis satis multa.

CAPVT VII.

Dictorum epilogus.

Lib. de flatibus.

DIctum itaque est, curationem totam in quarundam rerum conseruatione & quorundam ablatione consistere. Quò fortasse respiciens Hippocrates dixit, medi-

cinam esse adiectionem & detractionem Seruanda quidem omnia quæ secundum naturam, auferenda quæ præter naturam, eorum vero quæ non naturalia tantum vocantur, indifferens seu ambiguum esse genus: quia euenit vnumquodque eorum, nunc bonum, nunc malum esse ægrotanti: neutrum cùm sit per se, ac semper. Esse itaque duos præcipuos scopos, robur facultatis & morbum, ab his indicari præcipuè omnium circa ægrotantem agendorum naturam, & magnitudinem, alt.ro petente, & altero permittente: reliqua vero omnia quæ Medicus considerare debet de quocumque remedio cõsultetur, indicationem habere petentem aut prohibentem: cõsiderari vero debere quãplurima; nam & naturam, seu temperiem naturalem hominis cuiusque, & omnium in eo partium principum, aut etiam non principum, si tamen affectæ sint & ætatem, & consuetudinem, seu mores & partis affectæ, præter tem-

periem, etiam actionem, dignitatem, situm, magnitudinem, figuram, sensum, & proprietatem: externa etiam omnia, à quibus homo necessario afficitur, vt tempus anni & regionem, & constitutionem præsentem, seu morbos qui tunc grassantur. Nam & in talibus quædam aguntur à medicis libenter, vt vtilia, quædam vitantur, vt periculosa. Cùm tam multa sint, quæ in curatione indicationem habent, & nihil eorum contemni omnino debeat, si modo curatio exacta futura sit, quin vel minimum eorum aliquid curationi adijciat, aut detrahat, curatioque exacta, omnium indicationũ, maiorum & minorum, similium & contrariarum concursione exurgat, constat, primùm, nullum medicorum, ne si Æsculapius huc redeat, posse exactè, & adamussim curationem perfectam instituere. Quia tam multarum rerum, necesse est alicuius ignorari naturam, aut intensionem, magnitudinéve.

Nullus medicorum potest omnino exa-

Nullo autem horum ignorato ſupputatio auxiliorum talium & tantorum agi poteſt. Porrò, ſi non iam homo, ſed angelus quiſpiam curandorum morborum curam gereret, qui, vt naturalium omnium gnarus, exactè mederetur, is certe nunquam, neque per annorum myriadas bis eidem medicamento manum admoueret, nulla, neque ſpeciei, neque intenſionis, neque modi, neque occaſionis vtendi, mutatione facta. Variarent enim curationes, vt ipſi ægrotantium ſtatus, hi verò non hominis vniuerſim, ſed ſingulorum. Singularium verò conditiones omnes, nunquam in diuerſis eædem ſunt. Quam igitur deficiant ab exactis noſtræ curationes, id maximè indicat, quod ad eadem ferè ſemper deuoluimur, habentes medicamenta innumerato, atque ex commentario omnia diſponentes Id quod tanto quiſque magis facit, quanto methodi eſt minus gnarus. Nam qui hanc tenent,

ctam curationem inſtituere.

Angelus quomodo morbos curaret.

magis operantur pro re præsenti, scientes singularia, neque in commentariis inueniri, neque in scholis doceri posse. Igitur qui nihil ignoraret, eorum quæ circa ægrotantem sunt, & methodum curandi perfectè calleret, & materia abundaret, hic haud dubiè præstaret, quantum si ipsa per se medicina operaretur. Materiam quidem ipsa terrarum natura suppeditat, & vbi quid deest pro re præsenti, methodus componendi, ex quibuscumque supplere potest. Quàm proinde callere debet qui medēdi arte rectè sit vsurus. Nam ad artificem quemcumque spectat propriæ materiæ cognitio & præparatio. Velut ad nauis ædificatorem ligna deligere, serrare, ac dolare. Hæc autem methodus, etsi cum ea, quam pertractamus, est valde coniuncta, disci debet seorsum, ante hanc: traditaque est à plerisque veterum, & recentiorum multis & à me alibi. Ignorare verò aliquid eorum quæ ad curationem

Singularia in scholis doceri non possunt.

Ante hanc medendi methodum discenda seorsum methodus cōponendi medicamenta.

Lib. 9. controu. cap. 9.

perfecte obeundam spectant, omnino videtur necessarium, etsi eo qui curatur tota vita sit Medicus vsus familiarissimè, nedum si ad incognitum ante hominem, ita vt fit, sit accersitus. Optimum igitur esset, si quidem fieri posset, vt medicus naturam ægroti, & omnium in eo partium, atque morbi essentiam, & causas omnes agnosceret, & circumstantia omnia circumspiceret. Quoniam autem id non fert humana conditio, opus etiam est meditari, quibus cautionibus vti possimus cum quid ignoratur, quò, si non optimè, tamen non omnino pessimè curetur ęgrotus. Atque primum omnium ponatur ignorari ipsum morbum, quia id videtur maximè antiquos à curatione deterruisse, dicente Hippocr. curari non posse morbos nisi cognoscantur. Auicenna etiam, cuius hæc sunt verba. Et scias, quod non est tibi possibile curare febrem nisi cognoueris eam. Mihi autem videtur, multorum affe-

Humana conditio non fert non ignorari aliquid eorum quæ ad curationem perfectam spectant, & ob id quibus cautionibus sit vtendum

4. de rat. vict.

Multorum

affectuum difficilis cognitio.

ctuum esse adeo difficilem cognitionem, vt si nulla ratio inueniatur inchoandæ curationis ante cognitionem certam, sit optima occasio plerumque necessario peritura, cum præcipuè ea adeo præceps sit. Multo ergo melius agetur cum ægrotantibus, si nondum cognitis morbis vtcumque curentur, quàm si vsque dum cogniti sint sine omni medela distituantur. Rationem ergo dictam oportet inuestigemus, ea verò non aliunde melius inueniri potest, quam ex causa, qua multi morbi difficile agnoscuntur, nulla autem alia est, quam quod difficile dignoscũtur ab alijs: quare autem difficile dignoscantur, nulla alia causa est, quàm similitudo, tanto enim res omnes habent faciliorem dignotionem, quanto plus differunt. Nullus enim dubitet, neque perquirat, an is qui sese offert morbus, sit podagra, an phrenitis: quia nihil ferè his est commune præter rationem morbi. Tamen dubitauit, immo ignorauit

Multi morbi non omnino cogniti curantur.

Exemplo nephritidis & colicæ & aliorum.

Lib. 2. de locis affectis, cap. 5.

ipſe Galenus, non in alio, ſed in ſemetipſo, eſſet nephritis, an dolor colicus. Aliquando etiam latere poteſt, ſit vera pleuritis an dolor lateris ſpurius. Nam & hanc difficultatem iuſſit Hippocrates tentando ſuperare. Nam neque ille, neque hic, in hæſitatione nihil egit, ſed ille clyſtere, hic fomentis vſus eſt. Curabat itaque vterque morbum, quem non agnoſcebat. Neque mirum. Nam, vt dictum eſt, ſemper verſatur dubitatio inter morbos ſimiles. Tales verò non habent diſſimilem curationem. Nam contraria ſimilibus ſimilia ſint, neceſſe eſt: atque adeo eadem omnino, poſſunt eſſe contraria diuerſis, non quà diuerſa ſunt, ſed ſecundum id, quod habent commune. Verbi gratia, pleuritis & peripneumonia diuerſi ſunt morbi, habent tamen communia, eſſe inflammationes internas, & magnos morbos, ob vtrumque autem horum mitti debet ſanguis. Stultus ergo ſit, qui dubitans, ſit

Libr. 2. acutorum principio.

Dubitatio ſemper inter morbos ſimiles.

Similes morbi non habent diſſimilem curationem.

Eadem omnino quomodo contraria ſint diuerſis.

ne homo pleuriticus an peripneumonicus, non iubeat mox mitti sanguinem, perseueretque mittendo si vires ferant vsque dum sentiat fluxionem cessare, in quamcumque dictarum partium fiat. Nimirum id auxilium indicatum est illi non ab eo, quod ignorat, sed ab eo, quod agnoscit. Non enim mittitur, quia membrana lateris affecta est, aut quia pulmo: sed quia affectio est magna, & in inflammatione interna habet essentiam. Tota igitur methodus curandi, cùm quid ignoratur, eorum quæ videntur scitu necessaria, est, sequi indicationes eorum quæ sciuntur, ob id autem quod ignoratur nihil agere, vsquedum dissidentibus magis signis, illud quoque incipiat apparere. Ita enim est natura comparatum (quod maximum humanæ debilitatis solatium est) vt cum diuersa curatione incipit esse opus, incipiant indicia dissidere. Nam dum nondum apparet, ad renem, an ad colum per-

Sequendæ indicationes eorum, quæ sciũtur in curando morbo non exactè cognito.

tineat affectio, nihil obest dubitatio. Nam eadem sunt in initio vtriusque mali remedia. Puta, clysteres, vomitiones, fomenta, & tenuis victus. Cum vero iam opus est, ad diuretica diuertere in nephritico, & in colico ad vacuantia vitream pituitam, & theriacæ, similisve medicamenti vsum, iam ipsa mutatio vrinæ, quæ ex tenui incipit fieri crassa, turbida, & sabulosa, indicat nephritim: deiectio bubulæ similis, quæ citra vrinæ mutationem apparet, indicat coli affectionem, aut vtraque simul procedentia, indicant affectionem vtramque. Complicantur enim revera sæpissime hæc duo mala, & à quocumque incipiatur, solet in alterum finiri. Illa igitur priora remedia aguntur ante exactam dignotionem illorum morborum, quia non indicantur ab eo quod cuipiam eorum proprium sit, sed ab ijs quæ vtrique communia. Nimirum vterque affert ventriculum in compassionem, ob quam vomitu

Examinantur remedia com-

munia nephritidis & colicæ : an morbo nõdum exactè cognito alicui horum noceant.

vtimur, & supprimit ventrem, cuius gratia vtimur clysteribus. Vterque etiam affert dolorem ingentem, quem volumus fomentis mitigare, aut etiam cucurbitulis. Nihil autem horum quæ aguntur ob communia pathemata, potest obesse ei quod est proprium Nam siue causa incumbat in renem, siue in colum, rectè reuellitur vomitu, & deriuatur clystere, & discutitur fomentis, laxatur, mitigaturque pars. Læderent sanè diuretica si esset morbus colicus, quia deriuarent materiam in vias angustiores, proinde ab illis quidem abstinemus vsque dum res apertè se indicat. Neque ea cũctatio quidpiam obest, quia etsi nephritis esset à principio reuelata, abstineremus à diureticis, donec totum corpus, aut saltem aluus à communibus excrementis vacuaretur. Ita quoque cum dolor obsidet latera, neque adhuc febris cum tussi fatigat, dubij quo sit res euasura, an in veram pleuritidem, an dolorem ex flatu,

Examinantur remedia communia veræ pleuritidis, doloris ex

aut crudis ſuccis, vtimur fomentis anodynis, quæ petútur ab eo quod apparet, & vtrique affectui commune eſt, puta à dolore, abſtinemus vero à miſſione ſanguinis, quæ à vera pleuritide expeteretur vſque dum creſcens ea ſe indicet. Atque neque hic cunctatio quidquam obeſt. Nam ne ſi ſciremus verè initium pleuritidis veræ eſſe, alienum eſſet tentare, dum tam exigua eſt, an ſolis fomentis, poſſit diſcuti, atque ita quidem fecit Hippocrates, tentans fomentis non tantum dignoſcere, ſed etiam curare, ſi aut ex ſolo flatu eſſet, aut etſi ex inflammatione, adeo vero exigua, vt maiori remedio non indigeret. Magna enim remedia à nullis morbis expetuntur niſi adiuncta magnitudine. En igitur alia regula agendæ curationis, cum latet eſſentia morbi. Animaduertere ea quæ manifeſta ſunt, conſiderareque quot & quibus morbis ea poſſint eſſe communia (cónſtat vero medicum, etſi præſentem non

flatu, aut crudis ſuccis, & cum res eſt in dubio, an horum alicui noceât.

2. lib. acut. 1.

Secunda regula agendæ curationis cũ latet eſſentia morbi.

agnoſcat, differentiarum morborum debere eſſe peritum) mox meditari, quæ eſſent cuique illorum propria, quæque indicarentur à proprijs illis, ſi eſſent conſpicua, & quæ indicentur à communibus his, quæ apparent. Agere ergo hæc, & illa tantiſper omittere donec morbi ſpecies innoteſcat. Fieri enim non poteſt, quin res quæcumque creſcendo, notior fiat. Velut ſcilicet, herbulæ, quæ mox ac terra incipiunt emergere, adeo exiguam habēt differentiam, vt peritis etiam herbarijs videantur eſſe eadem, vt creſcunt autem, ita & diſſident, vt cum iam caules, ramos, & ſemen protulerunt, nulli peritorum non conſtet, quæ ſit earum quæuis, ſed neque imperitorum vllum lateat eſſe diuerſas. Perinde accidit in morbis. Quapropter non adeo oportet terreri vulgares, cùm vident medicos de morbi eſſentia diſſentire, neque putare de ægroto iam eſſe actum. Sæpe enim fit, vt ſine vllo eius

malo,

malo, de morbo dubitetur. Nam iuxta superiores methodos (quarum, ad ea quæ modo dicuntur oportet meminisse) ea quæ ducuntur à communibus priora esse debent iis, quæ à propriis, & vltima omnium indicationum in exequutione est, quæ præstatur ab ipsa morbi essentia. Sed hæc rursum illustremus. Indicatum est in aliis tractationibus, neque ab eisdem, neque eodem modo cognosci morbi essentiam, magnitudinem, & acutiem: Sed essentiam, signis propriis, quæ vocant pathognomonica: magnitudinem, magnitudine horum, acutiem, crebritate paroxysmorum, & cito aduentu laborum. Ab acutie non potest abesse magnitudo, quia acuties coniungit magnitudinem cum celeri periculo. Fieri igitur potest, vt agnoscentes ægrotum teneri febre magna, speciem eius vltimam ignoremus, videaturque alij hæmitritæus, exempli gratia, alij tertiana duplex ex continua-

Sine vllo ægrotantis malo sæpe de morbi essentia dubitant medici.

Quæ indicantur à communibus priora sunt iis, quæ à propriis.

Morbi essentia, magnitudo & acuties neque ab eisdem neque eodem modo cognoscitur.

rum genere. Iam verò virt
aliunde cognosci, quam n
speciem, ac proinde hac inc
ta, cognosci posse, non est dul
Cum virtus non definiatur
tione ad morbum, sed cogn
tur ex firmitudine actionum.
igitur constare possit, morbu
se magnum, & virtutem con
etsi speciem & propriam for
morbi non agnoscat, iubebi
dicus sanguinem mitti, si illã
rit adesse. Certum enim e
morbo magno, quicumque
deesse non posse, quod id aux
postulet, nisi vires desint. Iam
si dolorum & anxietatum c
reditus, & celeriter incresc
molestiæ indicant acutiem,
stat extenuandum esse victum
que tanto plus, quanto id fie
gis, dicente Hippocrate, vbi
bus peracutus est, statim extr
habet labores, & statim tenui
victu agendum est, vbi vero
sed pleniori vti licet victu,
concedendum plus, quanto

Constare potest morbum esse acutum, & magnum, & virtutem constare, morbi specie non cognita.

1. aph 7.

bus extremis est moclior. Itaque ex constitutione accipitur extenuandi victus indicatio, vt & tardandæ ac properandæ (vt antea dictum est) curationis. Constitutio verò potest agnosci ignorata febris specie, quia multis morbis potest esse eadem constitutio. Iubebit igitur tunc temporis medicus extenuari victum, & mitti sanguinem, idque cito agi, ne remedium præueniant pericula. Quod si interim dolore aliquo prosternitur, aut dormire non potest ægrotus, quis dubitet anodynis occurrere, & somnum inducentibus? iam verò ventrem clystere molire, si dura sit? in partes humiles reuocare, fricando, si raptus in caput sunt vllæ notæ, quid prohibet, quæcumque tandem febris species sit? nimirum hæc omnia petuntur ab iis quæ apparent, & omnibus morbis, quorum potest suspicio esse, sunt communia, & nihil eorum, quæ ita agentur, ad quidpiam eorum quæ latent, potest esse no-

Ex morb constitutione sumitur indicatio tardandæ aut properandæ curationis.

Constitutio morbi agnoscitur ignorata febris specie.

Medici docti sæpe de morbo dissentientes de remediis consentiũt.

ciuum. Merito ergo euenit non raro, vt medici docti, de morbo dissentientes, de remediis consentiant. Quod vero de ignorato morbo diximus, hoc idem de ignorata causa, aut affecta parte intelligendum est, ac de re alia quacumque, de qua dubitetur, aliis cognitis. Omnia enim ignorari impossibile est, cùm quamplurima sint sensui euidentia. Proponatur quis, qui sine sensu cadat, & cum totius corporis & artuum concussione, & spuma circa os orta, excitetur. Haud dubiè epilepsia cognoscetur laborare: non tamen mox constabit, ex pituita, an ex melancholico succo pendeat, sit intra ipsum cerebrum pars mittens, & recipiens, an veniat à ventriculo, an ab vtero, an vlla alia parte. Hæc omnia perquirenda sedulo sunt, sed dum non satis liquent, nihil prohibet communium & euidentium sequi indicationes. Commune enim cùm sit omni epilepsiæ, siue ex pituita, siue ex melancholia, siue hinc, siue

Quod de ignorato morbo dicitur, hoc idem est de ignorata causa, & parte affecta, & re alia quacumque.

Pulchra exercitatio in curatione epilepsiæ cum de causa, & loco primo patiente dubitatur.

illinc naſcatur, cerebri ventriculos fluxionem recipere, & obſtrui, & corpus à caſu periclitari, & concuſſione lædi: Commune etiam eſt omni epilepſiæ cauſæ, ſiue ad crudorum, ſiue ad nigrorum vergat naturam, eſſe craſſæ. Igitur extenuantibus vti, victu & medicamentis, & reuellere à cerebro, fricando artus & in ipſo paroxyſmo, excitandi citiùs cauſa, ligare, & vellicare, nihil prohibet: neque ſane, ſi multitudinis notæ in corpore ſint, mittere ſanguinem: neque, ſi diutius duret dubitatio, vti medicamento expurgante. Sit autem medicamētum commune omnibus craſſis velut mixtū ex phlegmagogo & melancholagogo. Fere enim ſemper vtrorumque in talibus eſt redundantia, atque tunc maximè illud eſt veriſimile, cùm neutrorum ſpecies ſatis apparet. Nam quæ impermiſta ſunt & ſincera, conſpicua etiam ſunt. Haud dubie igitur agēda ſunt multa ante omnium integram cognitionem.

Quæ impermiſta ſunt & ſincera conſpicua.

Id verò manifestum est, siquidem à iuuantibus & nocétibus frequens est argumentum ad cognitionem eorum de quibus dubitatur. Si enim omnem curationem antecederet cognitio perfecta, nullatenus posset morbus, neque aliud quidpiam ad ipsum pertinens, curatione argui. Tentamus verò non raro, medicorum omnium consilio, atque aliquando totam curationem transferimus in cõtrarium, nunc calida, nunc frigida adhibentes, vt videamus quibus maxime cedat affectio, & morbi speciem & causam, denique id de quo dubitatur, indicet ipsa curatio. Non tamen id omnino temere, & incautè facere debemus, sed meminisse illius Hippocraticæ sententiæ. In hoc te exerceto circa morbos, vt prosis, aut non noceas. Id cõsequeris, si cum in re dubia aliquid tentando facis, id tamen non adeo vehemẽs sit, vt cùm te coniectura fefellerit, ægrotus plurimũ lædatur, fueritque tentatio periculosa, sed

Morbus curatione cognoscitur à iuuantibus & nocentibus.

talis, vt liceat, sine damno gradum reuocare. Scio non defuturos, quibus videar, cũ rationali viæ insistere cœperim, nunc ad veterum Methodicorum dogma, atque ad empiriam diuertisse. Methodici enim qui ex Thessalo fluxerunt per communitates procedentes, essentiæ morbi & occultorum omnium curam deponebant. Empiricorũ verò est, ab ipsis experimentis accipere argumenta. Ego quidem nihil minus volo, quam occultorum curam deponi. Immo vero dixi, ac indicaui, exactam curationem esse nullam posse, nisi omnia quæ habent indicationem perspecta, ac cognita sint. Sed quia perspecta omnino esse non possunt, methodum inueni, & eam quidem ab ipsa ratione profectam, qua possimus vbi quid latet, non omnino hærere, sed pro hominis salute non pauca agere. Neque verò negari potest, alteram medicinæ partem experientiam esse, neque eius difficultates, methodo indigere. Vtinam

Methodicorum & Empiricorum libros aliquos vsui nobis futuros si non cōcidissent vbi aliquādo ratio deficit.

non omnes Methodicorum & Empiricorum libri concidissent. Non dubito quin aliquando ab illis plurimum iuuaremur, vbi aliquando ratio deficit. Erunt etiam qui dicāt hanc methodum non esse necessariam, nisi in doctis, quibus ignorandum aliquid sit, se vero nullam eorum, quæ ad artem pertinent ferre velle ignorātiam. Ne ego quidem pati vellem, agnosco verò humanam conditionem, & consulo meæ ruditati, quam tamen non inde agnosco, quod meam confiteor ignorantiam. Nam nouum non est pusilla ingenia nullam ignorantiæ notam posse sustinere: neque nullis magis videri omnia conspicua, quam ignorantissimis. Mihi sanè is videtur prudentissimus, qui inter stultam insolentiam Dogmaticorū, & stupidam Pyrrhoniorum hæsitationem incedit medius. Dicere igitur ex re fuit quomodo nos debeamus gerere, si quando omnia circa ægrotantem conspicua sunt, & cum quædam illorum latent.

Celsus lib. 8. c. 4.

METHODI MEDENDI FRANCISCI VALLESII COVARRVBIANI,

LIBER QVARTVS.

CAPVT PRIMVM.

E indicationibus remediorum tribus libris superioribus dictum est. Sola supersunt quæ spectant ad occasiones, in quibus maxima curationis pars est sita. Tametsi enim dictum est vtendum contrariis auxiliis, non ita accipiendum, quasi nunquam cessandum ab admotione eorum sit, vt faciunt vulgares Medici, qui cùm nouam non faciunt syngrapham, De remediorum occasione.

erubeſcunt, cùm tamen, vt mihi videtur, maioris artis ſit, ceſſare cùm expedit, quam facere etiam opportuna. Quia arbitror, maioris periculi eſt, cùm ceſſandum eſt, facere, quam cum faciendum ceſſare. Hoc n. modo naturæ committitur, illo naturæ repugnatur, vt antea, de indicationibus quæ accipiuntur à morbi cõſtitutione diximus. Cum ergo ſint occaſiones quædam faciendi, quædã ceſſandi, quod Hippocrates his verbis dixit. In adhibiontione cõtraria adhibere & quieſcere, dicendum quæ ſint occaſiones curandi, & quæ abſtinendi à curationibus. In qua quæſtione eo libentius immorabor, quo magis video in vtramque partem medicos peccare, alios quidem nullum non ſemper mouentes lapidem, omniaque agentes perturbatè, aut etiam præpoſterè: alios, in ijs etiam quæ ſunt peropportuna, negligentes: partim prætextu methodi, partim nugaci naturæ commendatione, cum tamen neu-

Maioris eſt artis ceſſare cum expedit, quam facere etiã opportuna.

6. Epid. ſec. 2. 19.

Medicos carpit qui numquam à remediis ceſſant, & eos etiam qui nihil agunt.

trum ſit agendum nimis, neque inſtandum inquam, auxiliis continenter, neque deſerenda natura, cum aliquid opis afferre poteſt ars. Eſt autem hæc conſultatio duplex, prima pertinet ad opportunitatem ſuſcipiendæ curationis ſimpliciter, altera ad opportunitatem ſingulorum remediorum. Nam ſunt quidam morboſi apparatus, aut morbi quidem, ſed longi, pro quorum curatione licet tibi eligere, non horas & dies ſolum, ſed & menſes. Acuti enim, aut omnino breues, tunc curantur neceſſariò, cum incidunt. Ad alias curationes laudatur maximè ver, ſi ſucci craſſi ſint, incipiens, ſi tenues, deſinens (eſt autem ver quod inter æquinoctium & ortum Pleïadum intereſt) poſt hoc autumnus, pro tenuibus incipiens, pro craſſis, deſinens. Definitur autem totus autumnus ortu Arcturi, & occaſu Pleïadum. Vituperat verò Hippocrates quinquaginta dies circa caniculam, & viginti circa ſingula

Duplex opportunitas: prima ſuſcipiendæ curationis ſimpliciter, altera ſingulorum remediorum.

Acuti morbi, aut breues neceſſario curãtur cũ incidũt, pro longis, aut ver, aut autumnus laudaatur.

Libr. de medica. expurgantibus, &c.

deaere, aquis & locis.

solstitia & æquinoctia, decem ante, & totidem post, & ipsos ortus & occasus Pleïadum & Arcturi. Plerique vitant dies omnes coniunctionum & oppositionum Lunæ. Alij addunt superstitioni multos alios aspectus infelices. Quos omnes constat in his diebus non inituros curationes, & initarum facturos intermissionem. Mihi medicum magis, & prudens consilium esse videtur, cauere magnas & varias temporum intemperies, astrorum cura deposita. Neque sanè puto veteres illos Medicos astra nominasse, nisi vt mutationum temporum signa, caniculam, æstus fortis, Arcturum, & Pleïadas: & quatuor puncta Zodiaci, repentinarum mutationum. Ipsas ergo mutationes aeris, licet medico per se obseruare, easque solas putare esse suæ artis. Lunæ illos aspectus tunc solum caueo, cùm facere aut differre auxilia, nihil interest: hoc solum tribuens aliorum opinioni, quam alibi vocaui minimam indi-

Prudens medicus cauet magnas, & varias tempo rum intemperies, astro rum cura deposita.

Lib. 7. controuersiarum c. 18.
Quo tempore morbi

cationum. Atque de prima consultatione hactenus.

CAPVT II.

Altera, non iam ad tempora anni spectat, sed ad morbos qui necessario curantur, cùm incidunt, aut, vt melius dicam, ad ipsas quæ iam aguntur, curationes. Est ergo delectus temporum morbi, tum vniuersalium, tum particularium, & dierum etiam morbi, siue iudicatorij sint, siue secus, in quibus agendum, aut cessandum: vel agendum, hoc aut illud est: & horarum accommodatissimarum curationibus vniuersim, & singulis auxiliis. De temporibus quidem vniuersalibus morbi, rectè dictum est ab Hippocrate, morbis inchoantibus, si quid videtur mouendum moue, elapso verò principio, euntibusque morbis in vigorem, ac multo magis in ipso vigore, melius est quietem agere, in inclinatione autem rursus studendum est euacuationi eorum quæ supersunt: postremò attempera-

vniuersali, ſ aut particulari, quo die aut hora agendũ aliquid aut cessandum, & quid.

2. aph. 29.

Quid agendum in vniuersalibus morborum temporibus.

tioni, quia quæ relinquuntur in morbis recidiuas facere consueuerunt. Itaque magna ex parte curationes circa initia & fines agendæ sunt, cùm, scilicet, vitia sunt minora, & maiores vires. Id quod de euacuationibus, quæ maxima pars medicinalis operæ est, verissime dicitur. Nam tunc maximè opus est quiete, cum & concoctione, tunc verò maximè mouere licet, cùm aut aggressa concoctionem natura non est, vt in principio, aut iam perfecit, vt in inclinatione. Accedit quod in initio, quia nondum sunt apprehensi, vacillant succi: in inclinatione ipsa natura ad expulsionem conuertit, quare meliùs euacuabuntur, natura pellente, aut alioqui agitati. Atque cùm sint duæ maximæ euacuationes, missio sanguinis & expurgatio: illa in principio locum habet multò magis, quam in vllo alio tempore, quia tollendæ multitudinis indicatio primum locum habet in morbis pendentibus ex ma-

2. aph. 12.

Missio sanguinis in morborum principiis maximè habet locum.

teria, atque quo citius agitur, eo melius anteuertit pericula. Adeo vt à multis veterum, in quibus ſunt Diocles, & Celſus dictum ſit, non eſſe vltra quartum ſecandam venam, atque adeo ab Auicenna, ſemel dimiſſam ſectionem, non eſſe amplius ſuſcipiendam: vtrumque verò errore. Nam etſi in principio maximè eſt amanda ſanguinis miſſio, non eſt tamen ab alijs temporibus, ſi adhuc neceſſitas incidat, reiicienda, & ipſum principium in paucis morbis non producitur vltra quartum diem, atque in ipſa inclinatione vniuerſali morbi nonnumquam vtiliter ſuſcipitur pro auxilio attemperante viſcera, nedum in incremento & ſummo vigore, cum aliquando dictorum aliquid eſt. Tamen, vt in ſumma dixerim, miſſio ſanguinis quanto maturior, tanto vtilior, ac proinde in principio prima & maxima eius occaſio eſt. Quapropter errāt quam maximè, qui curationes ſemper inchoant à purgatione, hancque

Lib. 2. c. 10

Sanguinis miſſio quouis morbi tempore aliquando vtilis.

Errant qui curationes ſemper in-

choant à purgatione. missioni sanguinis præponere student, leui quacumque suspicione cruditatum. Certè verissimum est, crudorum abundantiam in ventre impedimento esse missioni sanguinis: quia à recens inanitis venis rapiuntur inde, rapta verò, aut in angustas impingentia vias, obstructiones viscerum faciunt, aut in latiores etiam deducta totum corpus crudis replent, & vitiant sanguinem, aut faciunt vtrumque. Oportet verò haud dubiè hæc coqui, aut vacuari antequam mittatur sanguis. Qua causa illi, nulla alia ratione fidentes fieri posse vt cruda à ventre absint, semper ante missionem sanguinis expurgant.

1. De ratione vict. acut. 41. & 4. 36.

Cùm tamen Hippocrati in satietate manifesta videretur satis diem vnum sine cibo transigere, aut clystere vti. Vnde alij ferè iam omnes, numquam non vnam aut duas horas ante missioné sanguinis clystere intestina euacuare student, ne, scilicet, tenues sęcum partes deductæ vitient sanguinem. Quod etsi

An clystere vtendũ ante ságuinis missionem.

tolerabilius est, quam purgando, totum corpus, plenis adhuc vasis, commouere: tamen, præterquam quod, vbi plena manifestè intestina non sentiuntur, neque pondus in illis vllum est, frustra tentatur, non caret noxa, atque adeo aliquãdo maxima. Multis enim à recens accepto medicamento non satis vacuatis, in ipsa missione sanguinis turbatur aluus, & ante tempus animo linquuntur, quod ipsam missionem impedit, & vires plurimum exoluit. Qua causa ego, nisi cum peculiaris, manifestaque necessitas illius incumbit, vt cùm dictorum aliquid est, tali clystere non vtor, atque, si vtendum est, non prope ipsam missionem, sed multò ante: quò, scilicet, motus quem ciet, iam conquieuerit: cùm præcipuè soleat sola ipsa sanguinis missio succos corporis commouere, qui non raro sponte in ventrem feruntur. Is ergo motus accedens priori, quem clyster ciuerat, fit nimius, & ante finitam missionem sangui-

Nõ semper vtendũ clystere ante missionem sanguinis.

Clystere vtendum mox à missione sanguinis.

nis, dicta affert pericula. Quapropter ego multo consultiùs puto, vbi facultatis debilitas non obstat, mox à missione sanguinis clystere vti, quo, re iam circa missionem bene gesta, quod per eam motum exagitatumque est, trahatur in intestina, per quæ & euacuetur. Quod sæpe vidimus adeo feliciter cedere, vt vacuatus simul & expurgatus sine pharmaco homo sit. Constet autem virtus. Si enim neque grauata manifestè intestina sint, neque virtus abunde firma, nullo, neque ante, neque post, clystere vtar, sola missione sanguinis ea die contentus. Sed redeamus ad illos, quorum gratia huc diuertimus. Illi ipsi, expurgatores inquam, quibus nihil aliud in mentem subit, quàm vitiosa è corpore pellere, quasi manu ageretur, neque obstaret quidpiam, non contenti sua illa minoratiua, numquam dimittenda expurgatione, quam in ipso limine curationis perpetuo moliuntur, omni morbi tempore,

quin & ſingulis diebus purganti medicamento vterentur ſi vellet ægrotus parere, ſingulis diebus, nulla concoctionis, neque alterius præparationis ratione habita. Nimirum hi omnia, quæ de concoctione philoſophati ſunt veteres, cenſent meras nugas. Tantum ſpectant quæ ventre exeunt, eaque quo ſunt deteriora, eo meliùs actùm cum ægroto putant, cùm interim plurimorum corpora colliquent. Hi ſane ferendi non ſunt. Sed neque illi non errant, quibus adeo opportunum videtur ſemper ſanguinem mittere, vt mittendi nullum finem faciant, & neque purgationi, neque aliis remediis locum vllum dent. Speciei humoris nullam rationem habent. Facultatem numquam deeſſe iudicant. Neque vllum incommodum ab ea euacuatione timent, cùm tamen poſſint accidere plurima. Facile ſane conceſſerim venæ ſectionem eſſe optimum omnium auxiliorum quibus Medici vtuntur. Eſt enim

Ferendi nō ſunt qui omni morbi tempore purgāti medicamento vtuntur.

Carpit eos, qui mittendi ſanguinis nullum finem faciūt.

Sanguinis miſſio omnium auxiliorum op-

timum, & multiplex. valentissimum, & maximè præsentaneum, & multiplex. Dico autem multiplex, quia & vacuans, & reuellens, & refrigerans, & venas laxans, & omnem transpiratum augens, quam ob causam (vt nuper aliorsum dictum est, & à Galeno valde celebratum) in nullo magno morbo non est opportunum, si vires ferunt, & puerilis ætas non obstat, ob hanc enim solam aliquando dimittitur, quia talium substantia dissipatur facile, & quia insensilis euacuatio vicem missionis sanguinis supplet. Has ob causas Galenus scopos certissimos mittendi sanguinis esse dicit, magnitudinem morbi, robur virium, & florentem ætatem: seu duo illa priora, præter puerilem ætatem. Nam senilis ob debilitatem solùm excluditur. Multis sanè difficile videtur esse hoc. Siquidem videtur consequens, mitti rectè semper in omni magno, vsque dum debilitas prohibeat. Non videntur autem omnes morbi magni æqualem

4. De victu acut. com. 19. & lib. de sanguin. missione.

fusionem sanguinis petere, sed alij maiorem, alij minorem ob differentiam temporis & loci, ac multo magis consuetudinis. Quis enim non, morbis & viribus æqualibus, mittat audaciùs, in morbo ex sanguine, quam ex sincera bile aut pituita? & natura calida & humida, quam frigida & sicca? & homine consueto huic euacuationi, quàm eo cui numquam antea missus sit? & vere quàm hyeme aut æstate, & Valentiæ vbi est Hyems semper similis veri, quam in Delo aut Scythia? ob hæc ego alibi, recipiens hos Galeni scopos, indicaui, perpetuos sane esse, & vtiles, si vt oportet explicentur, non tamen indicare per se, sed ex accidenti (hanc autem nunc methodum ex indicationibus per se voluimus texere, quia per tales magis monstratoriè proceditur,) quod si ex accidenti indicant, coniungi debent in praxi cum iis, quæ indicant per se, vt cum fluxione, plethora, aut ardore ingenti, aut aliis

Lib 7. controuersiarũ cap. 2.

eiusmodi. Sunt enim quamplurima, quæ per se missionem sanguinis petunt: quia vt dixi, vtile est id remedium ad quamplurima, vixque potest in vllo morbo magno non esse aliquid, cuius gratia vtile sit. Est nihilominus tenendus aliquis modus, namque cùm excedit missio sanguinis, virtutem plus etiam quàm vlla alia euacuatio debilitat, crudorum succorum copiam auget, aufert concoctiones non aliter ac si quis carnibus elixandis subtrahat ignem: vnde morbos producit, & prolixas facit cóualescentias: cachexias affert, ac hydropas, nisi tamen citiùs, præ debilitate, exoluti viribus ægroti moriantur. Plurimis imponit missio sanguinis in diem rectè tolerata. Cum tamen non id videndum sit, an statim à missione sanguinis sit ægrotus defecturus, sed an eo misso, sit, ad ferendum totum morbum, & tempestiuè, ac sine diuturnis noxis conualescendum, suffecturus. Igitur à missione sanguinis

Sanguinis missio modum excedens quas noxas afferat.

Ad missionem sãguinis sit virtus, quæ ferat præsentem euacuationem, & ad futura sufficiat.

A missione

duo illa timenda ſunt, præcipuè, debilitas, & concoctionis impedimentum. Debilitas quidem, quia multorum ſpirituum exolutio per eam fit, incoctio autem, quia naturali calore & humore concoctiones aguntur, quib. omnium maximè ſanguis fauet. Id autem ita eſſe apertè intelliges, conſiderans, quæ partibus, in quibus ſuppurationem molimur, contingunt. Ea enim alteratio ſimillima eſt concoctioni, quam in materia putridarum febrium expectamus, niſi omnino eſt eadem. At verò nullus chirurgus ignorat, vt promoueatur ſuppuratio, conuocandum eſſe ſanguinem ad partem, niſi ſatis affluat: quia calorem & humorem ſuppuratio deſiderat. Meritò igitur miſſio ſanguinis in initio probatur maxime, dum ſcilicet neque debilitatæ vires ſunt, neque concoctiones inchoatæ. Neque tamen proinde nego in aliis etiam temporibus eſſe tentandam, ſit aut non ſit ſatis antea miſſum, aut noua incidat ne-

ſãguinis timenda debilitas, & coctionis impedimentum.

Sanguinis miſſio in morborum initiis probatur, ſed & aliis temporibus tentanda.

cessitas, cùm præcipuè quædam eius vtilitates ad alia potius tempora vocent. Nam ad refrigerandum corporis habitum in ipsa febris vehementia agitur: & augendæ ventilationis gratia, in tardis & lentis remissionibus aliquãdo. Sed id solum dixi, indicauique, familiarem magis esse principio morbi eam euacuationem, quam aliis tẽporibus, maturandumque, quoad fieri possit, vacuare, quantum res præsens exigat. Expurgatio maxime familiaris est morborum fini: familiaris etiam principio, etsi minus, minimè verò temporibus quæ intersunt, incremento dico, & vigori. Nam cum expurgandum non sit, Hippocrate auctore, nisi cocta aut turgentia, cocta verò esse non soleant ante vigorem, turgere raró eueniat nisi in initijs acutorum, cum nondum firmati succi sunt, constat expurgationem his temporibus agendam, alijs verò minime, cum soli concoctioni est studendum. Est quidem hæc forma regularis

Expurgatio fini morborum familiaris, sed & aliquãdo principiis in curatione regulari.
1. aph. 22.

laris curationis, non tamen proinde nunquam est aliter agendum. Nam vt antea etiam diximus, scopus vrgentiæ omnem interturbat ordinem, & omnibus alijs debet anteferri. Quæ maximè caussa est, vt nullum inuiolabile præceptum in hac arte sit, neque vlla perpetua formula. Rectè quidem ac methodicè dictum est, non esse expurgandum ante coctionem, citra turgentiam. Sed quid si pro virium ratione, & quantum hæc morbi & succi species fert, vacuatum sit sanguinis, & succi non turgeant, tamen vitiosorum vrgeat copia, aut malignæ qualitatis suspicio immineat? Alij propensiores sunt ad mittendum amplius sanguinem, etiam cum periculo, idque minoris temeritatis esse putant, quàm nondum concocta expurgare. Alij caussantes vrgentiam, malunt periclitari expurgando: quia expurgatio, si bene cesserit, cacochymiæ melius occurret, quàm sanguinis missio. Alij rursum, hoc non ne-

Scopus vrgentiæ omnem interturbat ordinem.

Vrgentiæ caussa nullum præceptum est inuiolabile in medica arte.

Proponitur ægrotus.

gantes, tamen bene posse eam expurgationem cedere, desperant. Cur autem id fieri non possit, nullam afferunt, neque verò afferre possunt, monstrationem (desiderabat verò hanc adeo obstinata sententia) causari enim dictum esse ab Hippoc. non mouenda cruda, & à Galeno innumera alia in eandem sententiam, hominum est rudiorum, qui aliorum dictis mordicus, sine vllo iudicio, addicti sunt: aut infantium, quibus assertio ipsa pro causa est: neque verò eos, qui aliter dicent, intelligas summis illis auctoribus refragari velle. Neque auctorum enim, neque regularium auctoritati detrahunt idoneæ exceptiones. Quid enim est perpetuum in rebus humanis? quid non aliter fieri potest, quam frequenter fiat? quid apertius Hipp. affirmauit, quàm vtero gerentes misso sanguine abortire, non itaque talibus esse secandam venam? quid Gale. magis prohibuit, quam pueris secare ante quar-

Idoneæ exceptiones nihil detrahãt auctoritati aut regulis: nihil enim est in rebus humanis perpetuum. 5. apho. 31. lib. de sanguin. missione.

tum decimum. Nullus tamen medicus adeo iam inexpertus eſt, vt ignoret, infantibus etiam aliquando vtiliſſimè ſecari, & vtero gerentibus, non ſolùm ob alias occaſiones, ſed ob ipſam ſolam prægnationem, non raro: ne, ſcilicet, abortiant: cùm ſint non paucæ quæ nulla alia ratione poſſint præſeruari, vtpote quibus multitudo abortiendi cauſa eſt. Vtrum horum dicitur aſſeuerantiùs, cocta medicari oportet, an, in acceſſionibus abſtinere oportet? an non idem auctor eſt, & æqualis aſſeueratio? nullus tamen dubitat, ſiccis & calidis naturis, picrocholis, maxime in ipſa inuaſione, atque adeo omni paroxyſmi tempore, dari poſſe cibum vtiliter, atque alijs quibuſvis neceſſario, periclitante virtute. Quid ergo fecit vnicum illud præceptum irrefragabile? Nihil certè 1. aphor. 22. niſi iatrologorum ambitioſa garru- 1. aph. 11. litas. Sed fortè hi dicẽt, ſibi ſatis eſſe grauiſſimorum auctorum verbis hærere, illis vero qui exceptiones

inferre velint, incumbere, eorum quæ dixerint, mõstrationem. Quæritur itaque an vllo modo fieri possit, vt expurgatio ante concoctionem, & citra turgentiam, bene cedat. Hic imprimis certabitur experimentis. Hi proferent sua, vidisseque se iurabunt haud dubie, felicissima: illi negabunt se vidisse vlla, nisi infelicissima, hos ergo necesse est fateri, se, aut plurimos tentando læsisse, aut numquam, rarove tentasse, sed ob iuratam opinionem abstinuisse. Vtraque causa sunt indigni fide, preterquam quod iure sunt testimonia affirmantium quàm negantium, efficaciora. Attestari etiam ego his possum, sæpe me nondum cocta, neque vero turgentia felicissimo successu expurgasse, adfuisseque meorum præceptorum quibusdam, (nam alij repugnabant) perinde faciẽtibus. Si sunt exempla producẽda, est vnum pro multis. Magnus Rex Philippus in ciuitate Pacensi per morbum vigesimum superauit, & ante

An vllo modo expurgatio antecoctionem & citra turgentiam bene cedat.

Affirmat auctor se nondum cocta, neque turgentia sæpe expurgasse felicissimo successu.

Exemplum in morbo

nonū nullam habuit remissionem, pharmacum die quinta accepit, succis quidem non omnino firmatis, sed neque turgentibus. Quo maximè auxilio (sit honor Deo) & ipse à morte, & tota Resp. Christiana à summo timore liberata est. Accepit verò die quinta, quia morbus, vt plurimi perniciosorum solent, per dies pares manifestè mouebatur. Habuit enim secundum grauiorem primo, quartum verò, sextum, & octauum difficillimos. De testimoniis igitur hactenus. Causæ requirātur, sine quibus nullius rei scientia haberi potest. Si vt antea, cum de symptomatis ageremus, rectè monstratum est, posse esse (etsi plerumque non sint) symptomaticas euacuationes vtiles, fit, vt & expurgationes ante concoctionem tales esse possint. Si enim est, cum ipsa natura, nullo exterius prouocāte incocta vtiliter expellit, sit etiam, cum in idipsum, quod sponte facit, prouocanti adminiculetur. Si verò sine auxilio

magni Regis Philippi.

Lib. 2. c. 13.

Inquirit causas ob quas ante coctionem & citra turgentiam liceat expur-

gare aliquando.

potest vacuare vtiliter, possit etiam vtilius artis sentiens opem. Nihil enim obstare potest expurgationi ante concoctionem, quod non etiam, ac multò magis obstet euacuationi symptomaticæ. Ne verò cuipiam hoc meum testimonium erroris causa sit, quod ego nihil aliud, quàm impossibile non esse, ac proinde fieri posse dixi, indistinctè fieri debere intelligenti, res exigit, vt proposita hæsitatione resumpta, ego meam sententiam aperiam, quidque faciendum sit apertè eloquar. Proponebatur ægrotus, cui pro virium ratione & morbi ac succi specie satis multum sanguinis esset extractum, neque vlla esset turgentia, tamen vitiosorum vrgeret copia, & malignæ qualitatis immineret suspicio. Hoc casu ego dixerim, alias omnes conditiones status, quo ægrotus est, inspiciendas. Quod si eæ expurgationi repugnent, ab ea omnino abstinens, aut mittendo sanguinem periclitabor, aut omnino neutrum

In proposito ægroto inspiciendas alias omnes conditiones status in quo est.

faciendo, sed prospiciendo vtcumque facultati, & solis vtens enematis aut glandibus. Sin autem, etsi neque concoctio, neque turgentia sit, tamen aliæ conditiones non omnino deterrent; tentabo quidem expurgare ob vrgentiam, atque eo confidentius, quo conditiones quæ inuitant, erunt plures. Si enim fieri posse, vt tales purgationes prosint, & vt lædant, indicatum est, constat, ad artificem pertinere, in quocumque singulari homine posse distinguere, an in hoc & nunc sit profutura expurgatio, an læsura, idque, per certas quasdam conditiones, quas experimentum & ratio ostenderit, faciendum. Quæ sint ergo hæ conditiones, dicamus. In primis hypochondria omni phlegmone libera. Nam si tentata inflammatione medicamento quispiam soluere conetur, nihil de eo, quod intentum inflammatumque est adimet, sed phlegmonem augebit, colliquationem faciet, atque inde mortem.

Purgãdum ob vrgentiã citra coctionem & turgentiam si aliæ conditiones nõ deterrent.

Quæ sint cõditiones quæ inuitãt aut deterrent à purgatione, succis neque coctis neque turgentibus.

Deinde, febris moderata. Nam si ardente plurimum febre, detur medicamentum, calidæ carnes illud trahunt, & ita euacuatur nihil, sed augetur febris & cacochymia. Maximè autem obstat insignis ardor capitis & spiritalium, quia hæ partes, cum ardent, trahunt facile ad se omnia, & quæ medicamentum commouet, absorbent. Obstat etiam maximè alui siccitas. Quia humores aliorsum indicat inclinare, & metus est, ne commoti neque euacuati, sed rapti alio, maioris noxæ causa fiant. Magni etiam momenti est, peculiarem hominis naturam perpendere, & quæ de eo habentur experimenta. Quidam enim expurgantur facillimè, & sine symptomatis vllis, ac citra noxam, etsi purgétur passim. Quidam adeo sunt difficiles, vt etsi purgentur peropportunè, corripiantur horrendis symptomatis, & lædantur in posterũ manifestè. Si igitur quis horum sit, qui in hypothesi ponebatur, vtcumque periclitandum

est potiùs, quàm expurgando. Si vero sit quispiam eorum, qui facilè expurgentur, laboratque febre putrida, cum malignitatis aliqua suspicione, iam scissa vena, bene vacuatus, turgétes quidem & errabundos succos non habens, neque tamen omnino quietos, sed velut fusos & in ventrem inclinantes, quod indicet murmur hypochondriorum, aut deiectio liquidior, duplex aut triplex per diem (hoc enim etiam ad excretionem nó parum inuitat) ipsaque hypochondria laxa, neque insigniter calentia sint, neque vero per totum habitum carnes ardeant, neque tangenti ardor magnus occurrat in capite aut thorace, sed ea, quæ inest febris æqualiter per corpus fusa sit, aut ad humiliores partes inclinet, etsi nondum adsit coctio, dabo medicamentum expurgans, quia quod adest, non adeo obstat, & quod timetur vrget, indicationem autem vrgentiæ omnium esse primam dictum iam sæpe est. Si vero phleg-

videamur fecisse præposterè, fecerimus tutius. Ita si is de quo loquimur ægrotus sicca admodum aluo sit, à medicamento expurgante abstinebo, quantumuis timeam humorum naturam, nisi prius clysteribus mollibus (nam ad hanc rem acres non faciunt, qui & noxas habent pharmacorum, & siccant potius aluum) & vsu ciborum leuium, vt prunorum emollitorum ex iure aut maluæ, aut etiam mercurialis, aut solius cassiæ fistularis medullæ, aluus aliquantum emollita sit. Constat autem, quod si dictorum duo obstent, aut plura, illis omnibus occurrendum est, antequam detur pharmacũ, ac si fieri possit simul. Velut si simul caput ardeat, & aluus siccata sit, simul emolliẽda aluus, & caput irrigatione refrigerãdum. Quod si nullatenus his auxilijs cedet affectio, sed perseueret ea symptomarũ syndrome, nulla neque vrgẽtiæ causa dandum pharmacum est, quia cum talibus datur, in ipso purgationis die,

furore ac conulsione corripiuntur, & pereunt cum magna medici nota. Quiduis ergo agendum potiùs. Multa itaque sunt in hac arte, in quibus vrgentiæ causa, ab arte recedere, ars est. Nam cùm sint in ea multa præcepta legitima, & regularia, perpetua tamen nulla sunt, & qui vlla habet pro perpetuis, & inuiolabilibus, methodicus dici potest, rationalis autem minime. Nam rationalis non curat ex libello aut commentario, sed vt in re quauis exercitata ratio dictat, & nullis se legibus tanquam pragmaticis obligat. Velut nunc expurgandi duas occasiones esse diximus, potiorem in inclinatione vniuersali, alteram verò tempore priorem morbis inchoantibus, nihilominus & alias occasiones inuenimus, etsi non adeo legitimas, sed profectas ex vrgentia. Atqui præter vrgentiam nullam, dicta regula de coctione aut turgentia, exceptionem habet in morbis legitimę, & vniformis constitutionis. Cuius-

Vrgentiæ causa ab arte recedere ars est, nulla enim præcepta sunt perpetua.

modi esse solēt acuti maximè, nam longi, hi præcipuè qui ex acutis decidunt, plerumque sunt difformes, vt non tam sit vnus simplexque morbus, quam multi & varij, alij post alios decurrentes, per multos abscessus, & recidiuas. In talibus, neque curatio vniformis esse debet, neque vnum habere ductú. Cùm enim neque tota morbi materia vnum motum à principio ad finem subeat, neque ad vnam crisim reseruetur tota, sed multiplex variaque sit, & multiplices variosque motus subeat, neque tempora ita ægrotandi sunt simplicia, sed euenit, parte iam cocta, partem adhuc crudam esse, ac secundum alterum in initio hærere affectionem, secundum alterum inclinare. Vnde fit, vt sæpe Medici de tempore vniuersali morbi altercentur, & ij, qui parum sunt in artis operibus exercitati, & eam, quam aut in auditoriis libris, aut à præceptoribus mente conceperũt ideam constitutionis morborum, & tem-

Regula purgādi coctos aut turgentes succos, nullam habet exceptionem in morbis legitimæ, & vniformis constitutionis, præter vrgentiam.

porum vniuersalium, in omnibus ægrotis adamussim videre expectant, tum in plerisque fallantur, tum etiam remediis rarò inueniant locum opportunum, ne rarò quidem, nisi in morbis suo genere simplicissimis & vniformibus, quales non sunt adeo multi. In ijs igitur qui multiplices sunt, & velut multorum morborum aggestione fiunt, aut etsi generis vnius, tamen ex materia adeo eterogenea pendent, vt irregularis fiant constitutionis, curatio etiam debet esse talis, multiplex inquam aut difformis. Atque ita sæpe post expurgationem rectè peractam, non sine ratione reditur ad missionem sanguinis, & cum studere concoctioni cœperimus, rectè interponitur expurgatio, & cum nondum tota peracta est, interponitur attemperatio, si non quæ totum extinguat morbum, at, quæ non sinat, dum medicus aliud agit, intemperiem in summum crescere. Vsqueadeo nihil inutilius, neque periculosius,

In morbis multiplicibus & irregularis cōstitutionis curatio sit multiplex.

Nihil peri-

quàm vnam ſemper ſtatamque formulam obſeruare, quam, parum circumſpecti, & plurimorum ignari, methodum vocant. quæ tamen ea ſolum methodus eſt, quod breuis via, plus tamen ſatis eſt. Ars non poteſt in tam anguſto contineri. Ratione opus eſt, quæ perluſtret omnia, nam ipſorum caſuum mira varietas eſt. Itaque legitimum curationis febrium putridarum (nam de his præcipuè nunc loquimur) præceptum eſt, inter initia, & cum nondum ſucci firmati putreſcunt, quantum res exigit mittere ſanguinem, & expurgare, atque rurſus in inclinatione, coctione iam peracta, & natura ad euacuationem conuerti incipiente, purgare, per ventrem quidem, maximam & craſſiſſimam partem excrementorum, poſtremo per vrinas reliqua. Atqui perinde faciendum, ſiue acuta affectio ſit, ſiue longa, ſi modo conſtitutionem habeat regularem. Tametſi enim diximus rarius id accidere in longis

culoſius quã vnam ſemper obſeruare formulam.

quam acutis, qui plerumque longi ex multiformibus fiunt, & cum multorum membrorum, eorumque valde differentium læsione, vt sæpe sit potius multorum complicatio, quam vnus morbus, non tamen adeo hoc semper fit, vt non possit esse acutus valde simplex, vt certe multæ semitertianæ, & longus simplex, vt quartana, quæ ab initio inuadens, per annum integrum est sui similis, ea solum differentia, quæ secundum eius tempora, vt quasdam ætates morbi, est. Igitur in acuto difformi, variè, & in longo vniformi, vniformiter curabis. In illo auxiliis instans, tentansque varia, vt ipsa instabunt, & variabunt mala (nam magnis magna, celeribus celeri, variis varia, vt extremis extrema curatione occurrendum est) in hoc nihil magnum moliens, sed si res ferat, per annum totũ cõcoctionem opportunam expurgationi, & reliquas post eam euacuationes expectans. Quid ergo? an inter euacuationes

Acutus morbus potest esse valde multiplex, & lõgus simplex, & quomodo curentur.

Inter eua-

principij & inclinationis morbi regularis omnino est agendum nihil, sed tantum expectanda naturæ opera? nullus interim locus serapiis? nullus inunctionibus? nullus ijs, quæ proprietate dicuntur morbo aduersari? nullus iis quæ roborare partes? nihil agendum ob symptomata? Hic rursum duplex peccatum medicorum est, qui iam sine vllo ordine omnia vbique inculcant, nulla cautione hoc tantum agentes, vt agant multa. Alij plus satis cauti sine differentia damnant omnia, & timentes ne quo lædant modo, multas proficiendi amittunt occasiones, & cùm vtrique sint artis ignari, vtrique se iactant gloriose, illis remediorum multitudine, hi inani methodo. Inanem voco eam, quæ cùm occasiones ferè omnes vtilium remediorum prætereat, solo verborum fastu celebratur. Hippoc. cum dixisset, inchoantibus morbis si quid videtur mouendum, moue. Quod Galenus interpretatus est, neque

cuationes principij, & inclinationis morbi regularis quid agendum.

Carpit eos medicos qui in augmento, & statu morbi agunt multa, & eos qui nihil.

vllus medicorum contradicit, de missione sanguinis aut expurgatione, aut vtraque addidit, cum verò consistunt ac vrgent, melius est quietem habere. Quandoquidem verò illis verbis inchoantibus morbis, opponit illa. Cum consistunt ac vigent, constat, cum vigore intelligendum etiam, id quod post initium est, hoc est incrementum. Atque quoniam mouendi nomine, euacuationes magnas intellexit, missionem, inquam, sanguinis & expurgationem, quietis nomine intelligere, à talibus euacuationibus abstinere, nõ tamen etiam non vti enemate, ad aluum fæcibus durioribus plenam, neque non iuuare eam, quam à natura expectas, humorum concoctionem, si quæ ratio iuuandi est, neque non attemperare cerebrum, si præ eius intemperie homo non dormiet, neque non facere alia quamplurima, quæ etsi facias, nihilominus quietem habebis, hoc est non mouebis corpus insigni vlla vacuatio-

Nomine quietis à magnis euacuationibus abstinendum docet Hip. nõ ab alijs remedijs.

ne. At dicunt, ea omnia plus lædunt, quam prosint, ea occasione, quia localia ante corporum euacuationem, locum non habent. Quæ intra corpus sumuntur, si calida sunt, augent febrem, si frigida, obstructionem, ac proinde putredinem, vnde ex accidenti etiam febrem, quæ roborandi cordis, aut proprietate occurrendi malignitati succorum, dantur, timent etiam obstruant, somno, aut vigiliæ, aut dolori occurrere symptomata, aiunt, curare est, non morbum, tanquam si quis vmbram auferre studeat, manente corpore. Quid ergo agendum? mittendum, aiunt, sanguinem. Quid deinde? mittendum rursus. Quid post hęc? mittendum iterum. Misso verò? nihil prætcrea. O breuem formulam, meritò sanè vilipenditur, quæ tam paruo constat. Quorsum Hipp. & Galen. & alij omnes auctores tum Græci, tum Latini, atque etiam Arabes, & iuniores nostro seculo proximi, atque etiam no-

bis contemporanei, tam multa congesserunt de simplicibus, & compositis, & eorum formulis innumeris? cur tam multa de purgandi ratione? de succis & corporibus præparandis? de symptomatis amouendis, cùm liceat hæc omnia vno hoc verbo concludere, sanguinem mittere? Sed nos quæ in occasione dicta facere oporteat dicamus, & indicemus. Ita enim fortasse melius vtrosque, & eos inquam qui omnia commiscent, & qui plus satis à remediis abstinent, ad mediocritatem, quam omni in re amat prudentia, reducemus. Illud autem ante omnia præfabor (ne quis me putet missioni sanguinis maledicere,) vt illas innumeras missiones sanguinis, quæ ad quindecim, aut viginti procedunt, numquam facio, ita nullum ferè esse morbum, cuius curationem à missione sanguinis non inchoem, quia ea non præmissa, vix vlli remedio locus est. Plenum enim corpus neque aliis euacuationibus præbet vias

Nullus ferè morbus est, in cuius principio sanguis non mittatur.

fluxiles, neque medicamentis vllis præstat commeatum, refrigeratum densatur, calfactum inflammatur, nulli curationi est opportunum. Vacuandum ergo corpus eatenus, vt curationem reliquam sine noxa sustineat, non autem eatenus, vt facultas in posterum non sufficiat, aut corpus in commemoratas antea noxas incurrat. Misso verò intra modum sanguine quam citius possit, atque si res postulet iuxta dictas antea distinctiones, adhibita purgatione, concoctio reliquorum, per quorum putrescentiam morbus increscit, atque versus summum vigorem abit, expectanda, vt ea peracta, naturæ opera morbus iudicetur, vel natura id faciente segnius, nos cocta medicemur, quia is est facultatibus naturalibus ordo agendi, de quo nullos medicorum video dubitare. Si autem coctio expectanda, certè & iuuanda si possit, potest autem, quandoquidem ad eam promouendam iubet Hipp. pannis contegere,

In augmento & circa statū morbi iuuanda coctio.

re, quietem agere, & inungere.

4. acuto. 44. Quidni, quæcumque in parte inflammata & exulcerata pus mouere possint, & in venis putrescentis materiæ concoctionem maturare, si quidem eadem alteratio est, & emendatio putredinis per substantiæ perfectionem à calore naturali rectè permiscente opposita patibilia: fomenta igitur moderatè calida cum quadam humiditate hanc promouent, & quæcumque naturalem calorem seruant sine dissipatione, vt vestes quæ non tam externum afferunt, quam receptum à corporibus calorem geminant, admotiones manuum, aut catulorum, similiumve animalculorum recentium, quorum calor nostro similis, illitiones quoque moderati caloris, & balnea tepentia, seu moderatissimè calida: nam quæ apertè iam calida, non coquentia, sed vacuantia sunt. Inunctionibus itaque concoctoriis vti licebit. Constat verò quod ad eas partes præcipuè, in quibus maximè concoctiones aguntur, vt hy-

Quæ sint quę coctionem iuuant in morbis.

Quæ partes inungendæ ad

pochondria, & totum ventrem, ſed & ad totum corpus, quia & per omnes venas concoctio materiæ ex qua febres pendent, plerumque celebratur. Concoquentia autem eſſe indicauimus, quæ caloris moderati, vt chamæmelinum oleum, aut dulce amygdalinum, aut calidæ fomentum. Quod ſi infarctum pororum times (timere autem par eſt, in illis præcipuè, in quibus à refrigerata, & denſata cute morbus incœpit, ſed & febres putridas omnes, in illis enim prohibita ventilatio per obſtructiones plerumque eſt) & numquam non maior ventilatio iuuat, à putredinis incremento & malignitate præſeruans, admiſcebis oleo aliquid ecphracticum, quodque extergendo, poros deobſtruat (vt ego ſoleo) aliquid nitri. aut vſti ſalis, ſi verò cutis non denſa ſolum, ſed frigida etiam ſit & ignis in alto conditus, miſcebis etiam ſulphur vt calorem reuocet. Quod ſi hypochondriis times, vt certè

coctionem in morbis, & quibus medicamentis.

par est, à concoctoriis inunctionibus laxitatem, permiscebis aliquid melini, aut absinthitis, aut nardini, vt coctio promoueatur, & seruetur partium robur. Atqui ne ab his localibus, quæ laxantia non sunt, neque trahentia, sed adstrictionis cuiusdam participia, quidpiam timeas, euacuationes in principio morbi factæ sufficiũt, siue per solam missionem sanguinis, siue per hanc & expurgationem simul. Scimus autem non ea solum, quæ exterius admouentur, concoctoria esse posse, sed & potiones etiam quasdam, vt mulsam. Quid ergo prohibet hanc singulis diebus propinari dum expectatur concoctio, aut serapium aliquod caloris moderatissimi, quale capillorum veneris est, aut aliud eiusmodi, aut apozema ex herbis eius qualitatis, quodcumque naturæ hominis, & morbi maximè accommodari videatur? Neque verò solùm licet vti concoctoriis, sed iis etiam quæ putredini alia ratione obstant, vt incidentibus

Calidis moderatè cum vtimur ad hypochondria, miscenda quæ robur seruent.

Potiones, quędam iuuant coctionem, & quales hæ sint.

cidentibus acidis, propter succos calidos, acribus propter frigidos, cum à crassitie timemus (vt certè plerumque) ne obstruendo putredinem augeant. Si n. putredo à ventilatione prohibita est, & hæc ab obstinctione, & hæc à multis & crassis, quid potius, multitudine in initio deposita, agendum, quam incidendum & aperiendum, hæc enim putredinem tollunt, sublatione causarum: coquentia verò per contrariam alterationem, nam concoctio contraria est putredini. Igitur & oxymelite mellis, aut sacchari, vt videbitur, vti tunc temporis licet, nam incisio & extenuatio succorũ nulla ratione contraria est coctioni, imò verò ad faciliorem concoctionem præparat, vt & comminutio carnium ad elixationem. Cum ergo ad futuram expurgationem necesse sit corpora fluida facere, vt rectè monuit Hipp. fiantque talia, apertis laxatisque viis, & succis extenuatis atque incisis, constat eam præ-

Incisio, & extenuatio succorum pręparat ad faciliorem coctionem.

2. aph. 10.

parationem non tunc inchoandam, cùm iam sufficiens concoctio adest, quia tunc non sine reputrescentiæ periculo differetur expurgatio, & retinebuntur excrementa, vt certè maturum iam in vomica pus, & in thorace sputū, sed antea, vt quoad fieri possit, in idem tempus incidant concoctio ac extenuatio succorum & viarum laxitas: cum exigua adhuc est cōcoctio & crassities multa, incidentibus & coquentibus, vt oxymellite, si sine multa crassitie, solis concoquentibus, vt mulsa. Increscente iam bene concoctione, licet aperientia adiicere, vt quinque radicum, aut eiusdem facultatis herbarum, decocta, aut serapia (nam de singulari materia, aut eius parandæ modo, non contendo, more futilium quorundam, qui nihil probant, præter id, cui ipsi assueuerunt, cum tamen hæc indifferentia sæpe sint, & sola facultas attendenda) neque tamen quæ per vrinam vacuant, aut per sudores, aut insensilem euacuationem, danda sunt affatim, & larga

Facta sufficienter coctione, non sine periculo differtur expurgatio.

Quando vtendum incidentibus, & coquentibus, quando solis coquentibus, & quando aperientibus.

manu, vsquedum à concoctione purgatio peracta sit, eaque sufficiens. Nam velut antea monuimus, missio sanguinis expurgationem, & hęc alias euacuationes debet antecedere, ne crassa impingant in angustas vias. Licet tamen, cum iam expurgādi tempus instat, dare talium non quod in illas vias impetu ferre, & à ventre auertere succos valeat, sed quod interiores vias aperiendo expedire. Monstratum enim antea est, indicationes priores sensim dare locum posterioribus, neque opus esse priores tanquam exhaurire priusquam posteriores incipiant. Itaque tunc, nonnihil à purgatione, plus multò dari debet, vltimum enim colophonem omnium putridarum febrium curationi optimè imponit vrinæ promotio, aut euaporatio per balneum, & quæ huiusmodi. Balnei enim opportunitas eadem esse videtur, quæ & diaphoreticorum, & aperientium, nimirum vbi multitudo deposita, & reliqua

Quando vtendum his, quæ per sudorem aut per vrinam vacuant, aut per insensibilem euacuationem.

Hoc capite

Vrinæ promotio, & balneum post purgationem sunt optima remedia febrium putridarū.

Balnei opportunitas.

materia concocta est, aut coqui cœpta. Vbi enim corpus crudis aut putridis plenum est, fluxiones cõmouet, & vbi putredo subest multa, præcipuè crassorum, eam auget. Vbi verò deposita copia, quod superest fuliginosum & vstum magis est quam crassum, & putridum, aut valde crudum, balneum aquæ dulcis modice calidum coquit & temperat. Quod enim valde calidum est, aut salsum, nitrosum, aut sulphureum, euocat, & per cutem vacuat insigniter, calfacit verò & siccat. Quapropter in initio putridarum, & nullis apparentibus concoctionis notis, nulli balneo locus est, quia fluxiones commoués, si quod princeps membrum (voco nunc princeps, quod non sine periculo laborare potest) debile est, in illud fortasse excrementa detrudet, atque pro concoctione quæ in illis expectatur, malæ cuiuspiam putrescentiæ causa esse poterit, elapso verò principio in febribus quidem biliosis, quarum materiæ

In principio putridarum nulli balneo locus est.

alteratio in vstionis naturam magis inclinat quam putredinis, cuiusmodi tertianæ exquisitæ & ardentes febres, vel incipiente solùm cōctione, balneis dulcibus & tepidis licebit vti, quia putrescentiæ sordidæ in talibus est minus periculum, & attemperationis maior necessitas, & vt concoctio crescit frequentare, & quo dictæ febres sunt exquisitiores, eo magis. Igitur & in his ipsis quo magis deficiunt ab exquisitis, eo minus & tardius veniemus ad balnea. In pituitosis verò, quarum materia crassa & lenta est, & putrescens magis quam ardens, non ante inclinationem, & expurgatam maximam eius partem, cùm scilicet diureticis etiam locus est. Sulphureorum verò aut nitrosorum in febribus nullus est idoneus vsus, sed tantum in affectionibus aliis non febriculosis, quæ cum succorum crassitie consistunt. Habent itaque balnea in febribus locum præcipuum, post euacuationes maiores, & conco-

In ardente febre, & tertiana exquisita vel incipiente coctione balneis dulcibus & tepidis licet vti.

Sulphureis & nitrosis balneis in febribus nullus est idoneus vsus.

ctionem integram, aliquem verò etiam habent prius in quibusdam præcipuè earum generibus. Porrò vtcumque ab ipsa caloris vehementia timere incipis, ne pro concoctione colliquationẽ inferat, omni ratione refrigerare necesse sit: nam etsi morbi ipsius & intemperiei vltima, ordine agendorum, indicatio sit, tunc tamen etiam est tempestiua, cum non potest citra euidens periculum attemperatio differri, cum præcipuè tunc non tantum ob morbum, sed ob ipsam illius causam, & ob ipsam quæ desideratur, coctionem, refrigeratio molienda sit. Nam vt concoctio calore agitur moderato, ita nimio putrescentia maligna. Quod in inflammata parte videre est, quæ calens intra quendam modum pus bonum generat, impensè autem ardens malignum virus, & ipsa in gangrenam incidit. Ne igitur pro concoctione malignam putrescentiam incurrat ipsa morbi causa, cum febris quæcumque etiam pu-

Ob vehementiam caloris quādo vtendum sit balneo.

Quoniam balneo aquæ frigidæ, & potu,

trida, intolerabiliter increscit, necesse est, vel in frigidam aquam immergere hominem, præcipuè robustum, & florentem ætate, nedum hydreleo totum dorsum & ventrem, thoracemque rigare, aut frigidis epithematis cordis locum, hepatis, & renum temperare, potum frigidum largiter dare, etsi exiguæ aut nullæ adhuc concoctionis notæ sunt, quin (& quod aduersum magis videtur,) etsi aliqua phlegmones, aut phlogoseos internæ suspicio sit (quod innuens rectè dixit Celsus) melius est phlegmonē incrudare, quam sinere hominem in hecticam labi. Quid verò si non in hecticam, sed in syncopem & periculum citissimum, ob ingentem intemperiem labatur? Quid enim sit magis ridiculum, quam impendente periculo breui ex intemperie, velle attemperationem differre, & anteponere longam materiæ concoctionem. Multo quidem audacius datur aqua frigida, per febres vrentes, cum con-

& aliis frigidis remediis vtendum, quāquam exigua aut nulle coctionis signa sunt.

Quando vtendum copioso aquæ frigi-

da potu, ac quando minus copioso, sed repetito.

coctio apparet in vrinis manifesta, neque inflammatio est vlla interna, & homo quidem est robustus calore naturali, & nullo membro principe insigniter debili, talibus enim sine vlla temeritatis nota datur. Quia vt diximus, & ab intemperie, & à causa, & à symptomatis petitur, & à nulla alia re prohibetur. Tunc autem frigida, & magna copia dari debet, quia paulatim data intemperiem non tollit, & ipsa aqua à febre victa, bilis copiam auget, & eius dissipationem tardat, ac febres producit. Est verò ista larga & frigida potatio auxilium, vt optimum, ita valde suspectum, quia nisi omnia quæ dicta sunt conueniant, magnarum noxarum, atque aliquando inemendabilium occasio esse solet. Si verò conueniãt omnia, citissimam affert sanitatem, extincta febre, succedenteque copioso bilis vomitu, aut magno alui profluuio, aut abũdante sudore. Quod si quædam dictorum desint, intemperies verò

plurimum vrgeat, licebit, etsi minus tuto fiat, vti frigidæ minus largo potu, sed repetito, & reliquo victu & curatione attemperante. Putare enim, nullam attemperationem fieri posse, antequam omnino cocta, & expulsa materia sit, magnæ est inexperientiæ. Refrigerabis igitur tunc apozematis frigidis, & niue refrigeratis, & epithematis, & lactucæ crudæ cum aceto, & refrigerati melonis multo esu. Quod si tunc vires suppetant, etsi pro re videretur, antea missus esse satis, mittes rursus sanguinem, vel vsque ad animi deliquium. Multo enim minus periculosum sit, quod ex missione sanguinis, quam quod ex intemperie cordis fiet, hoc enim non fuerit minus quam syncope, quia ipsam substantiam spirituum disperdiderit. Deliquium verò animi ex missione sanguinis non adeo horrendum est, quam veterum multis, atque nunc omnibus ferè medicis videtur, si. n. virtute firma tentata

Attemperationis causa mittitur sanguis vsque ad deliquium animi.

Deliquium animi ex sanguinis missione non adeo horrendum

est quam videtur multis.

est missio sanguinis, neque illud per incuriam vltra quam par sit, negligatur, fuso adhuc amplius, postquam aut pulsus aut color, aut anxietas quædam cœpit deliquium insinuare, facile reparabile est. Nam ex moderatissimis sanguinis effusionibus, nobis neque volentibus, neque cogitantibus, ac sine vllo modo, deliquia ingruunt, ex quibus facilè solius aquæ in faciem aspersione, aut clamore, aut vellicatione reuocantur. Ob quæ neque ipsi venarum sectores iam terrentur.

Deliquium animi per se prodest dolori, & incendio.

Prodest verò ipsum deliquium, non ob fusum sanguinem solum, sed etiam per se, tunc præcipuè cum ob dolorem, aut incendium, sanguis mittitur, quia deliquium per se tollit sensum, & refrigerat. Velut autem cum vitalis facultas periclitatur à manifesta intemperie, attéperantia oportet adhibere, ita cum in pulsu, qui præcipuú eius facultatis signum est, maioris læsionis notæ apparent, quam pro febris magnitudine, quod ca-

Quando vtendum

coethiæ vocatæ, ſeu mali moris eſt alexiphar-
proprium, haud abs re ſit, vti ale- macis,
xipharmacis vocatis medicam n-
tis. Sunt autem talia, quæ proprie-
tate quadam dicũtur aduerſari venenis, aut roborare cor, quorũ materiam, vt aliorũ omnium medicamẽtorum, à probatiſſimis auctoribus oportet accipere, & ijs quæ ſint expertiſſima maximè fidere. Eſt enim non ſine noſtro malo talium hoc ſeculo in Hiſpania magnus vſus, ob malignas illas febres, quibus pathognomonicum eſt, pulicum morſibus ſimiles maculas indifferenter per quaſuis corporis partes (excepta facie, quam numquam in hoc morbo occupant) citò ſuperuenire. Vſus & multorum approbatio maximam auctoritatem conciliauit inter ſimplicia, lapidi Bezaar, & primam quidem ei, qui aduehitur ex India, ſecundam ei qui ex America. Inter compoſita, confectioni celebri ex hyacinthis. Lapidi quidem multi, ijque prudentiſſimi atteſtantur, mihi

verò nullus non est adulterationis suspectissimus, timeo ne nullus non sit factitius. Multos autem iuuit nescio an opinione. Sed & hac debet medicus vti. Verum vt alexiteriorum vsus non omnino empiricus sit, illa cautio esse debet, ne indifferenter vtamur quibusvis ad quosvis. Sed cum in horum genere sint calida & frigida & mediocria, & in iis quos malignitas magis quàm magnitudo morbi videtur perdere, sit etiam manifestæ intemperiei differentia, alexipharmaca quidem omnibus, eadem verò cuiusque intemperiei contraria accommodetur. Quamquam enim Theriaca & Mithridatium primatum inter antidota ex tam multis seculis tenere putentur, tamen febricitanti non omnino leuiter, non videntur rectè dari posse ob calidam & siccam temperiem, præcipuè si linguam habeat aridam & nigram, vt multi talium solent, quibus ea, præter pulsus dictos, est malignitatis nota, quæ cum ad

Cautio sit in alexipharmacis vt calida frigidis, frigida calidis dentur.

Malignitatis notæ.

tactum videatur febris moderata, lingua & respiratio internæ vstionis notas habent, cùm tamen horum multi non pro ratione sitiant. Hoc enim est, quo malignitas præcipuè agnoscitur, non esse magnitudinis febris signa, quanta casus virtutum, lassitudines magnæ à principio comitantes, & anxietates indicibiles, quarum nullæ sint manifestæ causæ, his mox dictæ maculæ superueniunt, habentes etiam illud malignitatis indicium, esse in talibus concoctionis notas infideles, quod causa eius morbi non tam sit putrescentia illa frequens, quam concoctio cohibet, quam quædam alia corruptionis malignioris species, per quam in venenosam magis naturam labitur. Si quis igitur per hanc febrem, misso in principio sanguine, & purgatione si opus sit (est autem in his sæpe necessaria) peracta, toto incrementi & status tempore cesset, plerosque nihil aliud quam mori sinet. Increscit enim non vt

in alijs, mitis illa putrescentia suppurationi analoga, sed veneni vis. Igitur per hanc febrem præter communes indicationes, in alijs omnibus considerandas, peculiaris est ea, quæ à venenosa materiæ qualitate suscipitur. Ab ea verò timemus (quod & in alijs venenis) ne irremediabiliter increscat, & serpat vsque in ipsum vitæ principium cor. Vt autẽ cohibeatur malignitas facere possint alexipharmaca, vt cor non occupetur, quæ illud roborandi habent vim, & quæ ab eo retrahunt materiam. Nihil autem esse videtur, eorum quibus medici vtuntur, potentius ad extrahendum ab alto corpore, cucurbitulis. Meritò igitur per dictas febres à maioribus euacuationibus, quæ intra primos dies sunt peropportunæ, apozematis & confectionibus alexiterijs, & cordialibus affigimus toti corpori cucurbitulas multas, scarificamusque eas, quæ præ alijs alliciunt sanguinem. Si n. nullæ adhuc maculæ

In malignis febribus quæ indicationes.

Cucurbitularum vsus in malignis febribus.

apparent, per cucurbitulas arguuntur, ſin autem iam ceperunt erumpere, extrahuntur abundantius, atque ita auellitur venenum à corde & capite, alioqui non rarò quæ cœperant pullulare, ſolent euaneſcere, & recurrente ſanie in cor aut caput, mori æger ſyncope, aut conuulſione correptus. Non erit igitur abs re in harum febrium incrementis hæc & alia eiſdem intentionibus facere, velut à capite repellere, & cor roborare, & quæcumque res præſens exiget, nam faciendorum ſpeciem intentio ſuppeditat. In his quoque, vt & in aliijs quibuſvis, ſi dum morbus increſcit, & tu concoctionem expectas, ſymptoma aliquod, eorum quæ vocantur aſſidentia ſuboritur, quod aut vires proſternat, aut concoctionem, aut reliqua naturæ opera impediat, aut nouarum fluxionum cauſa eſſe poſſit, non ſit expectandum remedium (quod ſane fuerit tardum) ab ipſius morbi ſublatione, ſed occurrendum

Quibus ſymptomatis occurrendum ſit quouis morbi tempore.

ſtatim, vt ſomniferis ad peruigilium, vellicationibus, & acrium ſuffitu ad coma, anodynis, aut etiã ſtupefacientibus, ab dolorem, ad ſuppreſſionem vrinæ cathetere & fotu laxante vias, ad raptus humorum, reuulſoriis frictionibus, vinculis aut cucurbitulis, & multis alijs in hunc modum. Hæc n. etſi ob ſymptomata, ſed non qua ſymptomata fiunt, ſed qua cauſæ ſunt, vel impedientes curationẽ præſentium, vel minantes noua, maioraque mala. Sed hæc antea diximus, nunc ea ſolum ea cauſa repetiuimus, vt indicaremus inter duas, eaſque maximè regulares mouendi occaſiones principij & inclinationis, eſſe multa, quæ incauti ádmodum & ſtupidi medici ſit dimittere, vt faciunt quidam, qui ſe vt elegantiſſimos methodi obſeruatores venditant. Sæpius autem peccant (neſcio vtri grauius) qui quibuſvis occaſionibus ad ea omnia, ac multò plura procedunt remedia, numquam inſolentiores,

Carpit medicos multa facientes quouis mor bi tempore.

quàm cum faciunt plurima. Vix ægrotus de somno queritur, cum tempora & frontem abundanter illinunt, vix capitis dolorem nominauit, oxyrhodino irrigant sinciput. Si plusculos dies morbus durat, vasa omnia apothecariorum serapiis exhauriuntur. Non vnam deiectionum intermittit ægrotus, antequam clystere expurgante totus eius venter distendatur, neque duas supra solitum fecit, quam adstringatur cataplasmatis. Itaque omnibus quæ incidunt, statim nulloque iudicio occurrentes, nihil boni naturæ facere permittunt, neque quò res vergat, ipsi sustinent expectare. Ego verò dixerim cum Gal. nullum remedium esse quod magnificè prosit, quin aliqua ratione noceat, quin etiam sublata illa vocula, magnificè dixerim, nihil esse quod prosit, quin aliqua ratione nocere possit. Proinde vt mirus Plato de expurgatione, magno quidem auxilio, dixit, suscipiendam

Remediis non est vtendum nisi cum eorum incidit non omnino leuis necessitas.

non esse à viro sanæ mentis, nisi cum summa necessitas poscit, ita de minoribus illis ego dixerim, suscipienda non esse, nisi cum eorum incidit non omnino leuis necessitas. Itaque agenda illa omnia dicimus, cum incidit necessitas tanta, cum ea minor est, omitti melius. Verissimum. n. illud Euripidis, qui multa agit cum cessare liceret, stultus est. Ad prudentiam & iudicium medici deuoluuntur hęc omnia. Illos verò omnes vitupero, qui quidpiam eorum quæ in arte fiunt, sibi impetrauerunt, semper aut numquam facere omnia potius in occasione, & nihil timere.

CAPVT III.

De occasione remedii in particularibus morborum temporibus.

DE temporibus vniuersalibus morborum hactenus. De occasione, quæ in particularibus capi debet, dicamus, vt vniuersalia tempora sunt partes totius morbi, ita particularia singulorum circuituum, in morbis, qui circuitus habent. Cum igitur circuitus constet paroxysmo & interuallo, aut (si

interuallum non sit) remissione, ad euacuationes, atque ad omnem morbi curationem, expectanda est hora leuissima: interuallum dico, aut si minus id sit remissionis tempus. Quia cum minus vexatur morbo, facultas melius feret curationes. In difficillimis verò horis abstinendum, fereque eædem horæ sunt opportunæ auxiliis, quas & cibo etiam esse, supra indicauimus. Meritò autem diximus expectandum tempus leuissimum ad eam curationem, quæ ob morbum suscipitur: Nam si quid agitur metu ipsius paroxysmi, à quo fortè timeas ægrotum non euasurum, aut non sine læsione inemendabili, vel symptomatis alicuius, quod in eo valde vrgeat, constat tunc agendum maximè, cum vrget, velut si ad reuocandum calorem, qui per inuasionem ita reconditur, vt timeas, ne numquam homo recalescat, frices, foueas extrema, aut lumbos, calidis pānis, vnctionibus, aut cataplasmatis, propines aliquod

Ad omnem morbi curationem expectanda est hora leuissima, nisi quid vrgeat.

antidotum,autaliud quidpiam moliaris, aut ob coma, excitatoria admoueas, aut ob dolorem ingẽtem, aut solam febris magnitudinem, sanguinem mittas, differendum nõ est vsque ad remissionem, quæ timemus, ne numquam sine illis remediis ventura sit. Neque sanè ad id de quo nunc agimus, interest sit exacerbatio doloris an febris, tametsi veterum quidam ita definiũt, sed ob morbum totum an ob paroxysmum mittas sanguinem, cum n. non te mouet ipse paroxysmus, aut symptoma fortè, sed morbus totus, verisimiliterque expectas sua hora superuenturam remissionem, errabis plurimum, nisi auxilia in eam differas, siue doloris, siue febris exacerbatio sit, quia tunc facultas melius feret, & morbi materia melius deponetur. Vt melius facultas ferat, causa est, quia minus laborat, vt materia deponatur, quia vt per inuasionem calidum reuocatur introrsum, & excrementa detinentur, & corpora den-

Hora remissionis qua causa sit ad remedium accõmodatissima.

ſantur, ita per inclinationes redit ad externa calidum, pori laxantur, excernuntur excrementa. Extorquere igitur à natura retinente, & per conniuentes, denſataſque vias difficile ſit, cum contraria fiunt, facile. Vnde fit, vt cum totus paroxyſmus ſit incommodus miſſioni ſanguinis: tamen hora ipſa inuaſionis fit omnium incommodiſſima, quia tunc maximè laborat naturale calidum. Quapropter nonnumquā perniciosus error fuit ea hora miſſus ſanguis, neque ſolum ipſiſſima hora cum adeſt, ſed & cum inſtat, aut non abeſt longè, vitanda eſt, plus etiam quam ſummus vigor paroxyſmi. Si igitur ſubſequuturum quidem ſit interuallum, aut infebricitationis tempus, ſed breuius, quam vt poſſit ſanguis mitti, & cibo refici ægrotus, quatuor aut quinque horis ante futuram acceſſioné, ſatius ſit ſecari venam, & cibum dari in inclinatione prioris, quam integram febris vacuitatem expectari. Sunt qui

Quando ad remedia & cibos non ſit expectāda intermiſſionis hora.

Probat ve-

Vehementissimis rationibus errare medicos qui in incremento, aut vigore paroxysmi semper mittunt sanguinem.

contendant in ipso paroxysmi incremento, aut etiam vigore rectius mitti, quia dicunt, tunc fluit humor in focum putredinis, cùm autem fluit, reuelli debet, reuulsio verò nulla ratione agitur melius. His voculis quas in ore semper habent, totam suam praxim huc redegerunt, vt quoties febris exacerbatur, toties venam secent, vsque dum morbus soluatur, aut ægrotus pereat, aut ob virtutis euidentem defectum, iam dimittatur periturus, aliud verò agunt nihil. Sed de hac fundendi sanguinem intemperantia, satis iam diximus. Nunc ad id quod agimus de occasione, redeamus. Si ob fluxionem, reuellendi causa bene mittitur in paroxysmo, in ipsa inuasione, frigente & rigente corpore, mittetur melius, quia reuulsio incipientibus fluxionibus magis congruit, quam procedentibus, aut cessantibus, his n. debetur euacuatio, illis deriuatio, reuulsio verò, aut fluxuris, aut recentissime

fluentibus. Mittere verò cùm incipit paroxyſmus, non ſani eſſe hominis, non ſanus iuret Oreſtes. Atqui arbitror, ne ipſi quidem fecerint. Præterea portionem eam ſucci, quæ per paroxyſmum mouetur, velle reuellere, paroxyſmum curare eſt (quod non tanti oportuit emere, cùm paulò poſt eſſet conquieturus) non morbum. Imò ſi quam maximè id aſſequãtur, quod habent in votis, minuentes præſentem paroxyſmum, morbum producent, aut reddent maligniorem. Nam cacochymiæ, quæ intra venas eſt, quæ morbi eſt cauſa, in continuis quidem febribus proxima ſeu coniuncta (nam nihil intereſt) intermittentibus verò antecedens, per ſingulos paroxyſmos conſumitur portio aliqua, in intermittentibus miſſa extra venas, in continuis, intra ipſas venas agitata, & ardens, ardoreque diſſoluta, atque ita reliquum, & minuitur, & expurgatur. Reuulſio ergo eius portionis, illam ad partem

mittentem reuocabit, intraque venas retinebit necessario, atque ita, tota sanguinis massa, quæ vitiosa est, minus & lentius expurgabitur. Quare periculum malignitatis, & longitudinis in posterum succedet, cùm interim videatur tunc aliqua ex parte subleuatus ægrotus. Et sane ea re apud vulgus imperitum, medius non est inutilis. Nam misso in paroxysmo sanguine, succedit paulò post ea requies, quæ alioqui secundum ipsam morbi figuram futura fuit, diciturque ægrotum subleuasse, cùm læserit. Illi enim non intelligunt quid intersit, melius habuisse misso sanguine, aut quia missus sanguis est. Laudatur ergo medicus tunc deinceps qui per maligniorem aut longiorem morbum, maiorem sine nota accipit mercedem. Contra cum peritus medicus mittat sanguinem in hora quietiori, morbo præcipuè eunte in incrementum, necesse est à misso sanguine succedat paroxysmus, atque magna ex parte maior priori,

Medici ægros lædentes sanguinis missione in augmento, vel vigore paroxysmi facta, quare laudentur à vulgaribus.

priori, quia. f. per viciſſitudines ſuccedunt horæ faciles, & difficiles, creſcente verò morbo omnia fiunt fortiora. Putatur ergo medicus læſiſſe ægrotantem, & ſæpe antequam ad optatam ſalutem ægrotum deducat, repellitur. Vſque adeo ſæpe apud vulgus, ſibi meliùs conſulit imperitus, quam peritus. Propterea ſapientiſſime, vt alia omnia, illud quoque dixit Hipp. indigere medicum honore artis, quin & admiratione, vt illi ſe audeant concredere homines, & obediant, ac fidem præſtent, etiam cum videantur læſi ab auxiliis, vt à præſtantiſſimis, & plurimum in poſterum profuturis, plerumque euenit. Ego verò his addiderim, ipſos etiam ægrotos indigere medico magnæ apud ipſos fidei, & exiſtimationis, ne per diffidentiam timeant magis à curatione, quam à morbo, & niſi mox ab auxilio adiutos ſe ſentiant, læſos putent, neque fortiter expectent exitum, ſed huc & illuc temerè ferantur.

1. Progn. 1

Medicus indiget honore artis, & admiratione: æger vero medico magnæ apud ipſum fidei.

Consulo ergo ægrotis, vt eos semper eligant, de quibus sentiant magnificè, fidant verò constanter electis. Medicis vero, vt ab illis mox abstineant ægrotis, apud quos sentient, suam fidem vacillare. Sed hæc dixi obiter. Et de occasione, quæ est in hora paroxysmorum hactenus.

CAPVT IV.

De occasione remediorum in hora diei, vt anni quatuor tempora.

EST præter hanc, alia quædam occasio in hora non circuitus, sed diei. Est autem diei partitio in quatuor primum tempora, vt & totius anni, in mane, meridiem, vesperam, & mediam noctem. Horum quoduis sex horis constat, siquidem dies totus viginti quatuor horarum est. Ab antiquissimorum sæculo obseruatum est, proprioque experimento quiuis agnoscit, leuissimas ac placidissimas horas esse matutinas. Neq; renuit ratio, quia has neque noctis mediæ frigus, neque meridiei ardor premit: vespertinis verò præstant, quanto salubrius est succedere somno & re-

Horæ matutinæ leuissimæ.

quiei, quã labori & vigiliæ. Etsi. n. & qui à dolore in voluptatem, & qui à voluptate in dolorem abit, videtur esse in mediocritate, illius tamen, quam huius melior conditio est, quanto s. eius qui sanescit, quam qui ægrescit. Qua ergo causa pro medicinalibus auxiliis, leuissimam circuitus partem requirebamus, eandem debemus requirere, & leuissimam diei, matutinas s. horas. Meritò igitur medici, siue mouendum, siue fricandum, siue lauandum corpus est, siue propinandum serapium, siue etiam pharmacum expurgans, siue aliud antidotum, siue mittendus sanguis, siue eluẽda clystere aluus, siue quiduis aliud semel in die faciendum, si per alia licet, mane post somnum, & ante cibum faciunt, quia tunc facultas est recens recreata somno, neque intemperie vrgetur, neque premitur cibo. Ea itaque est hora accommodatissima, secundo post hanc loco vespertina, longè à prima, & ante

Pro medicinalibus auxiliis hora matutina eligenda.

Post matutinam horam, eli-

genda est vespertina ad auxilia.

secūdam refectionem: ea n. etiam mediocritatis quodammodo particeps est. Ineptissimæ suntaliæ duæ, nox media, quia cum dormiendo quiescere in consuetudine est, non sine magna difficultate laboratur. Peius autem adhuc est meridie à recenti refectione quidpiam tale moliri. Nam si quid medicamentosum das, cibos deturbas aut corrumpis, si quid extrinsecus moues, vtcumque id facias, calorem euocas, incoctos cibos distribuis, vnde & obstructiones facis, aut auges. Vsque adeo à cibo nihil agendum est, vt neque legendum, neque vociferandum, neque si roborant quapiam inunctione ipse ventriculus indigeat, agenda sit à cibo, sed aliquanto ante illum. Cùm igitur in eandem horam incidunt dictæ duæ electiones, velut si infebricitatio aut febris remissio matutinis horis fiat, haud dubium est, illis debere agi quiduis. Cum vero discrepant, maioris momenti est commoditas circuitus quam diei.

Maioris momenti est commo-

Si enim exacerbari febris incipiat Oriente Sole, apozemata & clysteres, & quæcumque talia vsui esse possint, in vesperum transferenda sunt, vtendaque ante cibum, si fieri possit, sin minus, longius ab illo. Quod si alternis diebus morbus exacerbetur, serapium & quæ eiusmodi sunt, altera die mane, altera vesperi propinabitur, atque pro pharmaco expurganti eligetur dies quietior. Quod si æquè omnibus diebus exacerbatio sit, & omnino expurgatione sit opus, non est abs re dare medicamentum expurgans vesperi, aut quacumque diei hora febris remittere incipiat. Dico autem incipiat, quia si expectes magnam remissionem, rarò non incidet expurgatio in initium accessionis sequentis, quod est longè grauius, tanto. n. ante venientem occasionem dari debet pharmacum, vt satis supersit temporis ad expurgationem, & cibationem, nam cùm transegerit priorem accessionem sine cibo, non

ditas circuitus quam diei.

Pro pharmaco expurganti eligenda dies quietior, aut horę remissionis si æquè omnibus diebus exacerbatio sit.

Regulę electionis horæ diei pro expurganti pharmaco.

poterit etiam expectare alteram incibatus, maximè inanitus inter ambas. Quod si vtrumque agi non poterit, etsi prioris accessionis inclinationem occupes, neque tantum suppetat tempus, dabis medicamentum in cibis, minus enim incommodum, id est, quam cibare in media purgatione, & prope aliam inuasionem. Constat verò id quod detur in cibis, aut paulò ante illos, non debere esse vehementissimorum aliquod, sed debile, aut non magis quam mediocre, & cum semper habenda sit aliqua, tunc haberi debere maximã curam suauitatis medicamenti, ne mox euomatur cum ipsis cibis, fiatque neutrum, neque expurgatio inquam, neque refectio. Non prohibente morbi motu, mane propinari debeat pharmaca, & serapia, & apozemata, quæcumque medicamentosæ qualitatis, semel in die offeruntur. Neque tamen hora antelucana necessario, vt molesti quidam medici consueuerunt, inter-

Quando dandum medicamentum in cibis.

Quale debeat esse medicamentum, quod in cibis datur.

Non prohibente morbi motu qua hora dandum pharmacũ aut serapiũ, quouis anni tempore.

rumpentes sine causa somnum, & hac ratione lædentes viscera. Sed vbi primum mane sua sponte excitatur ægrotus. Neque n. refert, vt qui ex commentario curãt, vnicam impartibilem occasionẽ faciendorũ religiosè obseruare, sed ratione sẽper, vt in re præsenti disponere. Cautiones autem præcipuæ sunt, vt calidis tẽporibus citiũs, frigidis tardius accipiantur, ne si fieri possit, meridianus feruor purgationis labores occupet, hoc n. eadem ratione malum est, qua pharmaca fortia dari in media æstate. Eadem quoque ratione, quæ. substantiæ durioris sunt, ac proinde tardius conficiuntur in ventre, vt catapotia, anticipant huius sæculi medici dare, quo s. res tota tempestiuè finiatur, neque plurimum extra cõsueta tempora agantur prandium, & ab eo somnus, quẽ sanè ego probo, ita tamen, vt hic quoque teneatur dictus modus, ne tãta anticipatio sit, vt perdẽdo totam noctis requiem, lædamus magis, quam dicta

Hora dandi catapotia.

cautio prosit. Plerumque sit satis vnam horam in æstate, tres in hyeme, duas aliis temporibus ante lucem accipere. Tametsi ne hoc quidem certum, statumque esse debet, vt neque aliud quidpiam in praxi, maximam. n. insuper differentiam afferet cuiusque hominis consuetudo cubandi, & surgendi à lecto, multi. n. sunt Butæ, quibus veteri consuetudine dies abit in noctem. Quanta autem consuetudinis vis sit, sæpe iam diximus. Hæc de occasione quæ in horis est.

In praxi nihil certum statumque.

CAPVT V.

DIerum etiam magna differentia est, in quibus enim agitur, aut expectatur iudicium, abstinendũ ab omni curatione est, quia quæ iudicantur, aut iudicata sunt integrè, neque mouere, neque nouare oportet, sed sinere. Proinde vitant plerique medici in omnibus morbis dies decretorios, id vero aliis indiget animaduersionibus. Si. n. dies decretorius huic morbo, qui curatur, decretorius non sit, neque

1. aph. 20.

Ad curationem vitandi dies qui huic morbo sunt decretorii, non alij.

paroxysmum sit allaturus (vt verbi gratia, quintus, septimus, nonus, aut vndecimus, morbo qui moueatur per pares) nō est quod vitetur: Neque sane expedit, quia si alioqui ad curationes parati sunt ægroti, semper nocuit differre paratis, cùm sit plerumque occasio præceps, & vitatis tam multis, paucæ supersunt curandi opportunitates. Quin & in ipsis decretoriis diebus agi possunt iudicationes genere quidem optimæ, & morbo accommodatissimæ, adeo autem lentè, vt debeat eas Medicus auxiliis iuuare. Neque sanè Hipp. negauit, nisi cùm iudicationes aguntur, peractæve sunt integræ. Alioqui quò vergit natura, in loca commodiora, tāto magis eò ducere debet medicus. Præter hæc habet quorundam praxis, certos quosdam dies certis auxiliorum remedijs destinatos, quosdam damnatos. Celsus non mittit sanguinem post quartū. Aetius non admouet cucurbitas ante septimum. Auctor libri de ra-

Aliquando sunt iuuandæ iudicationes in ipsis decretoris diebus.

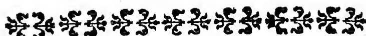
1. aph. 20.

Praxis quorundam habet certos quosdam dies certis remedijs destinatos,

sed nihil horum post esse certum.

tione victus in acutis, siue totius operis Hippoc. est, siue ad multos autores pertinet, acutè laborantes, quibus ab initio venter murmurat, ante diem quintum purgat. Nunc plerique vulgariũ medicorum expurgationi principij, sextum diem destinauerunt. Nihil horum potest esse certum in tanta constitutionum differentia, & in tam variis indicationum concursionibus. Nihil horum est, quod fieri non possit. Nihil quod necesserio fiat. Facilis esset ars si ad formulas aliquas perpetuas redigi posset, sed quia non potest, & res possunt sine fine variare, methodo est opus, quæ potentia omnia contineat: siue purgandum est, siue secus, siue mittendus sanguis, siue non, siue aliud quiduis agendum, siue cauendum, non ex diei numero, sed ex petentibus & prohibentibus indicationibus deliberandum. Ipsum enim tempus extra indicationes est, nisi fortè per accidens.

Finis huius Operis.

INDEX
COPIOSISSIMVS
OMNIVM QVÆ IN
hoc Opere continentur.

Numerus paginam ostendit.

A

B

C

D

E

F

H

I

L

M

Mali-

N

O

P

Q

R

T

V

FINIS.